

çimento İŞVEREN

CİLT:39 ● SAYI:3
MAYIS 2025
ISSN 1300-3526

Çimento Sektörü Sanal Kariyer Fuarı 2025

Çimento sektörünün
yeni mezunlara yönelik
tüm kariyer fırsatları bu fuarda!

#SanalKariyerFuarı2025

Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası yayın organıdır

Çimento Sektöründeki iş ve staj imkanları için

Çimento Sektörü Sanal Kariyer Fuarı'nda buluşuyoruz!

22 Mayıs 2025

AKÇANSA

ARKOZ
İMAÇENÇİ A.Ş.

ASKALE
ÇİMENTO KAVÇİM

BATIANADOLU

BURSA ÇİMENTO
FABRİKASI A.Ş.

ÇİMENTAŞ
ÇİMENTERİ HOLDİNG

ÇİMKO
ÇİMENTO VE İZCİLİK SANAYİ TİC. A.Ş.

CİMSA

FERÇİM

GÖLTAS
GÖLTAS

Limak Çimento

medcem

nuh
çimento sanayi a.ş.

OYAK
ÇİMENTO

TRACİM

VEZİRHAN
ÇİMENTO

VICAT

VOTORANTIM
cimentos

Ne zaman? : 22 Mayıs 2025 / 09.30 - 17.30

Kayıt formu: <https://kariyerfuari.ceis.org.tr/>

Geleceğe Sağlam Adımlarla

ÇİMENTO ENDÜSTRİSİ İŞVERENLERİ SENDİKASI

AMACI

Sendikanın amacı; üyelerin çalışma ilişkilerinde, mevzuat çerçevesinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak, geliştirmek, aralarında karşılıklı yardımlaşmayı sağlamak, işkolunda kurulmuş ve kurulacak olan işyerlerinin verimli ve ahenkli çalışmasına yardımcı olmak, üyelerini temsil etmek, toplu iş sözleşmesi akdetmek, çalışma barışını kurmak ve devam ettirmek, bu amaçla Türkiye çapında faaliyette bulunmaktır.

Bu amacın gerçekleştirilmesi için, Devletin Ülkesi ve Milleti ile bölünmez bütünlüğünün milli egemenliğin ve Cumhuriyetin korunması ve Atatürk ilkelerinin yaşatılması, demokratik ilkelerden ayrılmadan faaliyet gösterilmesi asıldır.

KURULUŞU

Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası 28 Kasım 1964 tarihinde,

Anadolu Çimentoları T.A.Ş.
Ankara Çimento Sanayii T.A.Ş.
Aslan ve Eskişehir Müttehit Çimento ve Su Kireci Fabrikaları A.Ş.
Eskişehir Çimento Fabrikası T.A.Ş.
İzmir Çimento Fabrikası T.A.Ş.
Türk Çimentosu ve Kireci A.Ş.

tarafından o tarihteki İşkolları Yönetmeliği'nin 16 sıra numaralı Çimento Sanayii işkolunda faaliyette bulunmak üzere kurulmuştur.

BAŞKANDAN

23 Nisan 2025 tarihinde İstanbul'da yaşadığımız 6,2 şiddetindeki deprem ile "deprem gerçeği"ni bir kez daha hissettik. Deprem, bilimsel veriler ışığında daima hazır olunması ve hiçbir zaman göz ardı edilmemesi gereken bir felakettir. Bizler bu bilinçle sektör olarak ülkemizi depreme dayanıklı hale getirmek için üretimlerimizi gerçekleştiriyoruz. ÇEİS olarak 1-7 Mart Deprem Haftası'nda, ülkemizin deprem gerçeğine dikkat çekmek, sektörümüzde farkındalık oluşturmak ve bu konuda alınması gereken önlemleri gündeme getirmek amacıyla çeşitli faaliyetler gerçekleştirdik. Üye fabrikalarımızın çalışanlarına yönelik Deprem Güvenliği Farkındalık Eğitimi'nin yanı sıra, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremlerinden kaynaklı deneyimleri yaygınlaştırmak amacıyla "Deprem ve İş Sürekliliği: Tecrübe Paylaşımı" oturumunu düzenledik. Umudumuz, gerçekleşmesi olası depremlerden ülkemizin en az hasarla kurtulmasıdır.

Diğer taraftan, 28 Nisan Dünya İş Sağlığı ve Güvenliği Günü kapsamında 2014 yılından bu yana, çimento sektörü olarak her yıl farklı bir tema ile gerçekleştirdiğimiz Dünya İSG Günü etkinliklerimizi, bu yıl Kartalkaya'da meydana gelen yangında yaşamını yitiren çalışma arkadaşlarımız Elif ve Cem Doğan'a ithaf ettik. Yaşanan elim olaydan yola çıkarak, söz konusu etkinliklerin 2025 yılı temasını "Yangın Güvenliği" olarak belirledik ve bu çerçevede üyelerimizin yoğun katılımı ile faaliyetlerimizi gerçekleştirdik.

ÇEİS olarak çimento ve betonla ilgili önyargıları kaldırmaya katkı sunmak, çimento ve betonun yenilikçi ve estetik kullanımlarını teşvik etmek amacıyla iki yılda bir düzenlediğimiz Yapı Tasarım Yarışması'nı, 2025 yılında "Kentsel Dönüşüm: Alternatif Arayışlar" temasıyla gerçekleştiriyoruz. Bu seneki tema ile amacımız depreme dayanıklı, sürdürülebilir ve estetik yapılarla kentlerimizi daha güvenli ve yaşanabilir hale getirecek yenilikçi tasarımları desteklemek oldu. Yarışmanın kazananlarının belli olacağı Temmuz ayını hep birlikte bekliyoruz.

Sektörümüz gelecekte; sadece yapıları, sürdürülebilirliği ve dijitalleşmeyi değil nitelikli insan kaynağını da inşa edecek. Bu kapsamda, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) hibe desteğiyle "Çimento Sektöründe Geleceğin İş Gücü Becerileri" araştırma projesini başlattık. Bu projeyle, gelecekte ihtiyaç duyulacak beceriler ile yetkinlikleri belirlemeyi ve iş gücünün bu dönüşüme hazırlanmasını hedefliyoruz.

Sözlerime son verirken, alın teriyle geçimini sağlayan herkesin haklarının savunulduğu, eşitlik ve adaletin sağlandığı bir dünya dileğiyle, tüm emekçilerin 1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü'nü kutluyorum. Bu özel günde, emeğin değerini bilen, iş sağlığı ve güvenliğini ön planda tutarak daha güzel bir geleceğe katkı sağlayan tüm çalışanlarımıza teşekkür ediyor; dayanışma içinde yaşanacak bir toplum için birlikte çalışmayı sürdüreceğimize inanıyorum.

Hayatımız boyunca bize yol gösteren, sonsuz sevgileriyle bizleri saran, en karanlık günlerimizde bizlere ışık olan tüm annelerimizin Anneler Günü'nü kutluyorum.

Atatürk'ün "Ey Türk gençliği!" diye seslendiği, Cumhuriyetin korunması ve daha aydınlık bir geleceğe taşınması için gençlerimize verdiği sorumluluğu buradan hatırlatıyor ve onun izinden gitme kararlılığımızı yineliyorum. 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramını bir kez daha kutlayarak, Mustafa Kemal Atatürk'ü ve silah arkadaşlarını rahmet ve minnetle anıyorum.

Saygılarımla,

Nihat ÖZDEMİR
Yönetim Kurulu Başkanı
Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası

ADOÇİM ÇİMENTO VE BETON SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 ADOÇİM MARMARA ÇİMENTO BETON SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 AFYON ÇİMENTO SAN. T.A.Ş.
 AKÇANSA ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.
 ARKOZ MADENCİLİK A.Ş. AĞRI ÇİMENTO FABRİKASI
 AS ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.
 AŞKALE ÇİMENTO SAN. T.A.Ş.
 BAŞTAŞ BAŞKENT ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.
 BATIÇİM BATI ANADOLU ÇİMENTO SAN. A.Ş.
 BATISÖKE SÖKE ÇİMENTO SAN. T.A.Ş.
 BURSA ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.
 ÇİMENTAŞ İZMİR ÇİMENTO FABRİKASI TÜRK A.Ş.
 ÇİMKO ÇİMENTO VE BETON SANAYİİ TİCARET A.Ş.
 ÇİMSA ÇİMENTO SAN. VE T.A.Ş.
 FERPA ÇİMENTO A.Ş.
 GÖLTAŞ GÖLLER BÖLGESİ ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.
 KARÇİMSA ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.
 KARS ÇİMENTO SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.
 KAVÇİM ÇİMENTO SAN. TİC. A.Ş.
 KONYA ÇİMENTO SAN. A.Ş.
 LİMAK ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.
 LİMAK DOĞU ANADOLU ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 MEDCEM MADENCİLİK VE YAPI MALZEMELERİ SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 NUH ÇİMENTO SAN. A.Ş.
 OYAK ÇİMENTO FABRİKALARI A.Ş.
 RECYDIA ATIK YÖNETİMİ YENİLENEBİLİR ENERJİ ÜRETİMİ NAK.
 VE LOJ. HİZ. SAN. VE TİC. A.Ş. - ELAZIĞ ÇİMENTO
 SAFİ ÇİMENTO ÜRETİM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 SYCS İNŞAAT ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 TRAÇİM ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 VEZİRHAN ÇİMENTO MADENCİLİK SAN. VE TİC. A.Ş.
 VOTORANTİM ÇİMENTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
 YD MADENCİLİK A.Ş.
 YİBİTAŞ YOZGAT İŞÇİ BİRLİĞİ İNŞAAT MALZEMELERİ TİC. SAN. A.Ş.
 YURT ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.

Değerli Okurlarımız,

Dergimizin bu sayısında bir adet makaleye yer verdik. Doç. Dr. Nazlı Töre'nin kaleme aldığı makalede,uluslararası enerji hukuku konusu ele alınıyor. Çalışma,uluslararası enerji hukukunun müstakil, bağımsız bir disiplin olup olmadığını tartışırken; önce enerjinin kaynakları tanımı üzerinde kısaca durulup uluslararası enerji hukuku üzerinde bazı tartışmalara değinildikten sonra bu hukuk dalının yapısı, kapsamı, temel ve yardımcı kaynakları ile temel prensipleri kısaca açıklanıyor ve sonrasında enerji hukukunda güncel eğilimler ve tartışmalı noktalar anlatılıp bir sonuca varılmaya çalışılıyor.

Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Tankut Centel bu sayımızda, İş kazasına uğrayan sigortalı işçinin veya ölmesi durumunda desteği altında bulunanların maddi zararlarının hesaplanmasında, gerçek ücretin esas alınması konusunda Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin kararını inceliyor.

Rekabet Hukuku bölümümüzde,Hatay ilinde faaliyet gösteren hazır beton ve çimento üreticileri hakkında yürütülen soruşturma, Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki çimento üreticileri hakkında yürütülen önaraştırma ve Ankara'da faaliyet gösteren hazır beton üreticilerinin çalışanlarının ücret ve zam bilgilerini paylaşmak suretiyle iş gücü piyasasındaki rekabeti kısıtladıklarına yönelik soruşturma konuları ele alınıyor.

Yapı Seçkisi Dizisi bölümümüzde bu kez, Günay Çilingiroğlu ve Muhlis Tunca tarafından tasarlanarak, 1974 yılında inşa edilen Tercüman Gazetesi Matbaa ve Yönetim Binası inceleniyor. İTÜ Mimarlık Bölümü docomomo_Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Eşbaşkanı Dr. Öğretim Üyesi Yıldız Salman tarafından kaleme alındı.

Tüm çalışanlarımızın "1 Mayıs Emek ve Dayanışma Günü"nü, tüm annelerimizin "Anneler Günü"nü ve tüm gençlerimizin "19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı"nı kutluyor, çocuklarımıza ve gençlerimize bağımsız Türkiye'yi kazandırarak aydınlık bir gelecek sunan Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ü saygı ve özlemle anıyorum.

Sevgi ve saygılarımla,

ÇİMENTO ENDÜSTRİSİ İŞVERENLERİ SENDİKASI

Yayın Organı

Cilt: 39 / Sayı:3 / MAYIS 2025

ISSN 1300-3526

İki ayda bir yayımlanır/Türkçe.Yerel, süreli yayındır.

Sahibi

Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası adına
Yönetim Kurulu Başkanı
Nihat Özdemir

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Genel Sekreter
Dr. H. Serdar Şardan

Editör

Özgür Acar
ozguracar@ceis.org.tr

Hakemli Dergi

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Levent Akın / Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Gülsevil Alpagut / İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Yusuf Alper / Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Tankut Centel / Koç Üniversitesi
Prof. Dr. Toker Dereli / Emekli
Prof. Dr. Ömer Ekmekçi / İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Münir Ekonomi / Emekli
Prof. Dr. H. Burak Gemalmaz / İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Alpay Hekimler / Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Prof. Dr. Hande Karadağ / MEF Üniversitesi
Prof. Dr. Cem Kılıç / TOBB ETÜ
Prof. Dr. Erdem Özdemir / Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Nahit Töre / Emekli
Prof. Dr. A. Can Tuncay / Bahçeşehir Üniversitesi
Prof. Dr. M. Fatih Uşan / Medipol Üniversitesi
Prof. Dr. Kübra Doğan Yenisey / Bilgi Üniversitesi

Yayın İlkeleri

Çimento İşveren Dergisi, Temmuz 1997'den beri hakemli dergidir.
Dergimiz basım meslek ilkelerine uymayı taahhüt eder. Dergimizde yayımlanan yazıların her hakkı saklıdır.
Yazılı izin alınmadan iktibas edilemez. Dergide yayımlanan yazılar yazarın kişisel görüşüdür,
Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası'nı bağlamaz.
Dergiye gönderilen yazılar yayımlanmasa dahi iade edilemez.

İdare Yeri

Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası
Ankara Ofisi, Tepe Prime A Blok Kat:18
Eskişehir Devlet Yolu g. km. No:266, 06800, Çankaya/ANKARA

Grafik Tasarım & Mizanpaj

İlkay Güneş
ilkaykirmizigul@ceis.org.tr

Basım Yeri

Emsal Matbaa Tanıtım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Basım Tarihi

09 Mayıs 2025

ÜCRETSİZDİR.

İÇİNDEKİLER

01

8-13 KARAR İNCELEMESİ/ Prof. Dr. Tankut Centel
Maddi Tazminatın Hesabında Esas Alınacak Ücret

02

14-21 YARGITAY KARARLARI
Derleme/ Av. Ayşe Öykü Arslan
Av. Eylül Bayrak

03

22-25 REKABET HUKUKU/ACTECON
Rekabet Hukukunda Öne Çıkan Güncel Gelişmeler
Yazarlar/ Can Sarıçiçek (Counsel)
Özlem Başıbüyük Coşkun (Kıdemli Danışman)
Defne Çeler (Danışman)
Nadide Akdağ (Danışman)

04

26-31 YAPI SEÇKİSİ DİZİSİ
Bu metin ilk olarak ÇEİS'in katkılarıyla şurada yayınlandı: Yıldız Salman, Nilüfer Baturayoğlu Yöney, Opus Caementicium: "Yitirilen Bir 20. Yüzyıl Anıtı: Tercüman Gazetesi Binası", Arredamento Mimarlık, Mart-Nisan 2025/369, s. 38-42.

05

32-49 ÇEİS'TEN

06

50-57 ÜYELERİMİZDEN VE DİĞER HABERLER

07

58-63 İSTATİSTİK

08

68-88 MAKALE/ Doç. Dr. Nazlı Töre
Uluslararası Enerji Hukuku: Ayrı Bir Disiplin Olarak Kabul Edilebilir Mi?

KARAR İNCELEMESİ

Prof. Dr. Tankut Centel

Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi

tcentel@ku.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-4997-2332>

01

MADDİ TAZMİNATIN HESABINDA ESAS ALINACAK ÜCRET

I. Kararın Özeti

İş kazasına uğrayan sigortalı işçinin veya ölmesi durumunda desteği altında bulunanların maddi zararlarının hesaplanmasında, gerçek ücretin esas alınması gerekir.

Emsal ücretin belirlenmesinde sadece TÜİK verilerinin esas alınması hatalıdır.

Mahkemece işçinin yaşı ile işyerindeki kıdemi ve mesleki kıdemi belirtilmek suretiyle meslek odalarından ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yüksek Fen İşleri Kurulu'ndan sigortalının alabileceği ücretler araştırılmalı bu suretle ücreti duraksamaya yer bırakmayacak biçimde saptanmalıdır.

II. Karar Metni

Yargıtay 10. Hukuk Dairesi'nin inceleme konusu 24.10.2024 tarihli, E. 2023/5715 ve K. 2024/10272 sayılı kararının temyize ilişkin bölümünün metni, özetle aşağıdaki gibidir¹:

“.. V. Temyiz

A. Temyiz Yoluna Başvuranlar

Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davalı (...) Mühendislik ve İnş. San. Tic. Ltd. Şti. vekili temyiz isteminde bulunmuştur.

B. Temyiz Sebepleri

Davalı (...) Mühendislik ve İnş. San. Tic. Ltd. Şti. vekili sunmuş olduğu temyiz dilekçesi ile istinaf dilekçesinde ileri sürdüğü itirazlarını yinelemek suretiyle Bölge Adliye

¹ Kararın tam metni için bkz. <https://yargi.calismatoplum.org/wp-content/uploads/2025/01/84-32.pdf>

Mahkemesi kararının kaldırılmasına, İlk Derece Mahkemesi kararının bozulmasına karar verilmesini talep etmiştir.

C. Gerekçe

1. Uyuşmazlık ve Hukuki Nitelendirme

Uyuşmazlık iş kazasından kaynaklanan maddi ve manevi tazminat istemlerine ilişkindir.

2. İlgili Hukuk

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 369 uncu maddesinin birinci fıkrası ile 37 inci maddesi, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 13, 16, 20 ve 21 inci maddeleri ile 4857 sayılı İş Kanunu'nun 77 inci maddesi

3. Değerlendirme

Tarafların iddia, savunma ve dayandıkları belgelere, uyuşmazlığın hukuki nitelendirilmesi ile uygulanması gereken hukuk kurallarına, dava şartlarına, yargılamaya hâkim olan ilkelere, ispat kurallarına ve temyiz olunan kararda belirtilen gerekçelere göre, davalı vekilinin aşağıdaki bent kapsamı dışındaki sair temyiz itirazları yerinde görülmemiştir.

Dosya kapsamından; davacı vekilince dava dilekçesinde müvekkilinin iş yerinde kalıpcı ustası olarak 1.800,00

TL ücretle çalıştığının beyan edildiği, Mahkemece emsal ücretin tespitine dair araştırma yapılmasına gerek duyulmadan dosyanın hesap bilirkişisine tevdi edildiği, İlk Derece Mahkemesince hükme esas alınan 01.11.2021 tarihli ek hesap raporunda TÜİK emsal ücret araştırması verileri esas alınarak davacının ücretinin asgari ücretin 1.42152 katı olduğu kabulü ile hesaplama yapılarak davacının maddi zararının 281.321,17 TL olarak hesaplandığı, davacı vekilince itiraz etmeksizin rapor gibi talep arttırım dilekçesi sunulduğu, Mahkemece rapora itibar edilerek hüküm kurulduğu, davacının 281.321,17 TL maddi tazminata hak kazandığı yönünde karar verildiği anlaşılmaktadır.

İş kazasına maruz kalan sigortalının veya ölümü halinde desteği altında bulunanların maddi zararlarının hesabında gerçek ücretin esas alınması koşuldur. Gerçek ücretin ise işçinin imzasının bulunduğu ücret tediye bordrolarından saptanacağı, işçinin imzasının bulunmadığı iş yeri ve sigorta kayıtlarının nazara alınamayacağı, işçinin imzasının bulunduğu ücret tediye bordrolarının bulunmaması durumunda işçinin yaşı, kıdemi, mesleki durumu dikkate alınarak, emsal işi yapan işçilerin aldığı ücret göz önünde tutularak belirlenmesi gerektiği, Dairemizin giderek Yargıtay'ın yerleşmiş görüşlerindendir.

Somut olayda, davacının ücret iddiası yönünden emsal ücretin tespitinde yalnızca TÜİK verileri esas alınarak davacı ücretinin tespiti ve hesaplanması hatalı olmuştur.

Mahkemece yapılacak iş; işçinin yaşı, işi, iş yerindeki kıdemi, mesleki kıdemi belirtilmek suretiyle meslek oda-

larından, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yüksek Fen İşleri Kurulundan sigortalının alabileceği ücretleri araştırmak ve bu suretle kazalının ücretini tereddüte yer bırakmayacak şekilde belirlemek, yeniden hesap raporu alınmasının gerekmesi halinde 01.11.2021 tarihli kök bilirkişi hesap raporundaki bilinen (iskontosuz), bilinmeyen (iskontolu) dönem başlangıç ve bitiş tarihleri değiştirilmeden hesaplama yapılması gerektiğini göz önünde bulundurmak, davacının maddi tazminat yönünden temyiz isteminin bulunmadığı ile davalı (...) firmasının temyiz isteminin bulunmadığını dikkate almak suretiyle taraflar lehine oluşan usuli kazanılmış hakları da gözetenerek oluşacak sonuca göre bir karar vermekten ibarettir.

VI. Karar

Açıklanan sebeplerle,

Temyiz olunan, İlk Derece Mahkemesi kararına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine ilişkin Bölge Adliye Mahkemesi kararının ortadan kaldırılmasına,

İlk Derece Mahkemesi kararının bozulmasına,

Peşin alınan temyiz karar harcının istek halinde ilgisine iadesine,

Dosyanın İlk Derece Mahkemesine, bozma kararının bir örneğinin Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmesine,

24.10.2024 tarihinde oy birliğiyle karar verildi .."

III. Karar Süreci

1. İş kazası geçirerek beyin ameliyatı olan sigortalı işçi, açtığı davayla maddi ve manevi tazminat talebinde bulunurken, kayıtlarda asgari ücret üzerinden gösterilen ücreti yerine gerçek ücretinin dikkate alınmasını istemiştir.

2. İlk derece mahkemesi, iş kazasının oluşumunda davalılar asıl işveren ile alt işverenin %60 ve %20 oranında kusurlu olduklarını göz önünde bulundurarak, yapılan bilirkişi incelemeleri sonucunda 281.321,17 TL'lik maddi tazminat ile 40.000 TL manevi tazminata hükmetmiş; davacının fazlaya ilişkin manevi tazminat talebinin ise, reddine karar vermiştir.

3. Bunun üzerine, davalılar vekillerince istinafa başvurulmuştur. Bu bağlamda, istinaf mahkemesi; esas olarak, ".. yapılan iş ve emsal ücret verilerine göre kabul edilen aylık ücreti miktarının da yerine olduğu .." gerekçesiyle, istinaf başvurularını esastan reddetmiştir.

4. Davalılardan asıl işveren şirket, istinaf mahkemesinin red kararına karşı bu kez temyiz kanun yoluna başvurmuş ve söz konusu iş kazasının, davacının kendi kusuruyla meydana geldiğini ve sorumlu tutulamayacağını belirtmiştir.

5. Yargıtay 10. Hukuk Dairesi; inceleme konusu kararıyla, gerekli hukuki değerlendirmeyi yaptıktan sonra, istinaf mahkemesi kararının ortadan kaldırılmasını ve ilk derece mahkemesi kararının ise bozulmasını kabul ederek, dava dosyasının tekrardan ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

IV. Kararın Değerlendirilmesi

1. İnceleme konusu karar bakımından uygulama için önem taşıyan husus, iş kazası sonrasında ortaya çıkan tazminat taleplerinin belirlenmesidir. Bu konuda, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, inceleme konusu kararıyla, tazminatın belirlenmesinde rol oynaması gereken bazı esasları belirlemeye çalışmaktadır. Buna göre, maddi tazminatın belirlenmesinde, iş kazasına uğrayan sigortalı işçinin ücreti, esas alınmaktadır. Böylece, bu ücret miktarının, hangi usul ve ölçütler çerçevesinde belirlenmesi gerekeceği sorusuna yanıt verilmektedir.

2. Gerçekten, işveren, gözetme (yardım) borcuna aykırı davranıp işçinin iş kazasına uğramasına yol açtığı takdirde, bundan sorumlu tutulacaktır. Buna göre, işveren, iş kazası yüzünden yaralanan veya iş kazasında yaşamını yitiren işçinin desteğinden yoksun kalan yakınları karşısında, bunlara tazminat ödeme yükümü altına girmektedir (bkz. Ömer Ekmekçi/Esra Yiğit, Bireysel İş Hukuku, İstanbul 2023, sh. 371-372; Kenan Tunçomağ/Tankut Centel, İş Hukukunun Esasları, 10. bası, İstanbul 2022, sh. 151; Sarp Sözek/Süleyman Başterzi, İş Hukuku, İstanbul 2024, sh. 450 vd.; Nuri Çelik/Nurşen Caniklioğlu/Talat Canbolat/Ercüment Özkaraca, İş Hukuku Dersleri, İstanbul 2023, sh. 428-431).

Ancak, iş kazası sonucu yaralanmadan veya ölümden sorumlu bulunacak kişi, sadece alt işveren olmayıp; asıl işveren de, alt işverenle (taşeronla) birlikte ortaya çıkan zararı giderme (tazmin etme) yükümü altına girmekte ve müteselsilen sorumlu tutulmaktadır. Nitekim, inceleme konusu karara dayanak oluşturan olayda, her iki davalı şirketin davacının iş kazası sonucu ortaya çıkmış zararı nedeniyle sorumlu tutuldukları görülmektedir.

Bu bağlamda, her ne kadar davalılar iş kazasından sorumlu tutulamayacaklarını ileri sürüyorlarsa da, her üç derecedeki mahkemenin bunu kabul etmediği ve uyumsuzluk

konusu olayda davalıların toplam %80 ve %20 oranında kusurlu olduklarını belirten bilirkişi raporunu esas aldığı görülmektedir.

Diğer yandan, Sosyal Güvenlik Kurumu, işverenin dışında, kısa vadeli sigorta kollarından (iş kazası sigortasından) sağlık ve para yardımlarını yapmakla yükümlü tutulur. Ancak, Sosyal Güvenlik Kurumu, sigortalıya işçiye yapacağı yardım ödemeleri (harcamaları) için, kusurlu işverene başvurabilmektedir.

3. İş kazası sonucunda yaralanan işçi, işverenin gözetme borcuna aykırı davranması, yani iş sağlığı ve güvenliği önlemlerini almaması sonucu uğradığı zararını işverene tazmin ettirebilir. Bunların başında cismani zararlar gelir. Söz konusu cismani zararlar içinde; tedavi giderleri ile çalışma gücünün azalmasından veya yitirilmesinden ya da kazanç kaybından veya ekonomik geleceğinin sarsılmasından doğan zararları saymak mümkündür.

Buna göre, yargıç, anılan zarar miktarını temel alarak, maddi tazminatı hesaplamak durumundadır. Söz konusu tazminat hesabında ise, işçinin ücretinin belirlenmesi, esaslı rol oynar.

Bu bağlamda, inceleme konusu kararda, işçinin “gerçek” ücretinin saptanması düşünülmektedir. Bunun için, (resmi) kayıtların dışına çıkılması öngörülmektedir. Böylece, işverenin resmi makamlara bulunduğu bildirimlerde yazılı ücret miktarının yerini, işçiye gerçekte ödenmiş ücret miktarları alacaktır. Bunun ise, hukuken, yazılı delilin aksini yazılı delille ispat zorunluğu esasıyla bağdaştırmaya çağrı açıktır.

4. “Gerçek” ücreti saptarken, inceleme konusu karara göre, ilkin, “emsal ücretin tespitinde yalnızca TÜİK verileri esas alınarak davacı ücretinin tespiti ve hesaplanması hatalı” olacaktır. Kısaltılmış adı “TÜİK” olan “Türkiye İstatistik Kurumu”, bilindiği gibi, bir resmi kamu kuruluşudur. Buna göre, son dönemde TÜİK verilerine yöneltilen eleştirilerden yargı makamlarının da etkilenmiş olduğu, inceleme konusu Yargıtay kararından açıklıkla anlaşılmaktadır.

Ayrıca, davalılardan asıl işveren durumunda olan (...) Mühendislik ve İnş. San. Tic. Ltd. Şti., “davacının ücretinin de hatalı şekilde belirlendiğini” ileri sürmek suretiyle, istinaf yoluna başvurmuştur. Ancak, istinaf mahkemesi, “yapılan iş ve emsal ücret verilerine göre kabul edilen aylık ücreti miktarının da yerinde olduğu” sonucuna ulaşmıştır.

Davacı işçi ise, maddi tazminat yönünden ne istinaf ve ne de temyiz yoluna başvurmamıştır. Buna göre, karar metninden, birinci derece mahkemesinin, ücreti salt TÜİK

verilerine göre belirleme yoluna gittiği anlaşılmaktadır. Nitekim, temyiz mercii; davalı şirketler tarafından yapılan temyiz başvurusunda istinaf dilekçeleri tekrar edildiği için, ücret miktarı konusundaki uyuşmazlığı yeniden ele almak durumunda kalmıştır.

Bu durumda, davacı işçinin ücretinin belirlenmesinde, meslek odalarının görüşü göz önünde bulundurulacaktır. Buna göre, meslek odaları; davacı işçinin yaşını, işini, işyerindeki kıdemini ve de mesleki kıdemini dikkate almak suretiyle, ücret miktarının ne kadar olabileceğini belirtecektir. Böylece, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi; belirtilen türdeki bir ücret araştırma şekil ve usulünün, davacı işçinin ücret miktarının “tereddüte yer bırakmayacak şekilde” belirlenmesine yarayacağını düşünmektedir.

Nihayet, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi; inceleme konusu kararında, yeniden belirlenecek (“gerçek”) ücret miktarı üzerinden alınacak hesap bilirkişisi raporunda, önceki raporda belirtilen iskontolu ve iskontosuz dönem başlangıç ve bitiş tarihlerinin değiştirilmeden esas alınmasını öngörmektedir. Sanırım, bununla dava sürecinin uzamasının önüne geçilmek istenmektedir. Çünkü, yeni hesap bilirkişisi iskontolu ve iskontosuz dönem başlangıç ve bitiş tarihlerini öncekinden farklı biçimde belirleyecek olduğu takdirde, ileride bunlar tekrardan temyiz yoluna başvurulması olasılığı yükselecektir.

V. Sonsöz

İş kazasından kaynaklanan maddi tazminat taleplerinde, sigortalı işçinin ücretinin duraksama yaratmayacak biçimde saptanması son derece önemlidir. İnceleme konusu Yargıtay kararı, bunu “gerçek ücret” deyiimiyle anlatmak istemektedir.

Yargıtay 10. Hukuk Dairesi’ni bu sonuca yönelten düşüncenin ise, ülke gerçekleridir. Nitekim, kayıt dışı kalan gelirler gerçeği karşısında, ücret miktarının resmi kayıtlar yerine, fiilen (gerçekte) ödenen miktarların esas alınması istenmektedir.

Ayrıca, Yargıtay, meslek odalarından bilgi alınması yolundaki önceki uygulamasını sürdürmek istemektedir. Nitekim, inceleme konusu kararda, salt TÜİK verilerini esas alan raporlara iltifat edilmemekte; işçinin yaşı, işi, işyerindeki kıdemi ve mesleki kıdemi temelinde meslek odalarından bilgi alınarak, ilk derece mahkemesinden gerçekte ödenen ücret miktarının araştırılması istenmektedir.

Kayıtları ve resmi verileri yeterli bulmayan Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, inceleme konusu yapılan kararıyla, klasik (geleneksel) medeni usul hukukundaki yazılı delille ispat

kuralına ilişkin esasları aşar görünmektedir. Ulaşılan bu sonuç ise, kayıt dışı ekonominin ülkemizdeki yaygınlığı karşısında, olağan karşılanmalıdır. Ancak, bu durumun, kayıtlı ekonomi içinde yer alan iyiniyetli (dürüst) işveren çevrelerine zarar verdiği ve hukuk güvenliğine olan inancı sarstığı açıktır.

Yararlanılan Kaynaklar

ÇELİK, Nuri/CANIKLIOĞLU, Nurşen/CANBOLAT, Talat/ÖZ-KARACA, Ercüment: İş Hukuku Dersleri, İstanbul 2023

EKMEKÇİ, Ömer/YİĞİT, Esra: Bireysel İş Hukuku, İstanbul 2023

SÜZEK, Sarper/BAŞTERZİ, Süleyman: İş Hukuku, İstanbul 2024

TUNÇOMAĞ, Kenan/CENTEL, Tankut, İş Hukukunun Esasları, İstanbul 2022

YARGITAY KARARLARI

T.C.YARGITAY 9. HUKUK DAİRESİ

Esas No 2024/7641

Karar No 2024/12890

Karar Tarihi 02.10.2024

02

Derleme/
Av. Ayşe Öykü Arslan
Av. Eylül Bayrak

\\İşçilik Alacaklarının Tahsili İstemi

\\İlave Tediye Alacağı İstemi

\\Asıl İşveren Alt İşveren İlişkisi Muvazaa

İlgili Mevzuat 4857 sayılı İş Kanunu m. 2

ÖZET/ Uyuşmazlık; asıl işveren alt işveren ilişkisinin 4857 sayılı Kanun'a uygun kurulup kurulmadığı, muvazaaya dayanıp dayanmadığı ve buna bağlı olarak da davacının ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmadığı noktalarında toplanmaktadır. Olayda davacı işçi, davalı ... ait işyerinde temizlik işini alan alt işverenlerin işçisi olarak çalıştığını, temizlik görevlisi olarak alınmasına rağmen hastanede davalının asıl işlerinde çalıştırıldığını, bu nedenle asıl işveren alt işveren ilişkisinin muvazaalı olduğunu ileri sürerek ilave tediye alacağı talep etmiştir. İlk Derece Mahkemesince dinlenen davacı tanıkları; davacının temizlik görevlisi olarak çalıştığını, zaman zaman temizlik işi dışında işlerde çalıştırıldığının da olduğunu beyan etmişlerdir. Davacı tanıklarınca temizlik işi dışında yapıldığı ifade edilen işlerin yardımcı işler kapsamında olduğu anlaşılmaktadır. Davalı tanıkları da temizlik görevlisi olarak çalışan davacının hasta altı temizlemek gibi hastayla bilfiil münasebette bulunup bulunmadığını bilmediklerini beyan etmişlerdir. Şu hâlde davacının, temizlik işini alan alt işveren işçisi olarak çalıştığı hususu tartışmasız olup ihale ile alt işverene bırakılan işler dışında asıl işlerde çalıştırıldığı yöntemince somut biçimde ispatlanamamıştır. Bu nedenle hizmet alımı sözleşmesine

konu işin ve bu kapsamda çalışan davacının fiilen yaptığı işin yardımcı iş mahiyetinde olduğunun ve geçerli bir asıl işveren alt işveren ilişkisi bulunduğunun kabulü gerekir. Muvazaa iddiasına ilişkin olarak davacı tanıkları, işlerini yaparken emir ve talimatları hastane yetkilileri olan doktor ve hemşirelerden aldıklarını beyan etmişlerdir. Asıl işverenin, işçilerin işe alınması veya görev yerlerinin değiştirilmesiyle ilgili bazı yetkileri uhdesinde tutması tek başına muvazaanın varlığını göstermeyeceği gibi özellikle işyerinin hastane olması karşısında verilen hizmet ve sağlık kuralları açısından asıl işveren yetkililerinin de işçilere emir ve talimat vermesi gereken durumlar ortaya çıkabilecektir. Bu doğrultuda, davalı ... hastanede dava dışı şirketin üstlendiği iş kapsamında çalışan davacıya işin yürütümü ile ilgili gün içinde hastane yetkililerince verilen emir ve talimatlar ve asıl işverenin yönetim ve denetim hakkı kapsamında yaptığı işlemler, tek başına asıl işveren alt işveren ilişkisinin muvazaalı olduğunu göstermez. Bu durumda, davacının baştan itibaren asıl işveren işçisi sayılması ve davalının ilave tediye alacağından sorumlu tutulması mümkün değildir. İlave tediye alacağı talebinin reddi yerine yanılığlı değerlendirme ile kabulü hatalı olup kararın bozulması gerekmiştir.

DAVA/ Taraflar arasındaki alacak davasından dolayı yapılan yargılama sonunda İlk Derece Mahkemesince davanın kabulüne karar verilmiştir. Kararın davalı vekili tarafından istinaf edilmesi üzerine, Bölge Adliye Mahkemesince başvurunun kabulüyle İlk Derece Mahkemesi hükmü kaldırılarak yeniden esas hakkında hüküm kurulmak suretiyle davanın kabulüne karar verilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi kararı davalı vekili tarafından temyiz edilmekle; kesinlik, süre, temyiz şartı ve diğer usul eksiklikleri yönünden yapılan ön inceleme sonucunda temyiz dilekçesinin kabulüne karar verildikten ve Tetkik Hâkimi tarafından hazırlanan rapor dinlendikten sonra dosyadaki belgeler incelenip gereği düşünüldü:

KARAR/

Davacı İsteminin Özeti

Davacı dava dilekçesinde; müvekkilinin ... bağlı ... Eğitim ve Araştırma Hastanesinde, temizlik elemanı adı altında işe alındığını, alt işveren firmalarca sadece istihdamın sağlandığını, ancak her türlü yönetim ve denetlemenin hastane yönetimince gerçekleştirildiğini, hastanenin değişik bölümlerinde ... kadrolu personeller ile birlikte çalıştığını, yaptığı işlerin, temizlik dışında tamamı ... bağlı kadrolu hemşire ve hasta bakıcıların yapması gereken aslı ve sürekli işleri olduğunu, değişen alt işverenler nezdinde çalışmasının sürdüğünü, asıl işveren alt işveren ilişkisinin muvazaalı olduğunu ileri sürerek ilave tediye alacağının davalıdan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

Davalı Cevabının Özeti

Davalı vekili cevap dilekçesinde; ilave tediye alacağının kapsamının, yararlanma şartlarının, miktarının ve ödeme zamanının 6772 sayılı Devlet ve Ona Bağlı Müesseselerde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması ve 6452 sayılı Kanunla 6212 sayılı Kanunun 2. Maddesinin Kaldırılması Hakkında Kanun'da belirlendiğini, davacının bu Kanun'da belirtilen statüde çalışan bir işçi olmadığını, müvekkili ... kadrolu işçisi olmaması nedeniyle ilave tediye alacağına hak kazanamayacağını, davacının iddialarının asılsız olduğunu, alt işverenlere verilen işlerin yardımcı iş olduğunu savunarak davanın reddini istemiştir.

Mahkeme Kararının Özeti

İlk Derece Mahkemesi'nin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; davacının davalı işyerinde temizlik hizmetleri kadrosunda alt işverenler nezdinde çalıştığı, ancak gerek davacı tanıkları gerekse davalı tanıklarının beyanlarında davacının sadece temizlik işi yapmadığı, hastanenin ana faaliyet konusu kapsamında kalan ve hastanenin kadrolu

personeli tarafından yürütülmesi gereken hastaları film çekimlerine götürmek, tahliller için numuneleri laboratuvara götürmek, ölen hastaları morga taşımak, hastaya müdahale eden sağlık personeline tıbbi malzemeleri vermek, hasta altı temizlemek, sonda takmak şeklindeki işleri yaptığının anlaşıldığı, alt işverenler değişse dahi davacının çalıştığı yer ve yaptığı işin değişmediği, bu şekilde davalı ... tarafından 4857 sayılı İş Kanunu'nda öngörülen şekilde hizmet alımı yapılmadığı, personel temin edildiği, temin edilen personele de kadrolu işçilere yaptırılan işlerin yaptırıldığı, bu nedenle davalı Bakanlığın yapmış olduğu hizmet alımlarının muvazaalı olduğu, davacının ilave tediye alacağına hak kazandığı gerekçesiyle davanın kabulüne karar verilmiştir.

İstinaf Başvurusu

İlk Derece Mahkemesi'nin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davalı vekili istinaf başvurusunda bulunmuştur.

Gerekçe ve Sonuç

Bölge Adliye Mahkemesi'nin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; davacının ... Eğitim ve Araştırma Hastanesinde alt işveren firmaların işçisi olarak dava tarihi itibarıyla hâlen çalıştığı, işe giriş ve işten ayrılış bildirgelerinde davacının mesleğinin temizlik görevlisi olarak gösterildiği, tüm dosya kapsamı, tanık anlatımları, bilirkişi raporundayapılan tespitler ile emsal kararlar birlikte değerlendirildiğinde davacının davalı ... bağlı ... Eğitim ve Araştırma Hastanesinde temizlik işi haricinde kan ve idrar taşıma, hasta taşıma, hastayı filme götürme, hasta yataklarının yapılması, yataklara yatırma gibi işlerde çalıştırıldığı, yine kadrolu hasta bakıcıların yapması gereken işlerin davacıya yaptırıldığı, böylelikle davacının asıl iş kapsamında çalıştırıldığı, davacıya emir ve talimatı hastane idaresi, doktor, hemşire gibi hastane personelinin verdiği, davalı İdareden ihale alan şirketler değişse bile davacının aynı işi yapmaya devam ettiği, davalı ile dava dışı alt işverenler arasındaki hizmet alım sözleşmesinin davacı açısından muvazaalı olduğu, davacının başlangıçtan itibaren davalı ... işçisi olarak kabul edilmesi gerektiği, böylelikle davacının ilave tediye alacağına hak kazandığı, hükme esas bilirkişi raporunda yapılan tespitlerin dosya içeriğine uygun olduğu; ancak harcın davalı ... tahsiline karar verilmesinin usul ve yasaya aykırı olduğu gerekçesiyle davalı vekilinin istinaf başvurusunun harçlar yönünden kabulüyle İlk Derece Mahkemesi hükmü kaldırılarak yeniden esas hakkında hüküm kurulmak suretiyle davanın kabulüne karar verilmiştir.

Temyiz Başvurusu

Bölge Adliye Mahkemesi'nin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davalı vekili temyiz isteminde bulunmuştur.

Gerekçe

1- Taraflar arasında davalı ... ile davacının Sosyal Güvenlik Kurumuna çalışmasının bildirildiği Şirketler arasında geçerli bir asıl işveren alt işveren ilişkisinin bulunup bulunmadığı, asıl işveren alt işveren ilişkisinin muvazaaya dayanıp dayanmadığı konusunda uyuşmazlık bulunmaktadır.

2- 4857 sayılı Kanun'un 2. maddesinin yedinci fıkrasına göre bir işverenden, işyerinde yürüttüğü mal veya hizmet üretimine ilişkin yardımcı işlerinde veya asıl işin bir bölümünde işletmenin ve işin gereği ile teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren işlerde iş alan ve bu iş için görevlendirdiği işçilerini sadece bu işyerinde aldığı işte çalıştıran diğer işveren ile iş aldığı işveren arasında kurulan ilişkiye asıl işveren alt işveren ilişkisi denilmektedir. Maddeye göre asıl işveren, alt işverenin işçilerine karşı o işyeri ile ilgili olarak 4857 sayılı Kanun'dan, iş sözleşmesinden veya alt işverenin taraf olduğu toplu iş sözleşmesinden doğan yükümlülüklerinden alt işveren ile birlikte sorumludur. Dolayısıyla asıl işveren alt işveren ilişkisinin geçerli olarak kurulabilmesi için iki işverenin bulunması, mal veya hizmet üretimine ilişkin bir işin varlığı ve asıl işin bölünerek alt işverene verilmesi hâlinde işletmenin ve işin gereği ile teknolojik sebeplerle uzmanlık gerektirme unsurunun gerçekleşmiş olması gerekir. Sözü edilen bu hususların, aksi kanıtlanabilen adi kanuni karineler olduğu kabul edilmelidir.

3- Muvazaa ise 6098 sayılı Kanun'da düzenlenmiş olup tarafların üçüncü kişileri aldatmak amacıyla, kendi gerçek iradelerine uymayan, aralarında hüküm ve sonuç meydana getirmesini arzu etmedikleri, görünüşte bir anlaşma olarak tanımlanabilir. Muvazaada, taraflar arasında üçüncü kişileri aldatma kastı bulunmakta ve sözleşmedeki gerçek amaç gizlenmektedir. Muvazaa genel ispat kuralları ile ispat edilebilir. Bunun dışında işverenler arasında muvazaalı biçimde asıl işveren alt işveren ilişkisi kurulmasının önüne geçilmek amacıyla 4857 sayılı Kanun'un 2. maddesinin sekizinci fıkrasında bazı muvazaa kriterlerine de yer verilmiştir. Maddenin sekizinci fıkrasına göre, asıl işverenin işçilerinin alt işveren tarafından işe alınarak çalıştırılmaya devam ettirilmesi suretiyle hakları kısıtlanamaz veya daha önce o işyerinde çalıştırılan kimse ile alt işveren ilişkisi kurulamaz. Aksi hâlde ve genel olarak asıl işveren alt işveren ilişkisinin muvazaalı işleme dayandığı kabul edilerek alt işverenin işçileri başlangıçtan itibaren asıl işverenin işçisi sayılarak işlem görürler. İşletmenin ve işin gereği ile teknolojik nedenlerle uzmanlık gerektiren işler dışında asıl iş, bölünerek alt işverenlere verilemez.

4- Somut olayda davacı işçi, davalı ... ait işyerinde temizlik işini alan alt işverenlerin işçisi olarak çalıştığını, temizlik

görevlisi olarak alınmasına rağmen hastanede davalının asıl işlerinde çalıştırıldığını, bu nedenle asıl işveren alt işveren ilişkisinin muvazaalı olduğunu ileri sürerek ilave tediye alacağı talep etmiştir.

5- İlk Derece Mahkemesince dinlenen davacı tanıkları; davacının temizlik görevlisi olarak çalıştığını, zaman zaman temizlik işi dışında işlerde çalıştırıldığının da olduğunu beyan etmişlerdir. Davacı tanıklarınca temizlik işi dışında yapıldığı ifade edilen işlerin yardımcı işler kapsamında olduğu anlaşılmaktadır. Davalı tanıkları da temizlik görevlisi olarak çalışan davacının hasta altı temizlemek gibi hastayla bilfiil münasebette bulunup bulunmadığını bilmediklerini beyan etmişlerdir. Şu hâlde davacının, temizlik işini alan alt işveren işçisi olarak çalıştığı hususu tartışmasız olup ihale ile alt işverene bırakılan işler dışında asıl işlerde çalıştırıldığı yöntemince somut biçimde ispatlanamamıştır. Bu nedenle hizmet alımı sözleşmesine konu işin ve bu kapsamda çalışan davacının fiilen yaptığı işin yardımcı iş mahiyetinde olduğunun ve geçerli bir asıl işveren alt işveren ilişkisi bulunduğunun kabulü gerekir.

6- Muvazaa iddiasına ilişkin olarak davacı tanıkları, işlerini yaparken emir ve talimatları hastane yetkilileri olan doktor ve hemşirelerden aldıklarını beyan etmişlerdir. Asıl işverenin, işçilerin işe alınması veya görev yerlerinin değiştirilmesiyle ilgili bazı yetkileri uhdesinde tutması tek başına muvazaanın varlığını göstermeyeceği gibi özellikle işyerinin hastane olması karşısında verilen hizmet ve sağlık kuralları açısından asıl işveren yetkililerinin de işçilere emir ve talimat vermesi gereken durumlar ortaya çıkabilecektir. Bu doğrultuda, davalı ... bağlı hastanede dava dışı şirketin üstlendiği iş kapsamında çalışan davacıya işin yürütümü ile ilgili gün içinde hastane yetkililerince verilen emir ve talimatlar ve asıl işverenin yönetim ve denetim hakkı kapsamında yaptığı işlemler, tek başına asıl işveren alt işveren ilişkisinin muvazaalı olduğunu göstermez.

7- Bu durumda, davacının baştan itibaren asıl işveren işçisi sayılması ve davalının ilave tediye alacağından sorumlu tutulması mümkün değildir. İlave tediye alacağı talebinin reddi yerine yanılığlı değerlendirme ile kabulü hatalı olup kararın bozulması gerekmiştir.

SONUÇ/ Açıklanan sebeplerle; Temyiz olunan Bölge Adliye Mahkemesi kararının BOZULMASINA, Dosyanın kararı veren Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmesine, 02.10.2024 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T.C.YARGITAY 9. HUKUK DAİRESİ

Esas No 2024/7786

Karar No 2024/13200

Karar Tarihi 08.10.2024

\\İşçilik Alacaklarının Tahsili İstemi

\\Tanık Dinlenilmesi

\\Tanık Beyanları Arasında Çelişki Oluşması

İlgili Mevzuat 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 261

ÖZET/ Uyuşmazlık, davacının davalı işveren bünyesindeki çalışma süresi ile kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, asgari geçim indirimi, yıllık ücretli izin, hafta tatili, fazla çalışma ve ulusal bayram ve genel tatil ücreti alacaklarına ilişkindir. Davacı tanıklarından ikisi yeniden dinlenilmeli, tanık beyanları arasında çelişki oluşması durumunda 6100 sayılı Kanun'un 261. maddesi dikkate alınarak tüm tanıklar yeniden dinlenmek suretiyle beyanlar arasındaki çelişki giderilmeye çalışılmalı sonucuna ve tüm dosya kapsamına göre davacının davalı işveren bünyesinde çalıştığı süre belirlendikten sonra davaya konu alacaklar hakkında bir karar verilmelidir. Belirtilen husus gözetilmeden eksik inceleme ile aksine karar verilmesi hatalıdır.

DAVA/ Taraflar arasındaki alacak davasından dolayı yapılan yargılama sonunda İlk Derece Mahkemesince davanın reddine karar verilmiştir. Kararın davacı vekili tarafından istinaf edilmesi üzerine, Bölge Adliye Mahkemesince başvurunun esastan reddine karar verilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi kararı davacı vekili tarafından temyiz edilmekle; kesinlik, süre, temyiz şartı ve diğer usul eksiklikleri yönünden

yapılan ön inceleme sonucunda, temyiz dilekçesinin kabulüne karar verildikten sonra ve Tetkik Hâkimi tarafından hazırlanan rapor dinlendikten sonra dosyadaki belgeler incelenip gereği düşünüldü:

KARAR/

Davacı İsteminin Özeti

Davacı vekili dava dilekçesinde; müvekkilinin davalı ... bünyesinde 1993-01.10.2022 tarihleri arasında değnekçi (hareket memuru) olarak çalıştığını, iş sözleşmesinin davalı ... tarafından 01.10.2022 tarihinde ... dolmuşlarının ...'a dönüşmesi sebebi ile herhangi bir bildirimde bulunulmadan feshedildiğini, müvekkilinin emekli edilmesi sebebi ile sigortasız bir şekilde asgari ücret karşılığında çalıştırıldığını, ücretin elden ödendiğini ileri sürerek kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, asgari geçim indirimi, yıllık ücretli izin, hafta tatili ücreti, fazla çalışma ücreti ile ulusal bayram ve genel tatil ücreti alacaklarının davalıdan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

Davalı Cevabının Özeti

Davalı vekili cevap dilekçesinde; davacının talep ettiği alacak kalemlerinin zamanaşımına uğradığını, davacının davalıdaki çalışmasının emeklilik nedeniyle 02.02.2016 tarihinde sona erdiğini, bu tarihten sonra davacının davalı ...da herhangi bir çalışmasının bulunmadığını, bu durumun Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) kayıtları ile de sabit olduğunu, davacının herhangi bir hak ve alacağı bulunmadığını savunarak davanın reddini istemiştir.

Mahkeme Kararının Özeti

İlk Derece Mahkemesi'nin yukarıda belirtilen tarih ve sayılı kararıyla; SGK kayıtlarına göre davacının davalı ... nezdinde 01.10.1998 tarihinde işe girişinin, 02.02.2016 tarihinde 08 (emeklilik) çıkış kodu ile işten ayrılışının bildirildiği, bu tarihten sonra herhangi bir hizmet bildirimi bulunmadığı, 1998 öncesi ve 2016 sonrası hizmet iddiasına ilişkin açılmış herhangi bir hizmet tespiti davası bulunmadığı ve dosya kapsamında iddiayı ispata ilişkin yükümlülüğün davacı tarafça yerine getirilmediğinin anlaşıldığı, davacının hizmetinin SGK kayıtlarındaki gibi 02.02.2016 tarihinde sona erdiği kabul edilmekle 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 15. maddesiyle 4857 sayılı İş Kanunu'na eklenen ek 3. madde uyarınca davaya konu taleplerden iş sözleşmesinin feshi ile muaccel olan kıdem tazminatı, ihbar tazminatı ile yıllık ücretli izin alacaklarının ek madde yürürlük tarihine göre 25.10.2022 tarihinde zamanaşımına uğradığı, dava tarihinin 24.01.2023 olduğu, ücret alacaklarının ise 5 yıllık zamanaşımına tâbi olduğu ve dava tarihinden 5 yıl geriye gidildiğinde 02.02.2016

tarihine kadar hak kazanılan tüm ücret alacaklarının da zamanaşımına uğradığının anlaşıldığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.

İstinaf Başvurusu

İlk Derece Mahkemesi'nin yukarıda belirtilen kararına davacı vekili istinaf başvurusunda bulunmuştur.

Gerekçe ve Sonuç

Bölge Adliye Mahkemesi'nin yukarıda belirtilen tarih ve sayılı kararıyla; dosyadaki yazılara, hükmün Dairece de benimsenmiş bulunan yasal ve hukuksal gerekçeleri ile tarafların dayandığı maddi delillere ve bu delillerin takdirinde bir isabetsizlik görülmemesine ve ayrıntısı İlk Derece Mahkemesi'nin gerekçesinde belirtildiği üzere İlk Derece Mahkemesince davanın reddine karar verilmesinde isabetsizlik bulunmadığının anlaşılmasına göre davacı vekilinin tüm istinaf itirazlarının reddi ile usul ve esas yönünden hukuka uygun olduğu anlaşılan hükmeye yönelik istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir.

Temyiz Başvurusu

İlk Derece Mahkemesi'nin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davacı vekili temyiz isteminde bulunmuştur.

Gerekçe

1- İş hukukunda çalışma olgusunu ve hizmet süresini ispat yükü, bunu iddia eden işçiye düşer. Çalışma olgusu her türlü delille kanıtlanabilir. Çalışmanın ispatı konusunda, SGK ve işyeri kayıtları özellikle işyerine giriş çıkışı gösteren belgeler, işyeri iç yazışmaları, delil niteliğindedir. Özellikle iddia edilen çalışma döneminde SGK kayıtlarındaki işverenlerin araştırılması ve kayden görünen işverenlerle işçi arasında iş görme ediminin yerine getirilip getirilmediği, kaydın ne şekilde oluştuğu araştırılmalıdır.

2- İşçinin çalışma olgusunun tespitinde işyerinde veya komşu işyerlerinde çalışanların tanıklığı önemli olduğu gibi tanık olarak dinlenecek kişinin tanıklığına güveni etkileyebilecek bir durumun olup olmadığı da araştırılmalıdır. Tanıklar belirli bir dönem çalışmışlarsa ve başkaca delil yok ise beyanlarının belirttikleri dönemle sınırlandırılması gerekir.

3- Somut uyuşmazlıkta dava dilekçesinde, davacının 1993-01.10.2022 tarihleri arasında davalı bünyesinde değnekçi (hareket memuru) olarak çalıştığı, iş sözleşmesinin davalı ... tarafından 01.10.2022 tarihinde, ... dolmuşlarının ...'a dönüşmesi sebebi ile herhangi bir bildirimde bulunulmadan feshedildiği iddia edilmiş ve bu iddianın ispatı için

tanık deliline dayanılmıştır. İlk Derece Mahkemesince davacının iş sözleşmesinin 02.02.2016 tarihinde emeklilik nedeniyle son bulduğu ve davacı tarafça bu tarihten sonra 01.10.2022 tarihine kadar kesintisiz çalışıldığı hususunun ispatlanamadığı kabul edilmiştir. Ne var ki Mahkemece beyanlarına başvurulmuş davacı tanıklarından D.D. ve ..., davacının davalı işveren bünyesinde çalıştığı süreye ilişkin beyanlarının alınmadığı, buna göre davacının emeklilik tarihinden sonra çalışmaya devam edip etmediği hususunda sözü edilen tanıkların bilgi ve görgüsü olup olmadığının belirlenmediği anlaşılmaktadır. Şu hâlde davacı tanıklarından D.D. ve yeniden dinlenilmeli, tanık beyanları arasında çelişki oluşması durumunda 6100 sayılı Kanun'un 261. maddesi dikkate alınarak tüm tanıklar yeniden dinlenmek suretiyle beyanlar arasındaki çelişki giderilmeye çalışılmalı, ayrıca yeni sisteme ne zaman geçildiği araştırılmalı, sonucuna ve tüm dosya kapsamına göre davacının davalı işveren bünyesinde çalıştığı süre belirlendikten sonra davaya konu alacaklar hakkında bir karar verilmelidir.

SONUÇ/ Temyiz olunan, İlk Derece Mahkemesi kararına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine ilişkin Bölge Adliye Mahkemesi kararının ORTADAN KALDIRILMASINA, İlk Derece Mahkemesi kararının BOZULMASINA, Peşin alınan temyiz karar harcının istek hâlinde ilgiliye iadesine, Dosyanın kararı veren İlk Derece Mahkemesine, bozma kararının bir örneğinin kararı veren Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmesine, 08.10.2024 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

T.C.YARGITAY 9. HUKUK DAİRESİ

Esas No 2024/11505

Karar No 2024/15624

Karar Tarihi 02.12.2024

\\Yol Ücreti Alacağı İstemi

\\Servis Hizmeti

\\Harç

İlgili Mevzuat 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu m. 3. ve 492 sayılı Harçlar Kanunu m. 13

ÖZET/ Uyuşmazlık, davacının toplu iş sözleşmesi hükümlerinden kaynaklı yol ücretine hak kazanıp kazanmadığı, hak kazandığının kabulü hâlinde hükmedilen alacağın miktarı, alacağa uygulanması gereken faizin oranı ve başlangıç tarihi ile davalı aleyhine harca hükmedilip hükmedilmeyeceği hususlarına ilişkindir. Her ne kadar İlçe Nüfus Müdürlüğünden gelen yazı cevabında davacının ikametgah adresi "... Mahallesi/.../Kayseri" olarak geçmekte olup davalının 05.04.2023 tarihli yazı cevabında söz konusu ilçenin merkez ilçe olmasına rağmen Komutanlığın sorumluluk bölgesi dışında olmasından dolayı bu ilçeye servis planlaması yapılmadığı ifade edilmiş ise de, davacının gerek dava dilekçesinden gerekse de İlk Derece Mahkemesi'nin 26.09.2023 tarihli davanın reddine ilişkin kararına ilişkin sunmuş olduğu istinaf dilekçesi içeriğinden ve tüm dosya kapsamından, davacı işçinin mevkiye kendi imkânları ile gelip mevkiiden servis hizmetine dâhil olduğu, işyerinde işçilerin tek tek evlerinin önünden alınıp tekrar aynı şekilde bırakılmak suretiyle taşınmaları gibi bir uygulamanın bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda davacı işçinin

servis planlamasına dâhil edildiği ve işyerinde devam eden servis hizmetinden yararlandığı anlaşılmakla, yol ücretine yönelik talep yerinde olmadığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken yanılırlı değerlendirme ile kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir. Diğer yandan davalı ... harçtan muaf olmasına ve bu husus İlk Derece Mahkemesi kararının hüküm fıkrasında da belirtilmiş olmasına rağmen 361,40 TL harcın davalıdan tahsiline karar verilmesi de hatalı olmuştur.

DAVA/ Taraflar arasındaki alacak davasından dolayı yapılan yargılama sonunda İlk Derece Mahkemesi'nin 26.09.2023 tarihli kararı ile davanın reddine karar verilmiştir. Kararın davacı vekili tarafından istinaf edilmesi üzerine, Bölge Adliye Mahkemesi'nin 08.01.2024 tarihli kararı ile başvurunun kabulüyle davanın yeniden görülmesi için dosyanın Mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi'nin kaldırma kararı üzerine İlk Derece Mahkemesince yapılan yargılamada, davanın kabulüne karar verilmiştir. Kararın davalı vekilince istinaf edilmesi üzerine, Bölge Adliye Mahkemesince başvurunun esastan reddine karar verilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi kararı davalı vekili tarafından temyiz edilmekle; kesinlik, süre, temyiz şartı ve diğer usul eksiklikleri yönünden yapılan ön inceleme sonucunda, temyiz dilekçesinin kabulüne karar verildikten ve Tetkik Hâkimi tarafından hazırlanan rapor dinlendikten sonra dosyadaki belgeler incelenip gereği düşünüldü:

KARAR/

Davacı İsteminin Özeti

Davacı vekili dava dilekçesinde; müvekkili işçinin davalı ...'nın ... Bakım Fabrika Müdürlüğü işyerinde çalıştığını, davacının ... Sendikası üyesi olup işyerinde yürürlükte olan toplu iş sözleşmesinden yararlandığını, toplu iş sözleşmelerinde servis hizmetinin düzenlendiğini, işçilere servis hizmetinin verilemediği durumlara ilişkin olarak yol ücreti ödeneceğinin belirtildiğini, davacının "... Köyü/..." adresinde ikamet ettiğini, işyerindeki servis hizmetine dâhil edilmediğini, işverence servisle bırakıldıktan sonra toplu taşıma kullanmak zorunda kaldığını ileri sürerek yol ücreti alacağının davalıdan tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

Davalı Cevabının Özeti

Davalı vekili cevap dilekçesinde; zamanaşımı def'inde bulunduklarını, servisten yararlanmak isteyen personelin ikametgah adreslerine en yakın servis noktalarına gelip buradan toplanıp servise bindirildiğini, işverenin tüm işçileri tek tek ikametgahına kadar servisle taşıma yükümlülüğünün bulunmadığını, işçi sayısının mevcudiyetine göre merkez

ilçelerde oturanların neredeyse her yerinde servis güzergâhı bulunduğunu, toplu iş sözleşmesinin uygulanabilmesi için servisin o bölgeye hiç çıkarılmamış olması gerektiğini, davacının servis hizmetinden yararlandığını; ayrıca davacı tarafca talep edilen faizin oranı ve başlangıç tarihinin hatalı olduğunu savunarak davanın reddini istemiştir.

Mahkeme Kararının Özeti

İlk Derece Mahkemesi'nin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; İlçe Nüfus Müdürlüğüne yazılan müzekkere sonucundaki yazı cevabına göre davacının son adresinin "... Mahallesi/.../Kayseri" olduğunun anlaşıldığı, davalı Bakım Fabrika Müdürlüğünün 13.02.2024 tarihli yazısı ile davacının sistemlerinde kayıtlı adresi ve servis planlamasında dâhil olduğu adreslerin farklı adresler olduğunun ve .../Kayseri adresine ... sınırları dışında olmasından ötürü servis planlaması yapılmadığının bildirilmiş olması karşısında davacının işyerinde yürürlükte bulunan toplu iş sözleşmesi uyarınca servis ücretine hak kazandığı gerekçesi ile davanın kabulüne karar verilmiştir.

İstinaf Başvurusu

İlk Derece Mahkemesi'nin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davalı vekili istinaf başvurusunda bulunmuştur.

Gerekçe ve Sonuç

Bölge Adliye Mahkemesi'nin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; davalı ...'nın 13.02.2024 tarihli yazısı ile davacının 2013'ten bu yana ikametgah kaydının bulunduğu .../Kayseri adresinin ... sınırları dışında olduğundan servis planlaması yapılmadığının; ancak işçinin talebinde belirttiği üzere servis güzergahından servis planlamasına dâhil olduğunun belirtildiği, işçinin servis imkânından yararlandığı belirtilmeyip davacı tarafca, davacının işyerine toplu taşıma ile gidip geldiği belirtildiğinden davanın kabulünün yerinde olduğu gerekçesiyle davalı vekilinin başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir.

Temyiz Başvurusu

Bölge Adliye Mahkemesi'nin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davalı vekili temyiz isteminde bulunmuştur.

Gerekçe

1- Davacı vekili, dava dilekçesinin ilk sayfasında sendika üyesi olan müvekkilinin ".../.../Kayseri" adresinde ikamet ettiğini, servis hizmetine dâhil olmadığından toplu taşıma kullanarak işe gidip geldiğini ifade etmiş olup devam

eden ikinci sayfasında ise çelişkili olacak şekilde işveren tarafından servisle bırakıldıktan sonra müvekkilinin toplu taşıma kullanmak zorunda kaldığını belirtmiştir.

2- Davalı vekili cevap dilekçesinde; davacının servis hizmetine dâhil olduğunu savunarak davanın reddine karar verilmesini istemiştir. Nitekim dosya içerisinde yer alan ... Fabrikalar Genel Müdürlüğü ... Bakım Fabrika Müdürlüğünün 05.04.2023 tarihli yazısında, ... ilçesinin merkez ilçe olmasına rağmen ... Komutanlığı sorumluluk bölgesi dışında olmasından dolayı bu ilçeye servis planlaması yapılmadığı; ancak davacı hakkında servis planlaması yapıldığı, zira adresinin "... Kayseri" olduğu belirtilmiş olup ilgili yazıda aynen "Personelin yaz dönemlerinde (4 ay) ... Köyü/... adresinde ikamet ettiğini bizlere sözlü olarak yeni beyan etse de bizdeki resmi adresi olan .../KAYSERİ için ...-Kayseri Ünv. ... servis aracımızın (... Market önü) durağına yürüme mesafesi ile 350 m olup servis planlamasına dâhil edilmiştir." şeklindeki ifadeye yer verilmiştir.

3- Bölge Adliye Mahkemesince verilen kaldırma kararı öncesinde İlk Derece Mahkemesince yapılan yargılamada da 26.09.2023 tarihli karar ile davalı ...'ın 05.04.2023 tarihli yazı içeriği dikkate alınarak davanın reddine karar verilmiştir.

4- Ancak davacı vekili, davanın reddine ilişkin 26.09.2023 tarihli İlk Derece Mahkemesi kararına karşı sunmuş olduğu istinaf dilekçesinde; müvekkilinin bulunduğu bölgeye servis verilmediğinden müvekkilinin servis durağına mecburen toplu taşıma ile gitmek zorunda kaldığını, kişiler servis hizmetinden faydalansalar dahi sonrasında bir ulaşım vasıtasına binmek zorunda kalıyorlarsa toplu taşıma bedelinin de ödenmesi gerektiğini, işçinin ikametinden işyerine veya servis durağına kadar yalnızca tek vasıta ile gidip gelmek zorunluluğunun bulunmadığını beyan etmiştir.

5- Bölge Adliye Mahkemesi de 08.01.2024 tarihli kaldırma kararında, "Davacının sendika üyesi olduğu ve ... Köyü / Kayseri'de ikamet ettiği, servis noktasına kadar kendi imkanları ile gelip buradan servise bindiği hususları ihtilafsızdır." şeklinde tespitte bulunarak davacının belirli bir mesafeden sonra servis güzergahına dâhil olduğunu kabul etmiştir.

6- Kaldırma kararı sonrasında kapsama alınan 13.02.2024 tarihli davalı Kurum yazı cevabında da, davacının kaynaklar yönetim sistemindeki adresinin ... Mahallesi'ndeki adresi olduğu; ancak davacının servis planlamasında Müdürlüğün ilgili birimine dâhil edilmesi için verdiği adresin ise .../Kayseri mevkiindeki adres olduğu, konuya ilişkin personel güzergah duraklarının ve servis oturma düzeninin de ayrıca sunulduğu,

işyerindeki adres sisteminin personel beyanı ve amirin izni ile sisteme girilmek suretiyle oluşturulduğu, sistemdeki adresin güncelliğinin de işçinin beyanı ile korunduğu belirtilmiştir.

7- Her ne kadar ... İlçe Nüfus Müdürlüğünden gelen yazı cevabında davacının ikametgah adresi "... Mahallesi/.../ Kayseri" olarak geçmekte olup davalının 05.04.2023 tarihli yazı cevabında söz konusu ilçenin merkez ilçe olmasına rağmen ... Komutanlığı sorumluluk bölgesi dışında olmasından dolayı bu ilçeye servis planlaması yapılmadığı ifade edilmiş ise de, davacının gerek dava dilekçesinden gerekse de İlk Derece Mahkemesi'nin 26.09.2023 tarihli davanın reddine ilişkin kararına ilişkin sunmuş olduğu istinaf dilekçesi içeriğinden ve tüm dosya kapsamından, davacı işçinin ...'dan ... mevkiine kendi imkânları ile gelip .../ Kayseri mevkiinden servis hizmetine dâhil olduğu, işyerinde işçilerin tek tek evlerinin önünden alınıp tekrar aynı şekilde bırakılmak suretiyle taşınmaları gibi bir uygulamanın bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu durumda davacı işçinin servis planlamasına dâhil edildiği ve işyerinde devam eden servis hizmetinden yararlandığı anlaşılmakla, yol ücretine yönelik talep yerinde olmadığından davanın reddine karar verilmesi gerekirken yanılgılı değerlendirme ile yazılı şekilde kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.

8- Diğer yandan davalı ... harçtan muaf olmasına ve bu husus İlk Derece Mahkemesi kararının hüküm fıkrasında da belirtilmiş olmasına rağmen 361,40 TL harcın davalıdan tahsiline karar verilmesi de hatalı olmuştur.

SONUÇ/ Açıklanan sebeplerle; Temyiz olunan, İlk Derece Mahkemesi kararına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine ilişkin Bölge Adliye Mahkemesi kararının ORTADAN KALDIRILMASINA, İlk Derece Mahkemesi kararının BOZULMASINA, Dosyanın kararı veren İlk Derece Mahkemesine, bozma kararının bir örneğinin kararı veren Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmesine, 02.12.2024 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

REKABET HUKUKU

Rekabet Hukukunda Sektöre İlişkin Güncel Gelişmeler

03

Hazır beton ve çimento sektörlerinde rekabet hukuku uygulamaları, Rekabet Kurumu'nun ("Kurum") gündeminde önemli yer tutmaya devam ediyor. Bu kapsamda;

- Hatay ilinde faaliyet gösteren hazır beton ve çimento üreticileri hakkında yürütülen soruşturma sonucunda verilen idari para cezaları,
- Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki çimento üreticileri hakkında yürütülen önaraştırmanın soruşturma açılmaksızın neticelendirilmesi ve
- Ankara'da faaliyet gösteren hazır beton üreticilerinin çalışanlarının ücret ve zam bilgilerini paylaşmak suretiyle iş gücü piyasasındaki rekabeti kısıtladıklarına yönelik soruşturma

sektör açısından dikkat çekici gelişmeler arasında yer alıyor. Söz konusu gelişmeleri bu yazımızda kısaca ele alıyoruz.

Hatay'da Çimento ve Hazır Beton Alanında Faaliyet Gösteren Teşebbüsler Hakkında Soruşturma Sonuçlandı

Rekabet Kurulu ("Kurul"), Hatay ilinde çimento ve hazır beton üretimi ile satışı alanında faaliyet gösteren teşebbüsler hakkında yürüttüğü soruşturmayı tamamladı. Kurum, soruşturmaya yönelik kısa kararının açıklama metnini internet sitesinde yayımladı¹. Soruşturma kapsamında; OYAK Çimento Fabrikaları Anonim Şirketi ("Oyak"), Kadir Soylu Beton Demir İnşaat Petrol Ürünleri Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, M.M. Tiftik Kardeşler Nakliye İnşaat Emlak Petrol ve Tarım Ürünleri Pazarlama Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi ve Ekintaş İnşaat Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi tarafından uzlaşma mekanizmasına başvurulmuş ve bu teşebbüsler bakımından soruşturma uzlaşma ile sonuçlandırılmıştır. Bu doğrultuda uzlaşan teşebbüslere toplamda 110.564.108,16 TL tutarında idari para cezası uygulanmıştır.

Soruşturmaya taraf Ceyhan Hazır Beton İnşaat Nakliyat Maddeleri Petrol Ürünleri Pazarlama Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi ("Ceyhan") ve Filitoğlu İnşaat Petrol Gıda Turizm Nakliye Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi ("Filitoğlu") tarafından ise uzlaşma mekanizmasına başvurulmamıştır. Bu kapsamda Kurul,

- i. Ceyhan'ın hazır beton üretimi ve satışı pazarında müşteri paylaşımına yönelik rakipler arası anlaşmaya taraf olmak suretiyle,

¹ <https://www.rekabet.gov.tr/tr/Guncel/hatay-ilinde-cimento-ve-hazir-beton-uret-415a5304d419f01193e40050568585c9>

ACTECON

Hazırlayanlar: Can Sarıççek (Counsel)
Özlem Başıbüyük Coşkun (Kıdemli Danışman)
Defne Çeler (Danışman)
Nadide Akdağ (Danışman)

- ii. Filitoğlu'nun ise aynı pazarda fiyat tespiti ve müşteri paylaşımına yönelik rakipler arası anlaşmaya taraf olmak suretiyle 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un ("Rekabet Kanunu") 4. maddesini ihlal ettiklerini

tespit etmiştir. Kurul, bu doğrultuda Ceyhan'a 515.861,74 TL, Filitoğlu'na ise 103.076,62 TL tutarında idari para cezası uygulanmasına karar vermiştir.

Soruşturma kapsamında, Çimko Çimento ve Beton Sanayi Ticaret Anonim Şirketi'nin ve KÇS Kahramanmaraş Çimento Beton Sanayi ve Madencilik İşletmeleri Anonim Şirketi'nin, Rekabet Kanunu'nu ihlal ettiklerine yönelik herhangi bir bulguya ulaşılamaması nedeniyle ilgili teşebbüsler hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir.

Doğu Anadolu Bölgesi'nde Faaliyet Gösteren Çimento Üreticileri Hakkında Yürütülen Öneraştırma Sonuçlandı

Kurul, Doğu Anadolu bölgesinde çimento sektöründe faaliyet gösteren teşebbüsler hakkında yürüttüğü öneraştırmayı sonuçlandırdı². Öneraştırma kapsamında incelenen hususların temelinde; Aşkale Çimento Sanayi Türk Anonim Şirketi'nin ("Aşkale"), Bitlis ilinin Tatvan ve Ahlat ilçelerindeki bims üreticilerini, rakipleri ile paylaşarak ilgili bims üreticilerine yüksek fiyatla satış yaptığı, Oyak ve SYCS İnşaat Çimento Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi'nin ("SEZA") bölgedeki bims üreticilerine satış yapmalarına engel olduğu iddiaları yer almaktadır.

Kurul, öneraştırma sürecinde ilgili teşebbüslerden Ocak 2023 - Ağustos 2024 dönemini kapsayacak şekilde dökme çimento ürünlerinin satış fiyatı, üretim maliyetleri ve satış gerçekleştirdikleri bims müşterisi bilgilerini talep etmiştir. Teşebbüslerden elde edilen veriler doğrultusunda, Doğu Anadolu ve kısmen Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan tesisler bakımından aylık bazda ağırlıklı ortalama satış fiyatı ve ortalama maliyet hesaplamaları yapılmıştır.

Yapılan incelemeler sonucunda, CEM I ve CEM II türü çimento ürünlerine ilişkin fiyat analizlerinde teşebbüslerin farklı fiyatlandırma stratejileri uyguladığı görülmüştür. İncelenen dönemde teşebbüslerin ortalama satış fiyatlarının birbirinden farklı seyrettiği ve teşebbüslerin fiyat hareketlerinde paralellik olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, teşebbüslerin bims üreticilerine uyguladıkları fiyat artışlarının, diğer müşterilere uyguladıkları fiyat artışlarından daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu durumun, çimento üreticilerinin aralarında anlaşarak bims üreticilerine yüksek fiyat uyguladığı iddiasını desteklediği sonucuna ulaşılmıştır.

² Kurulun 21.11.2024 tarihli ve 24-49/1082-460 sayılı Kararı: <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=a495cf4a-e456-454d-a08a-82930efcfc12>

Önaraştırma kapsamında özellikle dikkat çeken bir diğer husus, teşebbüslerin ortak bims müşterilerinin olup olmadığı konusudur. İnceleme neticesinde, çimento üreticilerinin ortak satış yaptığı bir bims müşterisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum ilk bakışta şüphe uyandırır da, Kurul tarafından yapılan değerlendirmede teşebbüslerin genellikle etkin oldukları veya nispeten yakın oldukları bölgelerde faaliyet gösteren bims müşterilerine satış yaptıkları görülmüştür. Teşebbüslerin farklı bölgelerde mukim olmaları ve pazarlama stratejilerinin farklılık göstermesi nedeniyle ortak müşterinin olmamasının rekabeti kısıtlayıcı bir anlaşmadan ziyade, teşebbüslerin normal ticari davranışlarıyla açıklanabileceği sonucuna varılmıştır.

Önaraştırma kapsamında ayrıca, teşebbüslerin bims müşterilerine gerçekleştirdikleri satışların toplam satışları içerisindeki payı da incelenmiştir. Elde edilen verilere göre, bir teşebbüs haricinde, çimento üreticilerinin bims müşterilerine gerçekleştirdikleri satışların toplam satışları içerisindeki payının kayda değer düzeyde olmadığı görülmüş ve ayrıca, bazı teşebbüslerin yalnızca bir bims müşterisinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Yerinde incelemelerde ve teşebbüslerden talep edilen verilerin analizinde, çimento üreticilerinin bims üretimi yapan müşterileri aralarında paylaştığına dair herhangi bir belge veya bulguya ise rastlanmamıştır. İncelenen tüm bilgiler bir arada değerlendirildiğinde, teşebbüslerin satış gerçekleştirdiği ortak bims müşterisi olmamasından hareketle, aralarında rekabeti kısıtlayıcı bir uzlaşının varlığı sonucuna ulaşılamamıştır.

Sonuç olarak Kurul, yapılan incelemeler ve değerlendirmeler neticesinde elde edilen bulgular ve veriler ışığında, Aşkale, Oyak ve SEZA hakkında soruşturma açılmasına gerek olmadığına karar vermiştir.

Hazır Beton Üreticilerinin İş Gücü Piyasasındaki Davranışları Mercek Altında: Birlik Hazır Beton Tarafından Uzlaşma Mekanizmasına Başvuruldu

Kurul, Ankara'da faaliyet gösteren bazı hazır beton üreticilerinin iş gücü piyasasındaki rekabeti kısıtlayıcı uygulamalarına yönelik olarak yürütülen soruşturmayı, soruşturma taraflarından Birlik Hazır Beton ve Yapı Anonim Şirketi ("Birlik") bakımından uzlaşma ile sonuçlandırdı³.

Kurul, Ankara'da faaliyet gösteren çok sayıda hazır beton üreticisi hakkında, rakipleri ile çalışan ücretlerine ilişkin rekabete hassas bilgi değişiminde bulunmak suretiyle Rekabet Kanunu'nun 4. maddesini ihlal edip etmediklerinin tespiti amacıyla soruşturma başlatmıştı.

Birlikte yapılan yerinde incelemelerde, teşebbüsün rakipleriyle hazır beton operasyon personeline ilişkin maaş ve zam bilgilerini paylaştığını ortaya koyan belgelere ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara, Birliğin 2018 ve 2020 yıllarında mikser, pompa, kepçe, santral ve silobas birimlerinde çalışan personelinin maaşlarına ve uygulanacak zam oranlarına ilişkin bilgileri diğer hazır beton üreticileriyle paylaştığı tespit edilmiştir.

Paylaşım konuları bilgilerin; çalışanlara ödenen ücret, asgari geçim indirimi, ek mesai, sefer sayısına bağlı ek ödeme ve yemek gibi ödeme kalemlerini içerdiği görülmüştür. Bu bilgilerin teşebbüslerin maliyetlerine ilişkin olduğu ve kamuya açık olmayan rekabete duyarlı bilgi niteliği taşıdığı değerlendirilmiştir. Ayrıca paylaşılan bilgilerin

- i. Birlik'in çalışanlarına ödediği ücretleri detaylarıyla ortaya koymaya elverişli,
- ii. Toplulaştırılmamış ve
- iii. Paylaşıldığı dönem itibarıyla güncel olduğu

tespit edilmiştir. Soruşturma devam ederken, Birlik tarafından uzlaşma usulünün başlatılması talebi üzerine, uzlaşma görüşmeleri gerçekleştirilmiştir.

Bu kapsamda Kurul, Birliğin rakipleriyle rekabete hassas bilgi değişiminde bulunmak suretiyle Rekabet Kanunu'nun 4. maddesini ihlal ettiğine karar vermiştir. Bu doğrultuda, Birliğe önce 2023 yılı gayri safi geliri üzerinden 2.172.381,90 TL tutarında bir idari para cezası uygulanmasına, ancak uzlaşma usulü kapsamında %25 oranında indirim uygulanmak suretiyle nihai olarak 1.629.286,43 TL tutarında bir idari para cezası verilmesine karar verilmiştir.

³ Kurulun 18.10.2024 tarihli ve 24-42/1007-432 sayılı Kararı: <https://www.rekabet.gov.tr/Karar?kararId=4bc416fd-9a57-4c57-aecc-15bd2d1ea538>

04

YAPI SEÇKİSİ

38
OPUS CAEMENTICUM

Yitirilen Bir 20. Yüzyıl Anıtı: Tercüman Gazetesi Binası

Türkiye’de modern mimarlık yapılarını koruma sorunu hiç gündemden düşmeyen bir konudur. Koruma alanında modern olanın da tarihsel nitelik taşıdığına ve önemine toplum genelinde ikna olunduğu söylenemez. O nedenle Ankara’daki İller Bankası binası gibi bir dönem başyapıtı duyarsızca yıktırılıp ortadan kaldırılabilmiştir. Bu yıkıcılığın son somutlaşmalarından biri de İstanbul Topkapı’daki eski Tercüman Gazetesi Binası örneğinde görüldü. Yapının sadece yarım yüzyıl yaşaması mümkün oldu. Anlaşılan o ki, gelecek kuşaklar bu ülkede 20. yüzyılın ikinci yarısında yapılmış önemli hiçbir yapının varolmadığını düşünecekler.

1

Yıldız Salman, Nilüfer Baturayoğlu Yöney ■ İnşa edildiği 1974 yılından itibaren İstanbul’un batı girişindeki simge yapıların tartışmasız en bilineni olan Tercüman Gazetesi Matbaa ve Yönetim Binası, bir gece vakti yıkıldığı 3 Aralık 2024 gününe kadar İstanbul Batı koridorunun 20. yüzyıl mekansal hafızasının son temsilcisiydi (Resim 1).

Sınırlı bir yarışma sonucunda seçilen Günay Çilingiroğlu ile Muhlis Tunca’nın tasarımı, 1974 yılında inşa edilmiştir. Yapı, 1993 yılında gazetenin sahibi Kemal Ilıcak’ın ölümü sonrasında mali kriz döneminde elden çıkarılmıştır. Tasarlanış amacının dışında Özel

Tercüman Lisesi, Anadolu Ajansı, Basın İlan Kurumu, Mitsubishi Motors ve son olarak da Toya Plaza tarafından farklı işlevlerle kullanılmıştır (Resim 2).

Çilingiroğlu ve Tunca’nın Çağaloğlu’ndaki İstanbul Reklam Sitesi’nde (1968-1972) de kendisini gösteren cesur mimari tavırları, Tercüman Gazetesi Binası’nda daha anıtsal bir kütleyle evrilir. Hızlı bir araç trafiğinin bulunduğu Londra Asfaltı üzerinde henüz yapılaşmamış bir çevrede hayata geçen yapının “kendi başına bir plastik etkisinin olması ve bunun uzaktan algılanması olanağı” vardır ve mimarlar bu olanağı “bilinçli bir şekilde ve hayli ustalıkla” kullanmış, bellekten silinmeyen bir “ticari

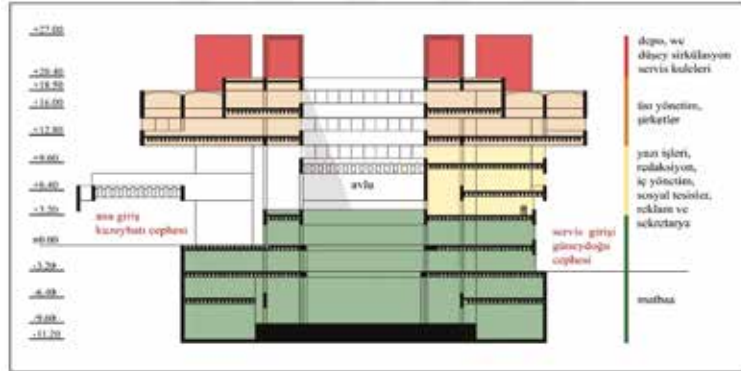
1 Tercüman Gazetesi Binası, 1980’ler (Salt Araştırma Arşivi; no: TMGH028015E).
2 Tercüman Gazetesi Binası, 2009 (Fotoğraf: David Benito / Flickr).
3 İşlev bölgeleri ve taşıyıcı sistemi gösteren kuzeybatı-güneydoğu aksı kesiti [Atilla Yücel’in makalesinden üretilmiştir (Yücel, a.g.e., 1985) Kaynak: Kaymak, a.g.e., 2019, Şekil 3.10].

ÇİMENTO ENDÜSTRİSİ | İŞVERENLERİ SENDİKASI’NIN KATKILARIYLA

imge" yaratmayı başarmıştır¹ (Resim 1). Anıtsal Brütalist görünümünün ötesinde, tasarım ve taşıyıcı sistem özellikleri ve teknolojiyle Türkiye modern mimarlığında öne çıkan yapı, döneminin farklı uluslararası yaklaşımlarını da yansıtmaktadır.

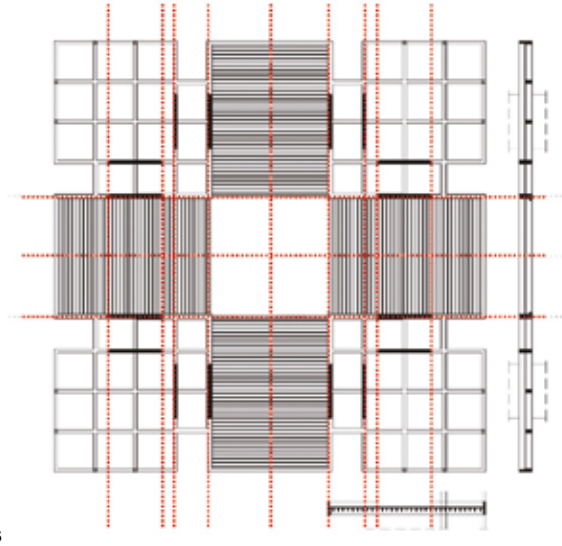
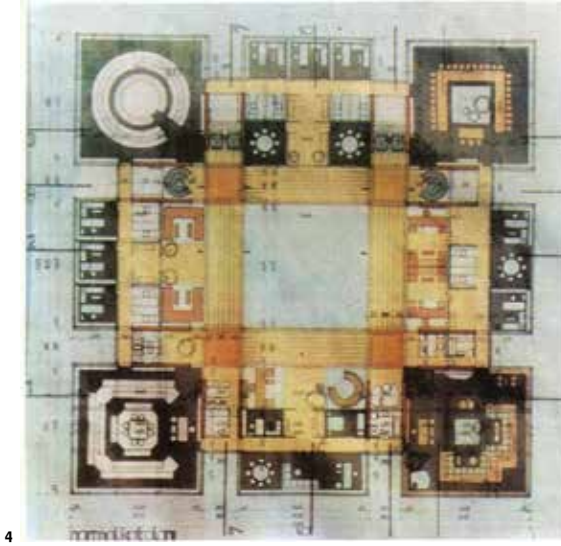
Frank Lloyd Wright'ın Larkin Binası (Buffalo, ABD, 1906) ile başlayan, "hizmet edilen" ve "hizmet eden" mekanların ayrımına ve bunun parçalanmış kütle biçimlenişine yansıtılmasına yönelik tavır, Louis I. Kahn'ın Yale Sanat Galerisi (New Haven, ABD, 1957) ile Pensilvanya Üniversitesi Richards Tıbbi Araştırma Binası (Philadelphia, ABD, 1959) ve Kenzo Tange'nin (URTEC) 1961-1966 yılları arasında inşa edilen Yamanashi Basın ve Yayın Merkezi'nde (Kofu, Japonya) de izlenir². Frampton, Metabolist hareketin sembolik megastrüktürlerinin batıya yansımaları olarak Moshe Safdie'nin Habitat'67 Konutları'ndan (Montreal, Kanada, 1967) bahseder. Uluslararası mimarlık tarihi anlatıları içinde kendine yer bulamayan Kisho Kurokawa'nın Nagakin Kapsül Kulesi (Tokyo Ginza, Japonya, 1972), Doğan Tekeli ve Sami Sisa'nın LASSA Fabrikası (İzmit, 1975-1977) gibi Tercüman Gazetesi Binası da, tasarım yaklaşımı, tasarım teknoloji birlikteliği, teknolojik özellikleri ve güçlü plastığı ile bu örneklerle rahatlıkla eklenebilir.

Çilingiroğlu ve Tunca, işlevsel programı matbaa, yazı işleri ve gazeteye ait yönetsel, sosyal birimler ve üst yönetim ve şirketlere ait bölümler olarak üç ana grupta toplayıp, bunu yapının biçimlenişinde belirleyici bir veri olarak yorumlamıştır (Resim 3). Bu etkiyi güçlendirmek amacıyla yönetim bloğu, dört köşede yer alan sekiz düşey kule arasında yükseltilmiştir. Kuleler, ana taşıyıcılar olmanın yanı sıra düşey sirkülasyon ve tesisat bloğu işlevlerini üstlenmiş, hizmet eden ve hizmet edilen mekanlar kütesel olarak birbirinden ayrılmıştır. Bu ayrım, mimarların daha erken yapılarında, örneğin İstanbul Reklam Sitesi'nde egemen olan işlevsel kütle parçalama yönteminin³ geliştirilmiş hali olarak yorumlanabilir. Üst kotta asılı duran bu bloğun büyük konsol

parçalara bölünmesi ise yapının plastik etkisini güçlendirmiştir.

Avan proje aşamasında daha basit bir strüktürel sistemi olan yapı, uygulama sürecinde iddialı tasarıma eşlik edecek şekilde yeniden ele alınmıştır. Yapının 8 kulesini taşıyan 16 adet perde duvar yapının temel düşey strüktürünü oluşturur ve 23 m'lik açıklıkları (Resim 4, 5) ve +12,80 m kotunda görsel olarak 15 m olarak algılanan ancak gerçekte perdelerle dik yönde 7 m, diyagonal aksta ise yaklaşık 20 m dışarı uzanan konsolları taşır⁴ (Resim 6, 7). Perde duvarlar kayar kalıpla yerinde dökülmüş⁵, döşemeleri oluşturan T biçimli öngermeli kirişler ise yurtdışında prefabrik olarak imal edilerek yerleştirilmiştir. Çift kirişli konsol

olarak tasarlanan kuzeybatı cephedeki ana giriş saçağının iç kısmında çelik taşıyıcı cam bir örtü bulunmaktadır (Resim 8, 9). Bunun bir benzeri de +9,60 m kotunda iç avlunun üzerini örtmektedir.

Binanın dört köşesindeki 225 m²'lik konsol mekanlar inşa edildiği dönemde sadece Türkiye değil, Avrupa için de bir teknolojik yenilikti⁶. Dönemin ileri teknolojisi olan öngermeli elemanlar, projenin statik tasarımını üstlenen Rasin Etiman tarafından Semih Tezcan danışmanlığında bilgisayar desteğiyle hesaplanmış ve Freyssinet Firması tarafından imal edilmiştir⁷. Yapının ısıtma, iklimlendirme ve sıhhi tesisat projesini Fikret Taşangil ve Engin Kember, elektrik tesisatı projesini Bülent Cedetaş hazırlamıştır⁸.

Çavuşoğlu-Kozanoğlu Firması bu iddialı tasarımı iki yıl gibi kısa bir sürede gerçekleştirirken bu hızlı imalat süreci belirli aksaklıkları da beraberinde getirmiştir: Atilla Yücel'in de vurguladığı gibi⁹ yapı "brüt beton" olarak tasarlanmış ancak meydana gelen imalat hatalarını gizleyebilmek için yüzeylerin sıvanması tercih edilmiştir.

20. yüzyılın mimarlığının miras değeri kazanması konusundaki kuramsal tartışmalar 1990'larda yoğunlaşmakla birlikte, mimari mirası tanımlayanın sadece yaş olmadığı aslında çok daha erken metin ve tartışmalarda da yer almaktadır. Örneğin, doğrudan 20. yüzyıl mimarlığını mirasa konu etmeyen Venedik Tüzüğü¹⁰ (1964) kentlerin farklı dönemlerde inşa edilmiş yapıların bir bütünü olduğunu belirtir. Christian Norberg-Schulz (1979), kent ve kentli hafızasının, yerin ruhu ve kültürel anlam ile birlikte sürekli devinim ve dönüşüm içinde olduğunu

belirterek, yerin ruhunu korumanın aslında "onun özünü sürekli yeni bağlamlar içinde somutlaştırmayı" gerektirdiğinden bahseder¹¹.

Türkiye'de "mimari miras" kavramının günümüzde halen eskilik / yapı yaşı ile doğrudan ilişkilendiriliyor olmasına rağmen bu konuda en ileri görüşlü yorumlardan biri 56 yıl önce Doğan Kuban tarafından yapılmıştır. 1969 tarihli "Modern Restorasyon İlkeleri Üzerine Yorumlar" makalesinde¹² kültürel miras bakımından tarihsellik kavramını, yapının yakın ya da uzak geçmişe ait olmasına değil, zaman içindeki dönüşümün ayrılmaz parçası olmasına bağlar: "Eğer bugünden yarına, teknikte ve sosyal yaşantıda köklü değişiklikler olsa, ... daha dün yapılmış bir yapı tarihi kimlik kazanır." Burada bahsedilen "tarihi kimlik" aslında günümüz diliyle "kültürel miras niteliğine" karşılık gelmektedir. Yine Kuban'a göre, "yaygın bir kriter olarak korumayı gerektiren estetik değerler" ise, "bilimsel, objektif olmaktan uzak[tır]": "Estetik değer, uzun bir zaman süresi içinde teşekkül etmiş yaygın bir yargı sonucu ortaya çıkar yani objektifleşir." Bu türden bir yargı, ancak gelişmiş bir kültür ortamında yaygınlaşabilir. Ülkemiz gibi gelişmiş ve objektif nitelik kazanmış bir kültür ortamına sahip olmayan toplumlarda, Tercüman Gazetesi Binası gibi seçkin bir yapının estetik değeri hala bireysel beğeniler üzerinden sorgulanabilmektedir.

Kuban'ın bu yorumundan yarım asır sonra, 20. yüzyıl mimarlığının miras değerleri üzerine odaklan tartışmalar hala benzer şekilde toplumsal kabullerin kritik önemine değinir. Vanlaethem ve

Poisson'a göre¹³, "özgünlük anıtn özel bir niteliği değil, geliştiği bağlamdan ayrılmaz bir yargı, semiyotik bir yapıdır": "... miras olarak tanımlanan yapılar yeni bir özgünlük yargısına özne oluşturarak, yeni belge kaynaklarını, uzmanların yeniden düşünülmüş yargılarını, yurttaşların aktif katılımını kapsayan ve [yeni] bir uzlaşmaya varmayı hedefleyen bir sürecin parçası olabilir." Modern mimarlık ürünleri, özellikle de teknolojik değer ancak bu tür süreçlerle varılabilen bir yargı olarak karşımıza çıkar. Dolayısıyla bu konuda toplumsal nitelikte olumlu bir yargıda uzlaşmak güçtür.

2021 yılında InnovaConcrete Projesi kapsamında hazırlanarak ICOMOS 20. Yüzyıl Mirası Uluslararası Bilimsel Komitesi tarafından yayınlanan Cadiz Belgesi'nin¹⁴ önsözünde de belirtildiği gibi, "Avrupa'daki beton mirası risk altındadır. Yeterince anlaşılmamakta ve yeterince bakımı yapılmamaktadır. Sonuç olarak, sıklıkla bozulmaya terk edilmekte ve gözden çıkarılarak yıkılmaktadır." Ne yazık ki, Türkiye modern mimarlığına getirdiği tüm tasarım ve teknoloji inovasyonları hiçe sayılarak, Tercüman Gazetesi Binası'nın başına da aynı gelmiştir. Oysa docomomo'nun 1990 tarihli "Eindhoven Bildirgesi"¹⁵ ile Avrupa Konseyi'nin 1991 tarihli "20. Yüzyıl Mimarlık Mirasının Korunması Tavsiye Belgesi"¹⁶, 35 yıl önce bu kültürel miras türü ve bütünselliği ile toplumsal olarak tanınması ve korunmasının gerekliliğine vurgu yapmıştır. 1991 Avrupa Konseyi Belgesi, bu mirasın "kullanılan yapı sistemleri bakımından [teknolojik] benzerlik ve karmaşıklığına" özel olarak dikkat çekmekte, 1990 docomomo Bildirgesi

ise, “uygun koruma teknik ve yöntemlerinin kullanılması” ve “öne çıkan mimari eserlerin yıkılması veya tanınmaz hale getirilmesinin önüne geçilmesi” gerektiğini belirtmektedir.

docomomo envanter fişlerinde ayrı bir başlık olarak ele alınan “teknolojik değerlendirme” aşlında, 20. yüzyıl ve modern mimarlık mirasının değerlendirilmesi sürecinde konunun önemi göstermektedir. Ayrıca docomomo International ve docomomo Türkiye bilimsel çalışma grupları arasında Teknoloji Komitesi de bulunmaktadır. Teknolojik değerlendirme konusu 2013 tarihli “ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi”nde¹⁷, “Teknik ve Teknolojik Değer” başlığı altında “kültür varlığının ait olduğu dönemin teknik bilgi, beceri, yapım, malzeme ve işçiliğine ilişkin belgesel niteliklerinin tümü” biçiminde açıklanmıştır. Modern mirasa özgü teknolojik değerlendirme konusunda, docomomo ABD “eserin yapısal, programatik veya estetik zorlukları çözmek için yenilikçi modern teknolojilerden yararlanıp yararlanılmadığını” sorgular. Tercüman Gazetesi Binası’nın diğer nitelikleri yanında, bu bağlamda da değerli bir yapı olduğu açıktır.

ICOMOS 20. Yüzyıl Mirası Uluslararası Bilimsel Komitesi ve Getty Koruma Enstitüsü ortaklığıyla hazırlanan 2021 tarihli “20. Yüzyıl Mirası Tarihi Tematik Çerçevesi”nin¹⁸ “Bilimsel ve Teknolojik

Gelişmelerin İvme Kazanması” başlıklı 2. teması, 20. yüzyılda yapı malzemeleri ve inşaat tekniklerinin, daha önceki yüzyılların geleneksel malzeme ve yöntemlerinden farklılaştığını vurgulamakta, özellikle beton ve çelik kullanımının yeni yapım teknolojileri ve çok katlı yapıların üretiminde rol oynadığını belirtmektedir. Ayrıca, docomomo ABD’nin değer sorgulamasına benzer şekilde betonarme ve prekast betonun yaygın kullanımı yanında, “mimari fikirlerin dışavurumcu malzemesi olarak betonun yaratıcı ve plastik kullanımına” dikkat çekmektedir. Beton kullanılan 20. yüzyıl mimari üslupları arasında, temelinden üst örtüsü, dekoratif öğeleri ve anıtsal heykellerine, farklı brüt beton yüzeyleriyle dikkat çeken Brütalizm öne çıkmaktadır. Yapısal tasarım bağlamında ise bilgisayar destekli tasarımın gelişmesi gerek mühendislik gerek mimarlık alanında hızlı, büyük ve verimli strüktürel biçimlerin üretilmesini sağlamıştır. Tercüman Gazetesi Binası, tasarım hikayesi, teknolojisi ve güçlü plastiği ile bu kapsamda Türkiye Mimarlık Tarihi’nde önemli bir öyküsü ve anlatısı olan bir yapıdır.

2021 Cadiz Belgesi de benzer biçimde, beton kullanımının “200 yıl boyunca gelişme ve iyileşme gösteren” bir süreç olduğuna dikkat çekerek, bu süreç içinde “yeni ve deneysel” tasarım ve uygulamaların yer aldığını hatırlatmakta ve yapılacak miras değerlendirmelerinde bu durumun göz önüne

- 4 Kavramsal plan, +12,80 m kotu (Kaynak: Yücel, a.g.e., 1985).
5 +12,80 m kotu kalıp planı ve kesitleri (Kaymak, a.g.e., 2019, Şekil. 3.28).
6 +12,80 m kotundaki konsollardan detay (Kaynak: Yücel, a.g.e., 1985).
7 Yapının yıkım sürecinden konsolları gösteren detay, 2024. Yapı için verilen statik yetersizlik ve risk kararına karşılık, yıkım sırasında konsollu bir parçasının tek başına ayakta durabilmesi, bu kararın tartışmaya açık olduğunu düşündürmektedir (Kaynak: Muharrem Gürbüz / X).

alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Diğer yandan, çimento üretimi ve betonarme yapıların inşasının “yoğun enerji tüketimi” gerektirdiğini hatırlatarak, Birleşmiş Milletler’in “2030 için Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri”nin¹⁹ temel ilkeleri doğrultusunda, “onarım ve bakım yapmanın”, yapıyı yıkarak yerine başka yeni bir yapı inşa etmekten her zaman çok daha sürdürülebilir bir uygulama olduğunu belirtmektedir. 2014 tarihli docomomo “Eindhoven-Seoul Bildirgesi”²⁰ de modern yapıların sürdürülebilir biçimde korunmasını ve dönüşümünü desteklemektedir. Oysa ülkemizde, doğal afet riskleri başta olmak üzere gündemde olan sorunlar, sağlam olmalarına rağmen özellikle 20. yüzyılın betonarme yapılarının riskli ilan edilerek yıkılmasına neden olmaktadır (Resim 8, 9). Gerçekten riskli olduğu belirlenen yapılarda bile yapısal güçlendirme ve restorasyon yapılması mümkünken; inşaat sektörünün baskınlığı ve bu sektöre atfedilen önem ile kentsel alanlardaki yüksek rantlar,

8

8 Kuzeybatı cephede yer alan ana giriş saçağından detay, 1980'ler (Kaynak: İTÜ Restorasyon Anabilim Dalı Arşivi, N_036_16_Tercüman Binası, Topkapı).
9 Saçağın alttan görünüşü, 2000'ler (Kaynak: Toya Plaza).

9

çevre ölçeğinde ve miras kapsamındaki sürdürülebilirlik kaygılarına karşın yeni inşaatları desteklemektedir. Tercüman Gazetesi Binası da benzer gerekçelerle yitip gitmiştir²¹.

Sonuç olarak İstanbul'un özgün bir 20. yüzyıl kentsel simgesi olan Tercüman Gazetesi Binası'nın kaybı, aynı zamanda Türkiye mimarlık tarihi ve modern mimarlık mirası içinde tasarım-teknoloji birlikteliğiyle öne çıkan değeri tartışılmaz düzeyde bir örneğin kaybıdır. Oysa, "ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi"²² (2013) ile pek çok başka uluslararası belgede de vurgulandığı gibi, kültürel miras "yenilenemez bir kaynak" ve gelecek nesillere aktarılması gereken bir "emanet" olarak görülmelidir. Yine aynı bildirgede vurgulandığı gibi, korumanın özellikle karar vericiler tarafından kamu yararına dinamik bir süreç olarak algılanması ve yasal düzenlemelerin mülk sahiplerini özendirici ve destekleyici bir anlayış içermesiyle, yoğun kentsel baskıların önüne geçmek mümkün olabilir.

■ Yıldız Salman, Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Teknik Üniversitesi; docomomo_tr; Nülüfer Baturayoglu Yöney, Prof.Dr., University of Central Florida, docomomo_tr

Notlar:

- 1 Atilla Yücel, "Tercüman Binası: Mimarlıkta Biçim, Simge ve İşlev Üzerine", *Mimarlık*, sayı 214, Nisan 1985, s. 29-32.
- 2 Kenneth Frampton, *The Evolution of 20th Century Architecture: A Synoptic Account*, Springer, Viyana ve New York, 2007. Ayrıca bkz.: Kenneth Frampton, "Louis Kahn: Modernization and the New Monumentality 1994-1972", *Studies in Tectonic Culture*, The MIT Press, Chicago, 1995, s. 209-246.
- 3 Boğaçhan Dündaralp, "Günay Çilingiroğlu, Muhlis Tunca, İstanbul Reklam Sitesi, İstanbul, Türkiye, 1968-1972: Zorunlu Bağlamsallık mı, Yoksa Bağlamsal Bir Çaba mı?", *Betonart*, sayı 40, 2014, s. 62-65.
- 4 Tercüman Gazetesi Binası'nın, kaynaklarda açık biçimde yer almayan yapım sistemini çözümlememize destek veren Emre Kishal'ya teşekkür etmek isteriz.
- 5 Yücel, a.g.e., 1985.
- 6 "Binamızın dört üst köşesine alttan hiçbir destek görmeden boşlukta duran iki yüz yirmi beşer metre karelik beton bloklar sizi korkutabilir. Koca sekiz çalışma mahallinin etrafına kanat ağar gibi boşlukta durması sadece Türkiye'de değil, bütün Avrupa'da yenilik teşkil etmektedir. ... Boşlukta duran beton bloklar, Almanya'da yine özel olarak imal ettirilip, yine özel bloklarla gerdirilen yüksek dayanıma güçlü demirlerle üstten askıya alınmıştır. ... Binamız, yerden yirmi metre aşağılarda atılan ana temellerde yükselen taşıyıcı on altı perde üzerine oturtularak yükseltilmiş, bu perdeler, binanın üstünde ayrı görevleri olan kuleler meydana getirmişlerdir. Binamız boşlukta dört tarafa kanat açmış mahalleri, kuleleri, her yandan görülebilen Tercüman'ın "T" harfi esprileri, son sistem baskı-dizgi, renk makineleri, kameralar ile Londra Asfaltı'nın kenarında Türkiye için, Türk milleti için çalışmaktan başka düşüncesi olmayan bir gazetenin elemanlarını beklemektedir. Bu sistem çevreyolu geçitleri inşaatında da uygulanmış, iki yana kanat açmış beton yollar, Tercüman binasındaki blokların adeta minyatürü olmuştur." Bkz.: Anonim, 26 Ekim 1975, s. 2; Sümeyye Kaymak, "Türkiye'de Avantgar Modernizmin Bir Örneği Olarak Tercüman Gazetesi Binası", İTÜ FBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- 7 "Her biri yirmi üç metreye varan açıklıklarla koca beton blokların boşlukta durdurulabilmesi dünyaca meşhur ünlü Freyssinet Öngerilim Firması ile yapılan anlaşma sonucu mümkün olmuş, firmanın Türkiye mümessili Rasin Etiman'ın elektronik beyinlerde günlerce yaptığı ince hesaplar, Londra Asfaltı

kenarındaki inşaat abidesinin mucuzelerini mimarimize armağan etmiştir." Bkz.: Anonim, 26 Ekim 1975, s. 2; Kaymak, a.g.e., 2019).

8 Yücel, a.g.e., 1985.

9 A.e., 1985.

10 "The Venice Charter", 1964: [https://prod-admin.icomos.org/wp-content/uploads/2025/03/Venice_Charter_TR.pdf].

11 Christian Norberg-Schulz, Rizzoli, New York, 1979.

12 Doğan Kuban, "Modern Restorasyon İlkeleri Üzerine Yorumlar", *Vakıflar Dergisi*, sayı 8, 1969, s. 341-356.

13 Francine Vanlaethem ve Céline Poisson, "Questioning Material/Conceptual Authenticity", *The Challenge of Change - Dealing with the Legacy of the Modern Movement*, IOS, Rotterdam, 2008, s. 127-130.

14 Cadiz Document, "InnovaConcrete Guidelines for the Conservation of Concrete Heritage", 2021.

15 docomomo, "Eindhoven Statement", 1990.

16 Council of Europe "Recommendation on the Protection of the Twentieth-Century Architectural Heritage", 1991: [https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016804bde8d].

17 ICOMOS Türkiye, "Mimari Mirası Koruma Bildirgesi", 2013: [http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf]

18 Susan Marsden ve Peter Spearritt, "The Twentieth-Century Historic Thematic Framework: A Tool for Assessing Heritage Places", *Getty Conservation Institute*, Los Angeles, 2021: [https://hdl.handle.net/10020/gci_pubs_historic_thematic_framework_tool].

19 United Nations, "Sustainable Development Goals for 2030", 2017: [https://sdgs.un.org/goals].

20 docomomo Eindhoven-Seoul Statement, 2014: [https://docomomo.com/organization/#aboutstatement].

21 Tercüman Gazetesi Binası sahip olduğu mimari, toplumsal ve teknolojik değerleri ile 2010 yılında tescil edilmiştir. Aradan geçen 14 yılda bu değerlerden herhangi bir kayıp olmadığı halde, mülk sahibinin talebi üzerine 2012 yılında tescilli kaldırılmıştır. 2020 yılında İBB Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü'nün yeniden tescil talebi karşısında ilgili koruma kurulunun bu değerlendirmeyi yapabilmek için yapının "sanatsal, mimari ve estetik niteliklerini anlatan ve üniversitelerin ilgili bölümleri tarafından hazırlanan rapor" talebi 29.11.2021 tarihinde yerine getirilerek yeniden tescil başvurusu yapılmıştır. Ancak 03.12.2023 gününe kadar bu konuya ilişkin bir değerlendirme yapılmadan, yıkım gerçekleştirilmiştir.

22 ICOMOS Türkiye, a.g.e., 2013.

YAPI TASARIM YARIŞMASI

Kentsel Dönüşüm: Alternatif Arayışlar

Yapı Tasarım Yarışması 2025, çimento ve betonun alternatif ve yenilikçi kullanım imkanlarını araştırmaya devam ediyor. Profesyoneller ve öğrencilerin katılabileceği yarışma, bu sene **“Kentsel Dönüşüm: Alternatif Arayışlar”** teması altında projeleri kabul edecek ve toplamda 1.125.000 TL ödül dağıtılacak.

SORU SORMAK
İÇİN SON GÜN

03 NİSAN 2025

PROJELERİN SON
TESLİM TARİHİ

29 MAYIS 2025

www.yapitasarimyarismasi.com

YARIŞMA JÜRİSİ

İNŞ. Y. MÜH. AHMET TOPBAŞ
DOÇ. DR. AKTAN ACAR
PROF. DR. CELAL ABDİ GÜZER
DR. MİMAR DÜRRİN SÜER
Y. MİMAR MELİKE ALTINIŞIK

05

ÇEİS'ten

T. ÇİMSE-İŞ SENDİKASI ZİYARETİ

T. Çimse-İş Sendikası Genel Başkanı Sayın Zekeriye Nazlım 31. Olağan Genel Kurul sonucu Sendikamız Yönetim Kurulu Başkanlığına seçilen Sayın Nihat Özdemir'e 15 Nisan 2025 tarihinde hayırlı olsun ziyareti gerçekleştirdi. Ziyarete sektörümüze ilişkin gündeme dair görüşmeler yapıldı.

TİSK MCV OLAĞAN MÜTEVELLİ HEYET TOPLANTISI DÜZENLENDİ

27 Mart 2025 tarihinde gerçekleştirilen, İstanbul Valisi Davut Gül, İstanbul Vali Yardımcısı Ahmet Süheyl Üçer ve Sarıyer Kaymakamı Ömer Kalaylı'nın da katıldığı toplantıda, 2024 yılının faaliyetleri ve gelecek döneme dair projeler aktarıldı. Toplantıya ÇEİS Genel Sekreteri Dr. H. Serdar Şardan ile Müşavir Avukat Eylül Bayrak katıldı.

ÇEİS ÇALIŞMA İLİŞKİLERİ KURULU TOPLANTILARI GERÇEKLEŞTİRİLDİ

ÇEİS Çalışma İlişkileri Kurulu toplantıları 20 - 27 Mart 2025 ve 17 Nisan 2025 tarihlerinde gerçekleştirildi. Toplantılarda çalışma hayatında yaşanan güncel gelişmeler, ÇEİS'in devam eden faaliyetleri, ÇEİS Eğitim Desteği Yönetmeliği ve ÇEİS Üyelerinde İnsan Kaynakları İstatistikleri Araştırması 2024 hakkında değerlendirmeler yapılırken, sektördeki iyi uygulama örneklerinin paylaşılması kapsamında 20 Mart 2025 tarihli toplantıda Çimsa Çimento tarafından "Çimsa Life Projesi"; 17 Nisan 2025 tarihli toplantıda Çimentaş Çimento tarafından "WELEAD Liderlik Gelişim Programı" ile "Çalışan Deneyimi Projesi" hakkında bilgi verildi. 27 Mart 2025 tarihli toplantıda ise Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Okan Güray Bülbül tarafından grup toplu iş sözleşmesinin "Yemek" başlıklı 47.maddesi ile ilgili uygulama birliğinin belirlenmesi amacıyla değerlendirmelerde bulunuldu.

YAPI TASARIM YARIŞMASI 2025'İN PROJE TESLİM AŞAMASI BAŞLADI

Çimentonun estetik ve yenilikçi kullanımını teşvik etmek, malzemenin üretim, uygulama ve tasarım potansiyellerini keşfetmek amacıyla hayata geçirdiğimiz Yapı Tasarım Yarışması'nın dördüncüsü bu yıl "Kentsel Dönüşüm: Alternatif Arayışlar" temasıyla gerçekleşiyor. 26 Nisan 2025 tarihinde başlayan proje teslim süreci 29 Mayıs 2025 tarihine kadar devam edecek.

Yarışmaya yönelik merak edilen tüm detayların yer aldığı soru ve cevaplar yarışmanın internet sitesinde yayınlandı. Tüm cevaplara <https://yapitasarimyarismasi.com/soru-cevap> bağlantısından erişilebiliyor.

Jüri üyelerimiz Dr. Mimar Dürrin Süer, İnşaat Yüksek Mühendisi Ahmet Topbaş, Doç. Dr. Aktar Acar ve Yüksek Mimar Melike Altınışik'in yarışmayı anlatan videoları ÇEİS'in sosyal medya hesaplarında paylaşıldı.

ÇİMENTO SEKTÖRÜ MBA PROGRAMI

ÇEİS, TÜRKÇİMENTO ve MEF Üniversitesi iş birliği ile 2022 yılında ilk grubu başlatılan ve ilk iki grubu yüksek memnuniyet ve verimlilik ile tamamlanan Çimento Sektörü MBA Programı'nın 3. Grup katılımcıları derslere devam ediyor. Katılımcılar 28-30 Mayıs 2025 tarihinde gerçekleşecek final dönemi sunumları için projelerini hazırlıyorlar.

Mart ve Nisan aylarındaki derslerde 8 misafir konuşmacıyı konuk ettik ve alanlarındaki bilgi birikimlerini dinledik:

- 06 Mart 2025 tarihli İnsan Kaynaklarında Yeni Yaklaşımlar dersinde Yönetim Danışmanı Cem Sezgin,
- 13 Mart 2025 tarihli İnsan Kaynaklarında Yeni Yaklaşımlar dersinde İpekyol Organizasyonel Gelişim Müdürü Seçil Karakaş Tüfekçi,
- 17 Mart 2025 tarihli Sürdürülebilirlik, Çevre ve Enerji Yönetimi dersinde Çimsa Çimento Sürdürülebilirlik, İSG ve Çevre Direktörü Neslihan Ergüven,
- 20 Mart 2025 tarihli İnsan Kaynaklarında Yeni Yaklaşımlar dersinde İpekyol IT Kurumsal İş Uygulamaları Müdürü Savaş Günay,
- 27 Mart 2025 tarihli Liderlik ve Yönetim dersinde İK Danışmanı, Eğitmen, Yetenek Koçu Alper Girgin,
- 07 Nisan 2025 tarihli Sürdürülebilirlik, Çevre ve Enerji Yönetimi dersinde OYAK Çimento Endüstriyel Faaliyetler Ülke Direktörü Kadir Serdar Mehter,
- 17 Nisan 2025 tarihli İş Zekâsı ve Yapay Zekâ ile Yönetimsel Karar Alma dersinde Publicis Grubu Veri ve İçgörü Direktörü Cihan Bozkuş,
- 21 Nisan 2025 tarihli Sürdürülebilirlik, Çevre ve Enerji Yönetimi dersinde TürkÇimento CEO'su Volkan Bozay.

Çimento Sektörü MBA Programı

06 Mart 2025

İnsan Kaynaklarında Yeni Yaklaşımlar

Çalışma Hayatının Geleceği

Misafir Konuşmacımız
Cem SEZGİN
Yönetim Danışmanı

Çimento Sektörü MBA Programı

13 Mart 2025

İnsan Kaynaklarında Yeni Yaklaşımlar

Öcret Politikaları ve Ücretlendirme

Misafir Konuşmacımız
Seçil KARAKAŞ TÜFEKÇİ
İpekyol
Organizasyonel Gelişim Müdürü

Çimento Sektörü MBA Programı

17 Mart 2025

Sürdürülebilirlik, Çevre ve Enerji Yönetimi

ETS ve CBAM Gibi Yeni Regülasyonların Çimento Sektörünü Etkisi

Misafir Konuşmacımız
Neslihan ERGÜVEN
Çimsa Çimento
Sürdürülebilirlik, İSG ve Çevre Direktörü

Çimento Sektörü MBA Programı

20 Mart 2025

İnsan Kaynaklarında Yeni Yaklaşımlar

Dijital DEĞİŞİM mi? / DÖNÜŞÜM mü?

Misafir Konuşmacı:
Savaş GÜNAY
İzmirli
IT Kurumsal İş Uygulamaları Müdürü

Çimento Sektörü MBA Programı

27 Mart 2025

Liderlik ve Yönetim

Yeni Nesil Yöneticilikte İletişimin Rolü

Misafir Konuşmacı:
Alper GİRGIN
Girgin Akademi ve Danışmanlık
İK Danışmanı, Eğitmen, Yönetim Koçu (POD)

Çimento Sektörü MBA Programı

07 Nisan 2025

Sürdürülebilirlik, Çevre ve Enerji Yönetimi

Karbonizasyon Geciktirge
Çimento Sektöründen Bir Bakış

Misafir Konuşmacı:
Kadir Serdar MEHTER
OYAK Çimento
Endüstriyel Pazarlar Ülke Direktörü

Çimento Sektörü MBA Programı

17 Nisan 2025

İş Zekası ve Yapay Zeka ile Yönetimsel Karar Alma

Görüntü ve Sesli Veriye Dayalı
Karar Vermenin Evrimi

Misafir Konuşmacı:
Cihan BOZKUŞ
Publicis Groupe
İstanbul İşletim Direktörü

Çimento Sektörü MBA Programı

21 Nisan 2025

Sürdürülebilirlik, Çevre ve Enerji Yönetimi

Çimento Sektörünün Yeşil Dönüşümünde
Finansman ve Raporlama Yönelimleri

Misafir Konuşmacı:
Volkan BOZAY
TÜRKÇİMENTO
CEO

PROF. DR. ACAR BALTAŞ İLE “HAYATIN HAKKINI VEREN ÇOCUKLAR YETİŞTİRMEK” WEBİNARI

30 Nisan 2025 tarihinde, ülkemizin kıymetli bilim insanı Prof. Dr. Acar Baltaş ile bir webinar gerçekleştirdik. Sektör çalışanlarının yoğun ilgi gösterdiği bu webinar, geleceğimiz olan çocuklarımızı yetiştirirken kullanacağımız iletişim yöntemleri ve yaklaşımlar üzerine konuştuk.

ÇEİS GELİŞİMİN YILDIZLARI ÖDÜLLERİ

ÇEİS Gelişimin Yıldızları Ödülleri başvuruları 28 Mart 2025 tarihinde başladı. Güncellenen prosedür ile artık proje bazlı ödüllendirmeler yapılacaktır. Yeni sistemde Yetenek Kazanımı, Çeşitlilik ve Kapsayıcılık, Öğrenme ve Gelişim Programı, Çalışan Deneyimi kategorilerinde projeler ödüllendirilecek. Ayrıca bu 4 kategorinin en iyi projeleri arasından seçilecek 1 proje de ÇEİS Gelişimin Yıldızları Büyük Ödülü'nü almaya hak kazanacak. Değerlendirme prosedüründeki köklü değişiklik nedeniyle, 2024 değerlendirmesinde 2022, 2023 ve 2024 yıllarındaki projeler ile başvuru yapılabilecek.

ÇEİS GENÇLİK KOMİTESİ

Sektörümüzdeki 30 yaş altı genç profesyonellere yönelik gerçekleştirdiğimiz Gençlerin Çimento Sektörünün Geleceğine İlişkin Beklentileri Araştırması'nın sonuçlarından hareketle genç profesyonellerin görüşlerini doğrudan alabileceğimiz ÇEİS Gençlik Komitesi'ni hayata geçiriyoruz.

Çeşitlilik ve kapsayıcılık kavramının yaş ayrımcılığı konusuna değinerek sektördeki genç profesyonellerin fikirlerini sektör liderlerine sunabilecekleri bir alan yaratmayı ve sektörün gelişim alanlarına yönelik yaratıcı çözümler üretmeyi amaçlıyoruz.

GENÇLERİN ÇİMENTO SEKTÖRÜNÜN GELECEĞİNE İLİŞKİN BEKLENTİLERİ ARAŞTIRMASI

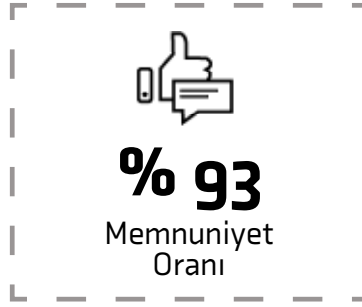
ÇEİS ve Evrim Kuran Danışmanlık iş birliğiyle, anket ve odak grup yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilen araştırmaya 30 yaş altı yaklaşık 500 genç sektör profesyoneli katılım sağladı. Araştırmada, ikiz ve üçüz dönüşüm, sürdürülebilirlik, inovasyon ve teknolojik dönüşüm, liderlik ile çeşitlilik, hakkaniyet ve kapsayıcılık başlıkları ele alınarak gençlerin görüş ve beklentileri analiz edildi. Elde edilen sonuçlar 17 Mart 2025 tarihinde üyelerimizle düzenlenen toplantıda paylaşıldı ve kıymetli paydaşımız Evrim Kuran tarafından gerçekleştirilen sunumun ardından insan kaynakları yöneticilerinin soruları yanıtladı.

05

ÇEİS KAMPÜS

EĞİTİM FAALİYETLERİ

EĞİTİM BAŞLIKLARI

GENÇ PROFESYONELLER SINIFI

Temelden Zirveye: Çimento Sektörü Genç Mühendis Liderlik Programı

Harvard Business ile Genç Profesyoneller İçin Liderlik Simülasyonları

LİDERLİK VE YÖNETİM SINIFI

Potansiyeli Çoğaltan Liderlik

Çalışan Bağlılığında Liderin Rolü

ÇEŞİTLİLİK VE KAPSAYICILIK SINIFI

Farklı Kültürlere ve Çeşitliliğe Liderlik

SATIŞ VE PAZARLAMA SINIFI

Satışta Veri ile Hikâye Anlatıcılığı

KİŞİSEL VE PROFESYONEL GELİŞİM SINIFI

İç Eğitimci Yetiştirme Programı

Kişisel Marka ve İmaj Yönetimi

İNSAN KAYNAKLARI SINIFI

Çalışan Sadakati ve Elde Tutma Stratejileri

SAHA GELİŞİM SINIFI

İletişimin 5 Anahtarı

AİLE SINIFI

Hayatın Hakkını Veren Çocuklar Yetiştirmek

05

ÇİSİEM

İSG EĞİTİM FAALİYETLERİ

195

Katılımcı Sayısı

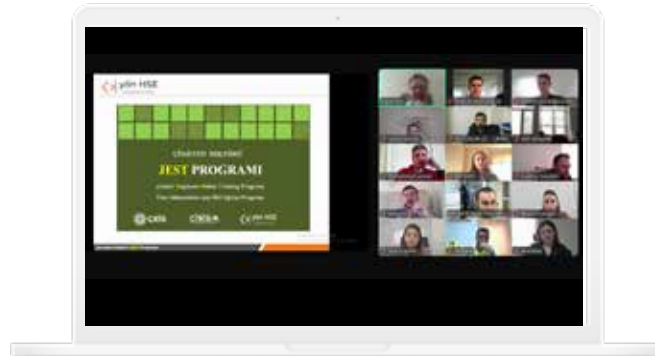
% 91

Memnuniyet
Oranı

803

İnsan/Saat
Eğitim

EĞİTİM BAŞLIKLARI

TRAFİK VE SÜRÜŞ GÜVENLİĞİ SINIFI

Trafik Farkındalığı Gelişim Serisi:
Tek Doğru Tüm Yanlışları Götürebilir!

Trafik Farkındalığı Gelişim Serisi:
İnsan Hayatı Kaç Saniyedir?

Trafik Farkındalığı Gelişim Serisi:
Trafikte 7000 Hayat!

Trafik Farkındalığı Gelişim Serisi:
Tecrübeli Sürücülere Tavsiyeler!

PROSES GÜVENLİĞİ SINIFI

Çimento Sektöründe Patlayıcı Ortamların
Belirlenmesi Patlamadan Korunma Dokümanı
Hazırlanması

PSİKOSOSYAL RİSKLER SINIFI

İşyerinde Şiddet, Mobbing ve Farkındalık

İSG LİDERLİĞİ SINIFI

Yeni Mühendisler İçin JEST Programı

Değişim Yönetimi

28 NİSAN ÇİMENTO SEKTÖRÜ DÜNYA İSG GÜNÜ ETKİNLİKLERİ

2014 yılından bu yana her yıl farklı bir tema ile sektörel olarak gerçekleştirdiğimiz Dünya İSG Günü Etkinliklerimizi, bu yıl, Kartalkaya'da meydana gelen yangında yaşamını yitiren Doğan Ailesi'ne ithaf ettik.

“Yangın Güvenliği” olarak belirlediğimiz tema kapsamında;

- Etkinliklere özel olarak hazırlanan etiketler tüm çalışanlarla paylaşılmış ve baretlerine yapıştırılmıştır.
- 9 ve 16 Nisan tarihlerinde yaklaşık 650 çalışan katılımıyla “60 Dakikada İSG: Yangın Güvenliği-Sosyal Hayat ve Yangın Güvenliği-Fabrikam” webinarlarını düzenledik.
- 18 Nisan tarihinde “ATY Ünitelerinde Yangın Güvenliği Webinarı”nı 118 çalışanın katılımı ile gerçekleştirdik.
- Sonraki aşamada 24-25 Nisan tarihlerinde Sendikamız Merkezinde İSG Profesyoneli ve Teknik Departmanlardan 36 çalışanın katılımıyla “Yangın Güvenliği” eğitimini gerçekleştirdik.
- Etkinliklerin son aşamasında ise 28 Nisan'da yoğun bir katılımıla “Sektör Birbirinden Öğreniyor Oturumu: Yangın Güvenliği” webinarıyla üyelerimizle bir arada olduk.

2025 yılı Dünya İSG Günü Etkinliklerimizi ithaf ettiğimiz Elif Doğan, eşi Mehmet Cem Doğan ve kızları Ayşe Maya Doğan'ı bir kez daha sevgi ve özlemle anıyoruz.

ATY Tesisi Olmayan Fabrikaların Yönetmelikteki Yeri

(5) Yağmurlama sistemi tesislerinin TS EN 12845'e göre yapılması gerekir. Yağmurlama başlıklarının yerleştirilmesi, kullanım alanının tehlike sınıfı ve yağmurlama başlığının koruma alanı dikkate alınarak yapılır. Düşük Tehlike ve Orta Tehlike-1 kullanım alanlarında, bir adet standart yağmurlama başlığı en çok 21 m² alanı koruyacak şekilde yerleştirilebilir.

EB-8-B Yağmurlama Sisteminde Tesisin Yağmurlama

Tehlike sınıfı	Tesisin yağmurlama alanı (m ²)	Koruma alanı (m ²)	
		Tek bir başlık için	Koruma alanı başlığına göre
Düşük Tehlike	2,75	84	Orta Tehlike-1 kullanılır
Orta Tehlike-1	3,0	72	90
Orta Tehlike-2	5,0	144	180
Orta Tehlike-3	5,0	216	270
Orta Tehlike-4	5,0	360	Yüksek Tehlike-1 kullanılır
Yüksek Tehlike-1	7,7	260	325
Yüksek Tehlike-2	10,0	260	325
Yüksek Tehlike-3	12,5	260	325
Yüksek Tehlike-4			

NOT: Depolama alanları ve farklı özelliklerdeki kullanım alanları için TS EN 12845'e bakılmalıdır.

1-7 MART DEPREM HAFTASI ETKİNLİKLERİ

Deprem riskinin yüksek olduğu ülkemizde deprem bilincinin oluşturulması ve depremlere karşı daima hazırlıklı olunması amacıyla her yıl 1-7 Mart tarihleri arası "Deprem Haftası" olarak anılıyor. Depremi meydana gelmesini engellemek mümkün olmasa da deprem öncesi yapılacak hazırlıklarla muhtemel hasar ve zararı en aza indirmenin mümkün olduğu bilinci ile Deprem Haftası'nda iki farklı etkinlik gerçekleştirdik.

04 Mart 2025 tarihinde üye fabrika çalışanlarımızın katılımı ile "Deprem Güvenliği Farkındalık Eğitimi"ni düzenledik.

07 Mart 2025 tarihinde ise Çimko Çimento İSG Müdürü Bahadır Sever, KÇS Kipaş Çimento Kalite Kontrol, Çevre ve İSG Müdürü K. Eren Aşçıoğlu ve Yazar/Akademisyen Dr. Çağlar Akgüngör'ün konuşmacı olduğu "Deprem ve İş Sürekliliği: Tecrübe Paylaşımı" oturumunu gerçekleştirdik. Oturumda 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri acil durum yönetimi ve iş sürekliliği konuları ele alınarak tecrübeler paylaşıldı.

05

ÇESBEM

SINAV VE BELGELENDİRME
FAALİYETLERİ

45

Sınav Açılan Fabrika
Sayısı

1551

Sınava Alınan
Toplam Aday

1117

Başarılı Aday

% 91

Aday Memnuniyet
Oranı

31

Görev Alan Sınav Yapıcı
Sayısı

34.822 km

Toplam Katedilen
Yol

SINAVLAR

MYK MESLEKİ YETERLİLİK BELGELENDİRMESİ SINAVLARI GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Sendikamız çatısı altında kurulan ÇEİS Sınav ve Belgelendirme Merkezi (ÇESBEM), Çimento Üretim Elemanı (Seviye 2, 3 ve 4) ve Çimento Merkezi Kumanda Operatörü (Seviye 5) meslekleri için sınav ve belgelendirme faaliyetlerine devam ediyor.

Çimento Üretim Elemanı Mesleki Yeterlilik Belgelendirmesi Sınav Organizasyonu

ÇESBEM'in biliyeli değirmen, dik değirmen ve fırın sahalarında çalışanlar için düzenlediği Çimento Üretim Elemanı Mesleki Yeterlilik Belgelendirmesi kapsamında;

- Ferçim Niğde Çimento Fabrikası'nda, 11-14 Mart 2025 tarihinde, üretim biriminden 21 çalışanın,
- Akçansa Çanakkale Çimento Fabrikası'nda, 25-27 Mart 2025 tarihinde, üretim biriminden 12 çalışanın,
- Limak Kilis Çimento Fabrikası'nda, 03-04 Nisan 2025 tarihlerinde, Limak Ergani, Limak Kurtalan ve Limak Şanlıurfa Çimento Fabrikaları dahil üretim biriminden 26 çalışanın,
- Medcem Çimento Fabrikası'nda, 15-17 Nisan 2025 tarihlerinde, üretim biriminden 47 çalışanın,
- Votorantim Cimentos Sivas Fabrikası'nda, 28-30 Nisan 2025 tarihlerinde, üretim biriminden 32 çalışanın

katılımıyla sınav organizasyonları gerçekleştirildi.

Bugüne kadar yapılan Çimento Üretim Elemanı sınavlarının dökümünü aşağıdaki tabloda görebilirsiniz.

Sınav Açılan Fabrika Sayısı	Sınava Giren Çimento Üretim Elemanı Sayısı	Belgelendirilen Kişi Sayısı
45	1.492	1.098

Ferizli Niğde Çimento Fabrikası'nda
Çimento Üretim Elemanı ve Çimento Merkezi
Kumanda Operatörü MYK Sınavları gerçekleştirildi.

Medcem Çimento Fabrikası'nda
Çimento Üretim Elemanı Mesleki Yeterlilik
Belgelendirmesi Sınavları gerçekleştirildi.

Votorantim Çimentos Sivas Fabrikası'nda
Çimento Üretim Elemanı Mesleki Yeterlilik
Belgelendirmesi Sınavları gerçekleştirildi.

Limak Kilis Çimento Fabrikası'nda
Çimento Merkezi Kumanda Operatörü ve
Çimento Üretim Elemanı MYK Sınavları
gerçekleştirildi.

Çimento Merkezi Kumanda Operatörü Mesleki Yeterlilik Belgelendirmesi

Farin ve Çimento Üretimi, Kömür Öğütümü ve Klinker Üretiminden sorumlu olan Merkezi Kumanda Operatörlerine yönelik Mesleki Yeterlilik Sınav ve Belgelendirme Organizasyonu düzenleme yetkisini 2024 yılında Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) ve Türk Akreditasyon Kurumu'ndan (TÜRKAK) alan ÇESBEM, üye işletmelerden gelen talepler üzerine sınav organizasyonlarına başlamıştı.

- Ferçim Niğde Çimento Fabrikası'nda, 11-14 Mart 2025 tarihinde, 8 merkezi kumanda operatörünün,
- Akçansa Çanakkale Çimento Fabrikası'nda, 25-27 Mart 2025 tarihinde, 15 merkezi kumanda operatörünün,
- Limak Kilis Çimento Fabrikası'nda, 03-04 Nisan 2025 tarihlerinde, Limak Ergani Çimento Fabrikası çalışanları dahil 5 merkezi kumanda operatörünün,

katılımıyla sınav organizasyonları gerçekleştirildi.

Bugüne kadar yapılan Çimento Merkezi Kumanda Operatörü sınavlarının dökümünü aşağıdaki tabloda görebilirsiniz.

Sınav Açılan Fabrika Sayısı	Sınava Giren Çimento Merkezi Kumanda Operatörü Sayısı	Belgelendirilen Kişi Sayısı
8	59	19

Akçansa Çanakkale Çimento Fabrikası'nda Çimento Üretim Elemanı Mesleki Yeterlilik Belgelendirmesi Sınavları gerçekleştirildi.

ÜYELERİMİZDEN ve DİĞER HABERLER

BATIÇİM STRATEJİK DÖNÜŞÜM SÜRECİNE GİRİYOR

Batıçim, Bornova'daki fabrikasının kiralanması, unvan değişikliği ve gayrimenkul yatırım fonları kurulması yönünde aldığı kararlarla organizasyonel ve finansal yapısında stratejik bir dönüşüm başlatıyor.

Batıçim Batı Anadolu Çimento Sanayii A.Ş., değişen küresel ve yerel dinamiklere uyum sağlamak ve sürdürülebilir büyümesini desteklemek amacıyla kapsamlı bir yeniden yapılanma süreci başlattı. Şirketin Yönetim Kurulu tarafından alınan kararlar, Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) üzerinden kamuoyuyla paylaşıldı. Dört temel adımın yer aldığı yeni strateji kapsamında; Bornova Fabrikası üretim faaliyetleri kesintiye uğramadan, Batıçim iştiraki Batisöke Söke Çimento Sanayii T.A.Ş.'ye kiralanacak. Bu geçici yapı, ileride geliştirilecek gayrimenkul projeleri hayata geçene kadar sürdürülecek. Batıçim'in unvanı 'Batıçim Batı Anadolu A.Ş.' olarak değişecek; Batisöke ise 'Batıçim Çimento Sanayi Türk A.Ş.' unvanını kullanacak. Gayrimenkul yatırım fonları kurularak, İzmir Bornova'daki Bornova Fabrika Arsası ve Erzene başta olmak üzere, şirket portföyünde yer alan çeşitli taşınmazlar bu fonlara devredilecek. Bu sayede yeni gelir kalemleri oluşturulması, portföy çeşitlendirilmesi ve şirketin toplam konsolide karlılığının artırılması hedefleniyor. Aliğa'daki

Batılman arazisi üzerinde, yıllık asgari 2 milyon ton kapasiteli bir öğütme ve paketleme tesisi kurulacak. Kurulumun ardından bu tesis de Batisöke'ye kiralanacak. Şirketin bu adımları, yalnızca mevcut piyasa koşullarına uyum sağlamakla kalmayıp, mali yapıyı güçlendirmeyi, yatırımları çeşitlendirmeyi ve operasyonel esnekliği artırmayı hedefliyor. Yönetim Kurulu, tüm sürecin şeffaflıkla yürütüleceğini, yatırımcıların çıkarlarının gözetileceğini ve gerekli düzenleyici izinlerin ardından işlemlerin genel kurul onayına sunulacağını açıkladı.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ VE ÇİMENTAŞ ELAZIĞ FABRİKASI ARASINDA SANAYİ İŞ BİRLİĞİ PROTOKOLÜ İMZALANDI

Fırat Üniversitesi ile Çimentoaş Elazığ Fabrikası arasında üniversite-sanayi iş birliği protokolü imzalandı. Törene, Fırat Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Fahrettin Göktaş, Çimentoaş Yönetim Kurulu Başkanı Taha Aksoy, üniversite rektör yardımcıları, Mühendislik Fakültesi Dekanı ve Çimentoaş yöneticileri katıldı.

Protokol kapsamında Fırat Üniversitesi öğrencileri, Çimentoaş Elazığ Fabrikası'nda staj yapma ve uygulamalı eğitim alma fırsatı yakalayacak. Akademisyenlerin sanayi projelerinde görev alması, ortak Ar-Ge çalışmalarının yürütülmesi ve mühendislik fakültesi öğrencilerine yönelik teknik geziler düzenlenmesi gibi çeşitli iş birlikleri hayata geçirilecek.

Rektör Prof. Dr. Fahrettin Göktaş, iş birliğinin önemine vurgu yaparak, "Üniversiteler yalnızca eğitim ve araştırma kurumları değil, aynı zamanda sanayi ile iç içe çalışarak toplumsal kalkınmaya katkı sunan yapılardır. Bu protokol sayesinde öğrencilerimiz

teorik bilgilerini sahada uygulama fırsatı bulacak, aynı zamanda sanayinin ihtiyaç duyduğu nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesine destek olacağız" dedi.

Çimentoaş Yönetim Kurulu Başkanı Taha Aksoy ise Çimentoaş'ın eğitime ve gelişime büyük önem verdiğini belirterek, "Üniversite-sanayi iş birliğini güçlendirmek adına Fırat Üniversitesi ile bu protokolü imzalamaktan büyük memnuniyet duyuyoruz. Çimento sektöründe bilgi ve tecrübe paylaşımını artırarak, geleceğin mühendislerini en iyi şekilde yetiştirmek için elimizden geleni yapacağız" ifadelerini kullandı.

İmzalanan protokol kapsamında, akademik ve sektörel gelişimi destekleyen seminerler, konferanslar ve ortak araştırmalar düzenlenecek. Sektörel yenilikler konusunda bilgi alışverişi sağlanarak, mühendislik eğitiminin sektör beklentilerine uygun şekilde güncellenmesi hedefleniyor.

Bu önemli iş birliği, hem akademik camia hem de sanayi sektörü açısından büyük bir kazanım olarak değerlendirilirken, Fırat Üniversitesi ve Çimentoaş Elazığ Fabrikası'nın uzun vadeli projelerde birlikte çalışmaya devam etmesi bekleniyor.

ÇİMENTAŞ ELAZIĞ ÖĞRENCİLERE DEPREM BİLİNCİNİ TİYATROYLA AŞILADI

Elazığ'da deprem farkındalığının yanı sıra dayanıklı, güvenli ve güçlü yapılaşma bilincinin oluşması için ilkokulda düzenlenen tiyatro gösterisi büyük beğeni topladı.

Çimentoaş Elazığ Çimento Fabrikası, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'm anlamlı ve unutulmaz bir etkinlikle kutladı. Etkinlik, bölgedeki 8 okul ve fabrika çalışanlarının çocuklarından oluşan yaklaşık bin 500 çocuğun katılımıyla gerçekleşti. Etkinlikte çocuklar oyunu izlerken hem eğlendi hem de depremde neler yapmaları gerektiğini öğrendi. Çimentoaş olarak bölgede bilinçlenme, eğitim ve milli bayramlar konusunda sosyal sorumluluk çalışmalarına devam edeceklerini belirten Çimentoaş Elazığ Çimento Fabrikası Müdürü Mete Koçak, dünyada bir örneği daha olmayan Ulu Önder Atatürk'ün tüm dünya çocuklarına armağan ettiği bu bayramda çocukların hem eğlenmelerine katkı sağlamak hem de ülkenin bir gerçeği olan deprem bilincini anlatmaktan mutluluk duyduğunu ifade ederek, tüm çocukların 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'm kutladı.

Tiyatro hakkında bilgi veren yazar ve oyuncu Enes Bingöl, "Çocukların enerjisi ile oyun iki kere oluyor. Temel amacımız çocukları depreme karşı bilinçlendirmektir. Deprem çantasında neler olmalı, deprem anında neler yapmalıyız. Oyunumuzun içerisine ufak bir tatbikat yerleştirerek, deprem anında neler yapmaları gerektiğini anlatıyoruz. Çocukları bir taraftan eğlendiriyor, sahneye alıyor, dans ettiriyoruz,

bir yandan da tatbikat ile çok-kapan-tutun hareketi ile prova yaptırıyoruz. Yaşam üçgenini öğretiyoruz. Hem eğleniyoruz hem de öğreniyoruz" dedi.

Öğrencilerden Yiğit Bulsu ise, "Burada çok güzel bir tiyatro izledim. Depremle ilgili neler yapacağımı ve ilk yardım çantasında neler olması gerektiğini öğrendim. Çok güzel bir etkinlik oldu. Deprem anında çok-kapan-tutun hareketlerini yapacağız. Sonra da panik yapmadan dışarı çıkacağız" şeklinde konuştu.

ÇİMSA, İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİNDE SIFIR TOLERANS İLKESİNİ SMART AKADEMİ İLE GÜÇLENDİRİYOR

Çimsa Mersin Fabrikası, ev sahipliği yaptığı Smart Akademi ile iş sağlığı ve güvenliği alanında da sektörüne örnek oluyor. Sabancı Topluluğu şirketlerinden Çimsa, sürdürülebilir üretim ve insan odaklı yaklaşımı doğrultusunda, çalışan gelişimine yönelik önemli bir adım daha attı. 28 Nisan Dünya İş Sağlığı ve Güvenliği Günü'nde, Mersin Fabrikası bünyesinde hayata geçirilen Smart Akademi'nin açılışı gerçekleştirildi.

İş sağlığı ve güvenliği başta olmak üzere, kalite ve süreç eğitimleri için tasarlanan Smart Akademi; teknolojik altyapısı, deneyimleme alanları ve fonksiyonel yapısıyla öne çıkıyor. Akademi binasında tamamen LED ekranlardan oluşan bir simülasyon odası, VR gözlüklerle sanal fabrika turu yapılabilen bir deneyim alanı, üretim süreçlerinin anlaşılmasını kolaylaştıran özel maketler ile eğitim ve konferans salonları yer alıyor. Türkiye'de benzeri olmayan mekanik fabrika dioraması ile tüm çimento üretim süreci, 3D bir maket üzerinde canlı ve anlaşılır bir şekilde sergilenirken, bu sayede karmaşık süreçlerin en basit şekilde kavranması hedefleniyor. Ayrıca, sanal fabrika gezisi uygulaması sayesinde iş sağlığı ve güvenliği süreçleri, sahaya çıkmadan, güvenli ve etkileşimli bir şekilde deneyimlenebiliyor. Sanal gerçeklik (VR) simülasyonları ile de karmaşık konular anlaşılır hale getirilerek, öğrenme deneyimi daha etkili

ve kalıcı bir hale getiriliyor. Çalışanların yanı sıra tesisi ziyaret eden misafirlerin de faydalanabileceği Smart Akademi, sahaya çıkmadan önce üretim ortamını tüm detaylarıyla deneyimleme fırsatı sunarak, iş sağlığı ve güvenliği kültürünün sahadan önce zihinlerde inşa edilmesini amaçlıyor. Dijitalleşmenin sunduğu olanakları kullanarak saha-simülasyon entegrasyonunu mümkün kılan Smart Akademi ile çalışanların gelişimi sadece teorik bilgiyle değil, davranışsal metotlarla destekleniyor.

Konuyla ilgili değerlendirmelerde bulunan Çimsa CEO'su Umut Zenar, Çimsa'nın çok önemli bir dönüşüm sürecinde olduğunu hatırlatırken, "Dünyada ve Türkiye'de devreye aldığımız büyük yatırımlarla artık yapı malzemeleri alanında küresel bir oyuncu olmanın gururunu yaşıyoruz. Bununla birlikte, biz büyüklüğü, liderliği sadece üretimle ifade etmiyoruz. Çalışanlarımıza verdiğimiz değer, hedeflediğimiz kültürel dönüşüm bu sürecin ayrılmaz parçaları. Bu yatırım da aslında bu vizyonumuzun bir göstergesi. İş sağlığı ve güvenliği konusu bizim için bir regülasyon ya da bir kural seti değil; bir kültür meselesi. Bu alandaki yaklaşımımızı sıfır tolerans ilkesiyle tanımlıyoruz. Smart Akademi ile sadece bilgilendirmeyi değil, deneyimleyerek öğrenmeyi hedefliyoruz. 'Söylersen unuturum; öğretirsen hatırlar, dahil edersen öğrenirim' mottomuzu bu akademi ile hayata geçiriyoruz. Bu merkez aynı zamanda yetkinlik temelli bir gelişim anlayışının ürünü. Üretimden önce sahayı zihinde gezmek, süreçleri riskleriyle birlikte kavramak, davranışsal dönüşümü beraberinde getiriyor. Smart Akademi, yalnızca bir eğitim alanı değil, Çimsa'daki insan odaklı kültürel dönüşümün somut bir göstergesi" dedi.

3 STRATEJİK YATIRIMLA DÜNYAYA AÇILAN ÇİMSA 5 YILDA PİYASA DEĞERİNİ DOLAR BAZINDA YAKLAŞIK 7 KATINA ÇIKARDI

Türkiye'de yerel ayak izini güçlendiren, ardından dünyanın en gelişmiş pazarlarında büyümeyi kendine hedef olarak koyan Çimsa, bugün beyaz çimentoda dünyanın en büyük iki oyuncusundan biri, kalsiyum alüminat çimentoda (CAC) dünyanın en büyük üç oyuncusundan biri haline geldi ve hedeflerini daha da ileriye taşımayı amaçlıyor.

"Dünyanın Sabancı'sı vizyonu doğrultusunda, yerel bir çimento şirketinden küresel bir yapı malzemeleri oyuncusuna dönüşen Çimsa, geçtiğimiz yılın son çeyreğinde tamamladığı Mannok satın alımıyla bu yolculukta tarihi bir adım attı. İrlanda ve Birleşik Krallık pazarlarının en etkili oyuncularından Mannok'u bünyesine katarak, gaz beton ve prekast gibi çimento bazlı ürünlerin yanı sıra yalıtım malzemeleri ve geri dönüştürülmüş plastik ambalaj ürünlerini de portföyüne katan Çimsa, aynı zamanda Sabancı Holding'in bugüne kadarki en büyük yurt dışı satın alımını da gerçekleştirmiş oldu.

"2024'te Bir Türk Şirketinin Yurt Dışında Gerçekleştirdiği En Büyük İşlem"

Böylesine bir satın almayla Sabancı Holding tarihine geçmiş olmaktan büyük gurur ve mutluluk duyduklarını ifade eden Sabancı Holding Malzeme Teknolojileri Grup Başkanı Burak Orhun, "Bu sadece

Sabancı tarihine atılan bir imza değil. Geçtiğimiz aylarda hazırlanan KPMG Birleşme ve Satın Alma Trendleri raporuna göre, bu satın alma aynı zamanda 2024'te bir Türk şirketinin yurt dışında gerçekleştirdiği en büyük işlem olarak tarihe geçti. Bu da bizi ayrıca mutlu ediyor. Sabancı, bugüne kadar faaliyet gösterdiği her alanda öncü ve örnek olmayı ilke edinmiş bir topluluk. Bu duruşu, Mannok satın almasıyla da gösterdiğimizi düşünüyoruz" dedi.

Dünyada yaşanan dönüşümün tüm iş kollarını derinden etkilediğini ifade eden Burak Orhun, "Artık dünyadaki rekabetin malzeme odağında şekillendiğini görüyoruz. İleri malzemeye ve malzeme teknolojilerine hakim olmak, artık şirketlerin en öncelikli gündemlerinden biri. Bugün beton, sudan sonra dünyada en çok kullanılan ikinci malzeme. Bu malzemeyi bir günde ikame etmek tabii ki mümkün değil. Ama bizim vizyonumuz; teknolojiyi, inovasyonu kullanarak, sürdürülebilirliği pusula kabul ederek, bu yolculuğa ışık tutmak. Geliştirilen teknolojilerin müşterisi değil, geliştiricisi olmak" ifadelerini kullandı.

Bu vizyonu hayata geçirebilmek için, küresel etkiye sahip olmaları gerektiğinin altını çizen Burak Orhun, "Çimsa, Mannok satın almasıyla, bu yolda tarihi bir adım atmış oldu. Malzeme Teknolojileri Grubu olarak, küreselliği gerçek anlamda içselleştirmiş şirketlerimizle, Dünyanın Sabancı'sı vizyonuna katkıda bulunmaktan büyük gurur duyuyoruz" şeklinde konuştu.

"ABD'deki Yatırımımızı Bu Yıl İçerisinde Devreye Alacağız"

Çimsa'nın son yıllardaki dönüşümünde, yurt dışı yatırımların çok önemli bir yeri olduğunu ifade eden Çimsa CEO'su Umut Zenar ise, "2021 yılında İspanya Buñol satın almasını tamamlayarak beyaz çimentoda dünyanın sayılı üreticileri arasına girdik. Avrupa'daki bu büyüme adımımızı Amerika coğrafyasına taşımak adına, ABD'de var olan beyaz çimento tesisimize ek olarak, gri çimento öğütme tesisinin inşaatına devam ediyoruz. Bu tesisimizi bu yıl içerisinde devreye alacağız. Son olarak, Mannok'u bünyemize katarak hem ürün hem de coğrafi çeşitlilik anlamında çok önemli bir adım attık. Bu üç yatırımın toplam büyüklüğü yaklaşık 600 milyon dolar. Ancak burada asıl kritik nokta, bu yatırımlarla birlikte Çimsa'nın artık sadece bir çimento ihracatçısı olmaktan

çıkıp, dünyanın farklı coğrafyalarında üretim ağı olan küresel ölçekte rekabet eden güçlü bir yapı malzemeleri şirketine dönüşmesi. Bugün İspanya'da beyaz çimentosektörünün lideriyiz. Beyaz çimentoda dünya ikincisi, CAC'da ise dünyada üçüncü sıradayız. Bunlar yalnızca Çimsa için değil, Türkiye'nin yapı malzemeleri sektörü açısından da büyük başarı. Ama küreselleşmeyi yalnızca üretim tesisleri açmakla sınırlı görmüyoruz. 2023 yılında, Avrupa'nın sanayi ve inovasyon üssü Münih'te, Münih Teknik Üniversitesi bünyesinde Sabancı Teknoloji Merkezi'ni açtık. Burada, özel ürünler geliştirirken, müşteri ilişkilerimizi de derinleştiriyoruz. Aynı zamanda Mersin'de ürettiğimiz CAC gibi katma değerli ürünlerimizi, hem Mannok hem de Münih üzerinden yeni pazarlara ulaştırıyoruz" dedi.

"Türkiye'de yatırımlarımıza devam edeceğiz"

Bunol, ABD ve Mannok adımlarını atarken, Türkiye'de de önemli yatırım kararları aldıklarının altını çizen Umut Zenar, "2024 yılında Mersin'de tamamladığımız yaklaşık 45 milyon dolar CAC yatırımımızla, bu alanda dünyanın en büyük üçüncü üreticisi olduk. Burada daha da büyümek istiyoruz. CAC aslında adında çimento olsa da bir yapı kimyasalı. Çimentodan yapı malzemelerine geçişte bir köprü görevi görüyor. Yaklaşık 32 milyon USD bütçe ayrılan ilave bir yatırımla, bu alandaki kapasitemizi daha da artıracğız. Bu yatırımı da 2026'nın ilk yarısında tamamlamak istiyoruz. Bununla birlikte Mersin'i, CAC'ın dünya başkentlerinden biri yapacağız. Diğer yandan, Eskişehir tesisimizdeki atık ısı ve yenilenebilir enerji yatırımlarımızda da artık sona geldik. Onları da önümüzdeki dönemde devreye alacağız. Biz küresel bir şirketiz ama Türkiye bizim evimiz. Burada güçlü olmadan, küresel şirket pozisyonumuzu güçlendirmemiz mümkün değil.

LİMAK ÇİMENTO'NUN NET SIFIR HEDEFLERİ SBTİ TARAFINDAN ONAYLANDI

Limak Çimento'nun 2030'a yönelik kısa vadeli ve 2050 hedefli net sıfır emisyon azaltım planları, Bilim Temelli Hedefler Girişimi (SBTi) tarafından onaylandı.

Şirketten yapılan açıklamaya göre, Limak Çimento, iklim liderliği ve sürdürülebilirlik alanında attığı adımlarına bir yenisini daha ekledi. Limak Çimento'nun, iklim krizi ve küresel ısınmaya karşı mücadeleye yönelik kısa vadeli ve net sıfır hedefleri SBTi tarafından onaylanan ilk 10 kurumsal Türk şirketi arasında yer aldı. Şirket, iklim kriziyle mücadelede küresel hedeflere uyum sağlamak amacıyla sürdürülebilirlik vizyonunu Paris Anlaşması'nın 1,5 oC derece hedefiyle uyumlu hale getirdi. Onay, şirketin tüm kapsamlardaki emisyon azaltım hedeflerinin SBTi tarafından belirlenen kriterlerle uyumlu olduğunu ortaya koyuyor.

Şirketlerin iklim değişikliğiyle mücadeleye katılmalarını teşvik eden küresel bir platform olan SBTi, iş dünyasına sera gazı emisyonlarının azaltılması, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden kaçınılması ve sürdürülebilir büyümenin sağlanması yolunda somut hedeflerle desteklenen net bir yol haritası sunuyor.

Limak Çimento, Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (ÇSY) alanındaki ilk değerlendirmesini uluslararası derecelendirme kuruluşu Sustainable Fitch'ten alarak "ER3" notu ile derecelendirildi. Şirket, 2022'den buyana sera gazı emisyonları, su güvenliği ve ormansızlaşma gibi çevresel etkilerin raporlanmasını amaçlayan

uluslararası Karbon Saydamlık Projesi'ne (CDP) dahil bulunuyor. Şirket, 2024'te CDP kapsamındaki "iklim Değişimi ve Su Güvenliği" programlarında skorunu iki basamak artırarak B düzeyinde değerlendirildi. Açıklamada görüşlerine yer verilen Limak Çimento CEO'su Erkam Kocakerim, sürdürülebilirliği en temel iş önceliklerinden biri olarak gördüklerini ve operasyonlarının her alanına entegre etmeye devam ettiklerini belirtti.

OYAK ÇİMENTO 75 MİLYON EURO'LUK GES YATIRIMI İÇİN İLK ADIMINI ATTI

OYAK Çimento, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB) ile yaptığı iş birliğiyle iklim değişikliğine bağlı risklerin azaltılmasına yönelik yeni bir finansman sağladı.

OYAK Çimento'dan yapılan açıklamaya göre, bu kapsamda, Ankara Beypazarı'ndaki 115 megavat kurulu güce sahip Güneş Enerjisi Santrali (GES) ile Ankara, Adana ve Mardin fabrikalarındaki atık ısı geri kazanımı tesis yatırımları için 75 milyon euro yatırım kredisi kullanılacak. İmzalanan anlaşma kapsamında, TSKB'nin sağladığı bu finansmanla, OYAK Çimento'nun enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji projelerine kaynak sağlanarak karbon emisyonlarının azaltılmasına ve sürdürülebilir enerji dönüşümüne katkı sunulacak.

Bilim Temelli Hedefler Girişimi (Science Based Targets Initiative - SBTi) onaylı net sıfır taahhütleri doğrultusunda gerçekleşen bu iş birliği, TSKB'nin çimento sektörüne uluslararası standartlarda sağladığı ilk geçiş finansmanı kredisi oldu. Anlaşma, Türkiye'nin düşük karbonlu ekonomiye geçişini ve çimento sektörünün yeşil dönüşümünü desteklerken, 2050 net sıfır hedefi doğrultusunda sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlayacak.

Açıklamada görüşlerine yer verilen TSKB Genel Müdürü Murat Bilgiç, TSKB olarak, sürdürülebilir ve kapsayıcı kalkınmayı destekleme misyonu, Türkiye'nin düşük karbonlu ekonomiye geçiş sürecine katkı sunan finansman modellerini hayata geçirmeye devam ettiklerini vurguladı. Bilgiç, OYAK Çimento ile gerçekleştirilen iş birliğinin, çimento sektöründe enerji verimliliğini artırarak karbon emisyonlarını azaltmaya yönelik önemli bir adım olduğunun altını çizerek, 'Yenilenebilir enerji ve atık ısı geri kazanımı yatırımlarıyla ülkemizin net sıfır hedeflerine ulaşmasına katkı sağlamaktan büyük bir memnuniyet duyuyoruz' ifadelerini kullandı.

OYAK Çimento Genel Müdürü Murat Sela, OYAK Çimento olarak sektörün ilk net sıfır taahhüdünü veren çimento üreticisi şirket olmanın gururunu yaşadıklarını belirterek, şunları kaydetti: "Sürdürülebilirlik alanında çizdiğimiz 2030 ve 2050 yol haritamızdaki en önemli adımlardan birini atıyoruz. Bu doğrultuda 115 megavat kurulu güce sahip Beypazarı GES'le Adana, Ankara ve Mardin fabrikalarımızda hayata geçirilecek olan ve toplam 13,5 megavat kurulu güce sahip atık ısı geri kazanım tesisi yatırımlarımıza hız verdik. Bu yatırımlar sayesinde yılda 237 bin megavatsaat enerji üretmeyi hedeflerken, fabrikalarımızdaki toplam yenilenebilir enerji kullanım oranımızı yüzde 9'dan yüzde 30 düzeyine çıkaracağız."

OYAK Çimento Finans Ülke Direktörü Ali Onur Aygün, TSKB ile sağlanan yatırım finansmanının yeşil dönüşümün yanı sıra Türkiye'nin düşük karbonlu ekonomiye geçişine de güçlü katkı sunacağını belirterek, "Bu yatırımların, enerji verimliliğimizi artırarak operasyonel maliyetlerimizi optimize etmesinin yanı sıra, tüm paydaşlarımız açısından uzun vadeli değer yaratma hedeflerimize de hizmet edeceğine inanıyorum" değerlendirmesinde bulundu.

SAFİ HOLDİNG GÖZÜNÜ SURİYE VE UKRAYNA'YA ÇEVİRDİ

Safi Holding Yönetim Kurulu Başkanı Hakan Safi, hem liman işletmeciliği hem de çimento üretimi yaptıklarını vurgulayarak; "Denizci bir aileyiz ve bu başka ülkelerde çok dikkat çeken bir grup olmamızı sağlıyor. Dolayısıyla çok teklifler geliyor. Geçen hafta da Antalya Diplomasi Forumu'nda Dışişleri Bakanımızın nezaretinde yapılan forumda da böyle konuşmalarımız, görüşmelerimiz oldu. Biz de çimento yatırımımızı Suriye'ye ya da Ukrayna'ya götürmek istiyoruz. Biraz daha olaylar düzeldiği zaman hem liman işletmeciliği olarak Ukrayna'da hem de çimento olarak Suriye'de veya her iki ülkede bir şekilde know-how'ımızı oraya götürüp oraların gelişmesine yardımcı olmak istiyoruz. O yüzden önümüzdeki dönemlerde biz hem Ukrayna'da hem de Suriye'de lojistik olarak, hizmet olarak, çimento olarak ve liman işletmeci olarak bu ülkelerde olmak istiyoruz" dedi.

"Bölgesel gelişmeler Türk şirketler için avantaja dönüşebilir"

Hakan Safi, bölgesel gelişmelerin Türkiye'deki şirketlerin yatırımları açısından avantaja dönüştürülebileceğini kaydederek, Ukrayna ve Suriye'nin yeniden inşasında hem liman işletmeciliği hem de inşaa sürecinde faaliyet gösterdikleri çimento alanında, buralarda çalışma yapmaya hazır olduklarını bildirdi.

Üyemiz Bursa Çimento Fabrikası A.Ş.'de
uzun yıllar Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı
yürütmüş, hali hazırda Yönetim Kurulu
Üyesi olarak görev yapan,
kıymetli büyüğümüz

Ergun Kağıtçıbaşı'nın

vefat ettiğini üzüntüyle öğrendik.

Merhumun cenazesi 29 Mart 2025 tarihinde,
öğle namazına müteakip
Bursa OSB Camii'nden kaldırılmıştır.

Merhuma Allah'tan rahmet;
kederli ailesine ve sevenlerine başsağlığı
ve sabır dileriz.

Üyemiz Seza Çimento Yönetim Kurulu
Başkanı Prof. Dr. Yasemin AÇIK'ın ağabeyi

Prof. Dr. Şinasi Yalçın'ın

vefat ettiğini üzüntüyle öğrendik.

Merhumun cenazesi 02 Mayıs 2025 Cuma
günü Elazığ İmam-ı Azam Camii'nde kılınan
Cuma namazına müteakip Harput Aile
Mezarlığı'nda defnedilmiştir.

Merhuma Allah'tan rahmet;
kederli ailesine ve sevenlerine
başsağlığı ve sabır dileriz.

07

ARAŞTIRMA/ İSTATİSTİK

OECD EKONOMİ ANKETLERİ: TÜRKİYE 2025

OECD Ekonomi Anketleri: Türkiye 2025 Araştırması OECD'nin Ekonomik ve Kalkınma İnceleme Komitesi'nin sorumluluğu altında yayınlanıyor.

Türkiye, son on yılda OECD'deki en hızlı büyüyen ekonomilerden biri oldu ve bu da işgücü piyasası ve sosyal sonuçlarda önemli bir iyileşmeye yol açtı. İyileşmesine rağmen, OECD ülkeleriyle gelir farkı büyük olmaya devam ediyor ve kadınların işgücüne katılımı hala düşük. Dahası, Türkiye'nin geleneksel büyüme sürücülerinin buharı sönmeye hazır. Çalışma çağındaki nüfus artışının katkısının istikrarlı bir şekilde azalması bekleniyor, yatırım seviyeleri zaten yüksek ve son zamanlarda daha az üretken varlıklara doğru kaymış durumda.

Bu bağlamda bu Anket dört temel mesaj içermektedir:

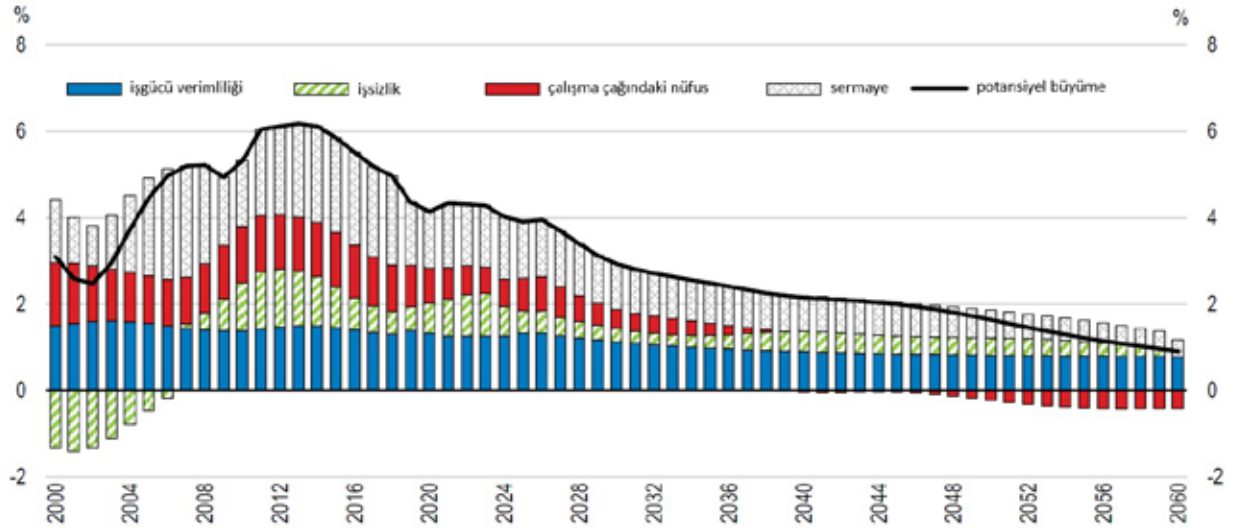
1. Tedbirli makroekonomik politika duruşu sürdürülebilir büyümeyi yeniden sağlamaya yardımcı oluyor ve sürdürülmeli. Uzun vadede, kamu maliyesini iyileştirmek daha verimli tüketim vergileri, daha geniş bir gelir vergisi tabanı ve güçlendirilmiş sosyal yardım gerektirecektir.
2. Kadınların iş gücüne katılımı diğer OECD ülkelerine göre önemli ölçüde düşük kalmaya devam ediyor. İstihdam önündeki engelleri kaldırmak, uygun fiyatlı erken çocukluk eğitimi ve bakımının genişletilmesini, ebeveyn izninin daha dengeli bir şekilde kullanılmasını teşvik etmeyi ve düzenlemelerin ve politikaların kadınlar ve erkekler üzerinde yaratabileceği belirgin etkilerin ele alınmasını gerektirir.

3. Sera gazı emisyonları nispeten düşüktür ancak hızla artmaktadır. 2053 net sıfır hedefine ulaşmak için emisyonları etkili bir şekilde azaltmak, sera gazı emisyonlarının daha etkili fiyatlandırılmasını ve enerji tedarikinde kömürden uzaklaşmayı gerektirecektir. İklim değişikliğine uyum politikaları da, özellikle artan sıcaklıklar nedeniyle artan orman yangını riskini ele almak için genişletilmelidir.
4. Türkiye’de çalışan başına potansiyel büyüme yavaşlıyor ve nispeten düşük kalmaya devam ediyor. Demografik temettü ortadan kalktıktan sonra büyümeyi desteklemek için ülkenin özellikle hizmet sektörlerinde üretkenliği artırması gerekiyor. İşgücünün becerilerini artırarak, inovasyonu geliştirerek ve iş düzenlemelerini kolaylaştırarak.

Sürdürülebilir büyümenin sağlanması

Son on yıldaki hızlı ekonomik büyümenin sürdürülmesi daha zor olacak çünkü Türkiye artık faktör birikimi yoluyla geleneksel itici güçlerine güvenemeyecek. Dahası, ülke dijitalleşme ve iklim değişikliği gibi uzun vadeli zorluklarla karşı karşıya kalacak. Güvenilir ve istikrarlı bir makroekonomik duruş, yapısal reformlarla birlikte Türkiye’nin ekonomik yakınsamasının bir sonraki adımına ulaşmak için anahtar olacak.

Şekil 1. Sermaye ve emek birikimi zayıfladıkça potansiyel büyüme yavaşlayacak Potansiyel çıktı büyümesine katkılar

Kaynak: OECD Ekonomik Görünüm No. 116 uzun vadeli veri tabanına dayalı OECD hesaplamaları.

Makroekonomik istikrar çabalarının sürdürülmesi gerekiyor

Uzun vadeli sürdürülebilirliğe yönelik büyük dengesizlikler ve zorluklar yaratan iç taleple yönlendirilen güçlü büyüme yıllarının ardından ekonomik faaliyetin ılımlılaşması bekleniyor. Para ve maliye politikalarının yeni kısıtlayıcı ayarı finansal piyasaların istikrara kavuşmasına, güvenin artmasına ve belirsizliğin azalmasına yardımcı oldu. İyileşen uluslararası hissiyattan tam olarak yararlanmak için yetkililer enflasyon hedefleri tutturana kadar ihtiyatlı makroekonomik politikaları sürdürmelidir.

Tablo 1. Makroekonomik tahminler

Belirtilmediği takdirde yıllık % değişim	2023	2024	Tahminler*	
			2025	2026
Gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH)	5,1	3,2	3,1	3,9
Tüketici fiyat endeksi	53,9	58,5	31,4	17,3
Çekirdek tüketici fiyat endeksi	58,5	59,8	31,2	17,3
İşsizlik oranı (% işgücü)	9,4	8,7	8,8	8,3
Genel hükümet mali dengesi (% GSYİH)	-4,8	-4,7*	-3,0	-2,6

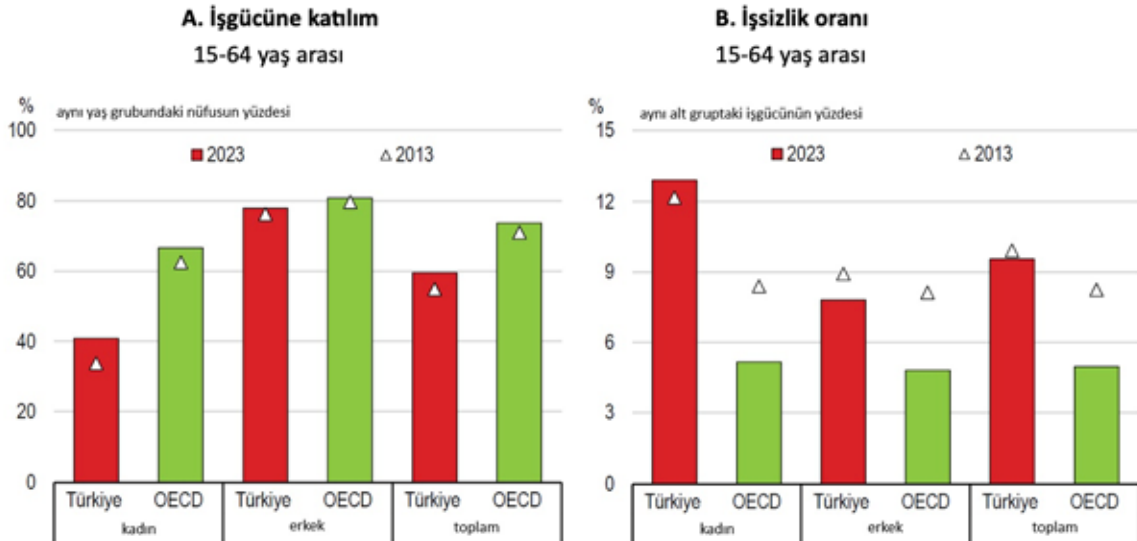
Not: * 2025 ve 2026 projeksiyonları, Mart 2025 tarihli Geçici Ekonomik Görünüm'e dayalı E0116'nın güncellenmiş halidir.

Kaynak: OECD (2025), OECD Ekonomik Görünüm: İstatistikler ve Projeksiyonlar (veritabanı).

Kadınların iş gücü piyasasına katılımını artırmak büyümeyi destekleyecektir

Kadın işgücüne katılım iyileşti, ancak hala diğer OECD ülkelerine göre önemli ölçüde düşük, kadınlar da erkeklerden daha yüksek işsizlik oranlarıyla karşı karşıya (Şekil 2). Kadınların yeteneklerinin yeterince kullanılmaması Türkiye'nin ekonomik potansiyelini sınırlandırıyor. Erkekler ve kadınlar arasındaki uçurumu kapatmak uzun vadeli kişi başına GSYİH büyümesini artırabilir. Bunu yapmak vergi politikalarının, okul öncesi eğitim tesislerinin genişletilmesinin ve daha eşitlikçi aile politikalarının teşvik edilmesinin bir kombinasyonunu gerektirir.

Şekil 2. Kadınların işgücü piyasası sonuçları diğer OECD ülkelerinin gerisinde kalıyor

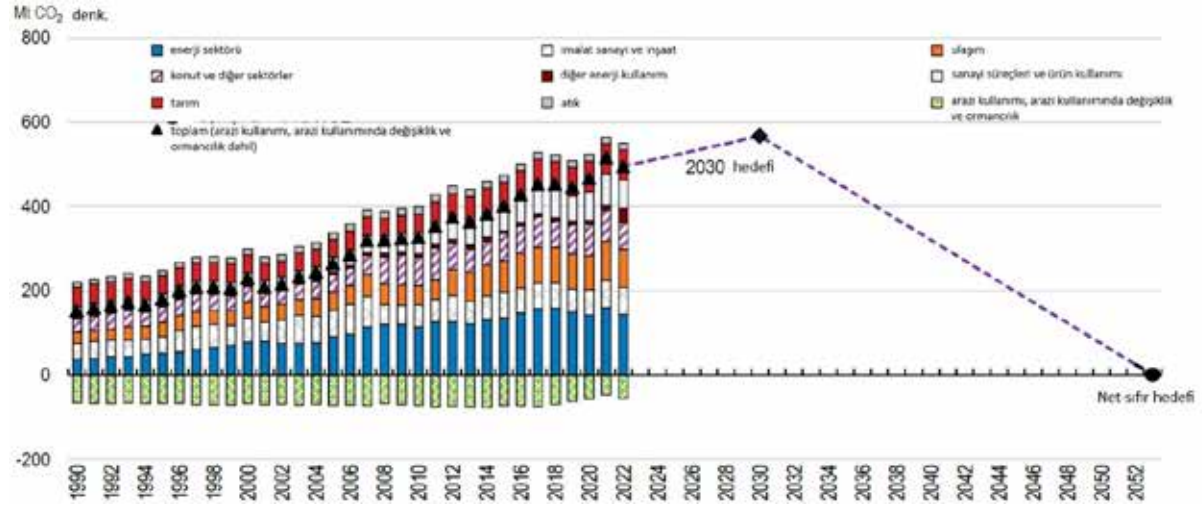
Kaynak: OECD (2024), OECD İşgücü İstatistikleri Göstergeleri (veritabanı).

İklim değişikliği zorluklarıyla mücadele etmek daha kararlı politika seçimleri gerektiriyor

Sera gazı emisyonları nispeten düşük, ancak mevcut politikalar 2053 net sıfır hedefine ulaşmak için yetersiz. Ülkenin hedefine ulaşması için karbon fiyatlandırmasının planlandığı gibi uygulanması ve kömürden uzaklaşması gerekecek. İklim değişikliği nedeniyle artan sıcaklıklar, özellikle orman yangını riskini artırarak Türkiye ormanlarının karbon giderme kapasitesini zayıflatıyor.

Şekil 3. GHG emisyonlarının önümüzdeki on yılda artmaya devam etmesi muhtemeldir

Sektörlere ve hedeflere göre sera gazı emisyonları

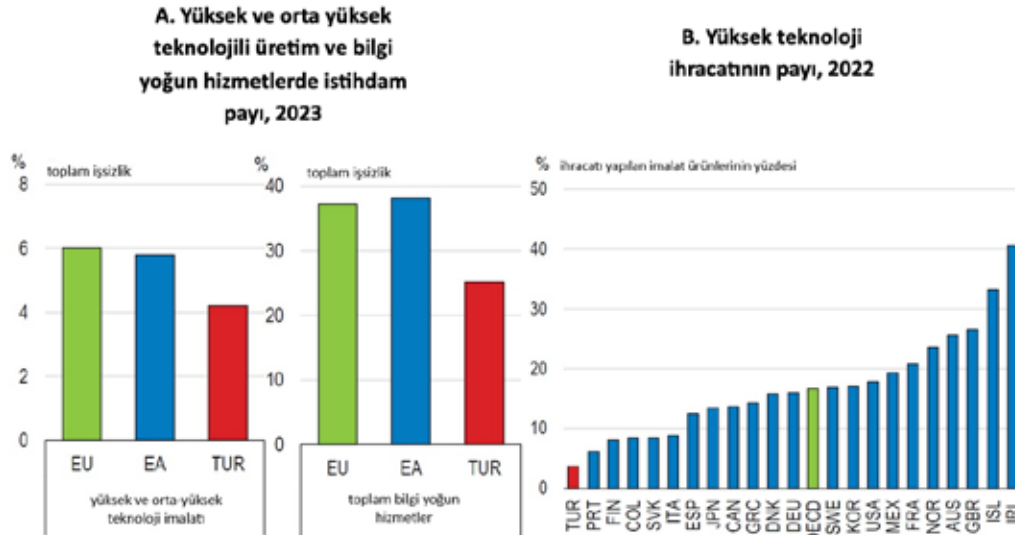

Not: OECD veri tabanına dayalı sektörel paylar 1990-2021. 2022 yılı için dağılım ve toplam, Türkiye'nin Bilgilendirici Envanter Raporu (IIR) 2024'e göre tahmin edilmiştir. Toplam emisyonlara ilişkin tarihsel veriler ve hedef tahmin, IMF veri tabanına dayanmaktadır.

Kaynak: OECD (2024), Hava ve GHG emisyonları veritabanı; Çevre, Kentleşme ve İklim Değişikliği Bakanlığı (2024), 2053 Uzun Vadeli İklim Stratejisi; ve IMF (2024), İklim Değişikliği Göstergeleri Panosu.

Rekabetçi ve yenilikçi bir ekonomiye geçişin tamamlanması

Şekil 4. Ekonomi, nispeten daha düşük katma değerli üretime odaklanıyor

Kaynak: Eurostat ve Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri.

Sonuç, değerlendirme ve öneriler

ANA BULGULAR	ANAHTAR ÖNERİLER
İstikrarlı bir makroekonomik çerçevenin sürdürülmesi ve kamu maliyesinin kalitesinin iyileştirilmesi	
Yıllık tüketici fiyat enflasyonu inatla yüksek kalmaya devam ediyor, Ocak ayında yaklaşık %42'ye ulaştı ve enflasyon beklentileri son aylarda düşmüş olsa da, %5'lik enflasyon hedefinin oldukça üzerinde kalmaya devam ediyor.	Enflasyon hedefe doğru sürdürülebilir bir şekilde aşağı yönlü bir yola girene kadar para politikası sıkı kalmalıdır.
Hükümet borcunun GSYİH'ye oranı nispeten düşüktür ve açığın 2026'da %2,6'ya düşmesi beklenmektedir. Ancak, mevcut makroekonomik politikaların erken gevşetilmesi yenilenen istikrarsızlığa yol açabilir.	Makroekonomik istikrarı desteklemek için hükümetin 2025-2027 Orta Vadeli Programına uygun olarak açığı azaltın.
KDV sistemi, özel oranların yaygınlığı nedeniyle özellikle karmaşıktır. Türkiye'nin KDV geliri, potansiyele göre düşüktür.	Enflasyon kontrol altına alındıktan sonra indirimli KDV oranlarının kapsamı daraltılmalıdır.
Fayda sistemi OECD'de en azyeniden dağıtım yapanlar arasındadır çünkü dardır.	Ek sosyal yardım ödenekleri ve daha yüksek temel emeklilik maaşları da dahil olmak üzere sosyal korumayı genişletin.
Kadınların işgücüne katılımının güçlendirilmesi	
OECD'de kadın işgücüne katılım oranı en düşük seviyededir; bunun başlıca nedeni, ücretsiz bakım ve ev işlerinin orantısız bir şekilde fazla olmasıdır.	Verimliliği izlerken erken çocukluk eğitime yönelik kamu harcamalarını artırmaya devam edin. Paylaşılabilir ücretli ebeveyn iznini tanıtın ve devredilemez dönemleri de dahil ederek ebeveynler arasında daha eşit paylaşımını teşvik edin.
Türkiye, çocuklu ailelere yeterli nakit yardımı sağlamadığından, OECD'de aileler için en yüksek vergi yüklerinden birine sahip ülkelerden biri haline gelmiştir.	Düşük gelirli ailelere yönelik, çocuklara yönelik doğrudan nakit yardımlarını artırın.
İklim değişikliğinin azaltılması ve uyumunun desteklenmesi	
Karbon yalnızca dolaylı olarak, çoğunlukla yakıt vergileri yoluyla vergilendirilir. Emisyonların beşte biri etkili bir şekilde ton başına 30 Avro'nun üzerinde fiyatlandırılır. Fosil yakıt sübvansiyonları, özellikle kömür için önemli olmaya devam ediyor.	Duyurulduğu gibi bir ETS uygulayın ve yeşil yatırıma destek sağlayın ve yeşil dönüşüme karşı savunmasız grupları telafi etmek için sosyal transferler sağlayın. Gerektiğinde fosil yakıt sübvansiyonlarından uzaklaşın ve bunları hedeflenen sosyal destekle değiştirin.
Enerji tüketiminin üçte ikisi çoğunlukla fosil yakıtlardan gelen enerji ithalatına dayanmaktadır. Elektrik çoğunlukla kömür ve doğal gazla çalıştırılmaktadır.	Kömürden uzaklaşmaya yönelik bir plan geliştirin ve hızla uygulamaya koyun.
Güneş ve rüzgar kurulumlarının hızı yavaşladı. Rüzgar ve güneş yatırımları, besleme tarifeleri (FiT'ler) tarafından teşvik ediliyor. Fiyat sinyalleri, FiT'lere kıyasla besleme primlerine (FiP'ler) veya fark sözleşmelerine (CfD'ler) daha iyi dahil ediliyor.	Yenilenebilir enerjinin dağıtımını desteklemek için açık artırma tabanlı destek planlarına odaklanın ve FiT'leri FiP'ler veya CFD'ler gibi piyasa tabanlı araçlarla değiştirin.

Türkiye'de afetle ilgili sigorta kapsamı düşüktür ve deprem risklerine odaklanmıştır. Hükümet, zorunlu sigortayı diğer doğal afetlere genişletme planlarını duyurdu.	Planlandığı gibi depremlerin ötesinde afet sigortası kapsamını uygulayın ve primlerin sınırlı kalmasını sağlarken kapsam eşiğini artırın.
Verimliliği ve rekabet gücünü artırmak	
Nispeten cömert hükümet desteğine rağmen, Türk şirketleri arasında yeni teknolojinin benimsenmesi sınırlıdır. Türk şirketlerinin yalnızca üçte biri 2018-2020'de bir yenilik getirdiğini bildirmiştir, bu, ortalama OECD ülkesindeki şirketlerin yaklaşık yarısına kıyasladır.	Araştırma-işletme iş birliğini teşvik eden programları daha da genişletin ve araştırmacıların geçici olarak özel sektöre katılmasına izin verin ve tam tersi.
Üniversite mezunlarındaki keskin artış, özellikle yeni mezunlar arasında yüksek bir uyumsuzluk olasılığıyla sonuçlandı. Türkiye, OECD ülkeleri arasında üçüncül eğitime sahip çalışanlar için en büyük beceri açığına sahip.	İşgücü piyasasının ihtiyaçlarıyla daha uyumlu dersler sunmak için fon sağlanması da dahil olmak üzere, üçüncül eğitim kurumları için teşvikleri daha da artırın.
Hizmetler daha az bilgi yoğun ve iç hizmetler ihracatta OECD ülkelerine göre daha az kullanılıyor. Üretim firmalarındaki üretkenlik boşlukları, daha kısıtlı sektörlerde hizmet iştirakleri olan firmalarda ortaya çıkıyor.	Ücret düzenlemelerini, reklam ve pazarlama kısıtlamalarını, firmaların yasal biçimlerine ilişkin sınırlamaları ve mesleki lisanslamaları kolaylaştırarak profesyonel hizmetlerde faaliyet yürütmenin önündeki engelleri azaltın.
Hizmet ticareti ve doğrudan yabancı yatırım üzerindeki kısıtlamalar rekabeti azaltır ve hizmet ihracatının gelişimini engeller.	Faydalı rekabeti engellediği hizmet sektörlerinde yabancı katılım kısıtlamalarını gevşetin.
AB ile Gümrük Birliği, işlenmemiş tarım ürünlerini, hizmet ticaretini ve kamu alımlarını kapsamamaktadır.	Gümrük Birliği'nin tarım, hizmetler ve kamu alımlarına genişletilmesini destekleyin.
İflas rejimi, hizmet şirketleri için özellikle etkisiz görünüyor; çünkü çıkan şirketlerin kalanlara göre daha yüksek üretkenliğe sahip olma eğilimi var.	KOBİ'ler için basitleştirilmiş bir iflas sistemi sağlamak.
Uluslararası Şeffaflık'ın (Transparency International) yolsuzluk algısı endeksi 2023'te kötüleşti. Türkiye şu anda ankete katılan 180 ülke arasında 115. sırada yer alıyor.	Kalıcı ve bağımsız bir yolsuzlukla mücadele organı kurulsun.

**Çimento İşveren Dergisi'ndeYayınlanacak Makaleler İçin
HakemYayın Danışma Kurulu
Board of Referees for the Articles to be Published in
Çimento İşveren Journal**

Prof. Dr. Levent Akın	<i>Ankara Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Gülsevil Alpagut	<i>İstanbul Üniverstesi</i>
Prof. Dr.Yusuf Alper	<i>Uludağ Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Tankut Centel	<i>Koç Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Toker Dereli	<i>Emekli</i>
Prof. Dr. Ömer Ekmekçi	<i>İstanbul Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Münir Ekonomi	<i>Emekli</i>
Prof. Dr. H. Burak Gemalmaz	<i>İstanbul Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Alpay Hekimler	<i>Eskişehir Osmangazi Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Hande Karadağ	<i>MEF Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Cem Kılıç	<i>TOBB ETÜ</i>
Prof. Dr. Erdem Özdemir	<i>Marmara Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Nahit Töre	<i>Emekli</i>
Prof. Dr. A. Can Tuncay	<i>Bahçeşehir Üniversitesi</i>
Prof. Dr. M. Fatih Uşan	<i>Medipol Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Kübra DoğanYenisey	<i>Bilgi Üniversitesi</i>

Hakem değerlendirmesinden geçerek yayıma kabul edilen makalelerin yazarlarına, yayımlanan sayfa başına telif ücreti ödenecektir.

Makale yazarı sayısı birden fazla ise, toplam sayfa sayısı yazar sayısına bölünür ve telif ücreti ödemeleri eşit sayfa sayıları için makale yazarlarının unvanlarına göre ödenir.

*Authors of articles accepted for publication after peer review are paid per page.
If the number of article authors is more than one, the total number of pages is divided by
the number of authors and royalty payments are paid according to the titles of the
article authors for equal page numbers.*

Çimento İşveren Dergisi Makale Yayın Koşulları

1. Çimento İşveren Dergisi, hakemli bir dergi olup iki ayda bir yayınlanmaktadır. Makaleler **Türkçe ya da Türkçe ve İngilizce dillerinde gönderilebilir.**

2. Çimento İşveren Dergisi'ne gönderilen makaleler, daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış ve yayınlanmak üzere **başka bir yayına sunulmamış olmalıdır.** Çimento İşveren Dergisi'ne sunulan ve/veya hakemlik sürecine alınan makalelerin, başka bir mecra ya yollanmış olması ve daha önce tıpkı veya benzerinin yayınlanmış olmasının tespiti halinde **süreç iptal edilir.**

3. Makaleler dergi editörünün (ozguracar@ceis.org.tr) ya da Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası'nın (genel@ceis.org.tr) adresine gönderilmelidir.

4. Çimento İşveren Dergisi'ne sunulan makaleler öncelikle şekil ve içerik yönünden ön incelemeye tabi tutulmaktadır. Şekil ve içerik olarak uygun bulunan makaleler, bilimsel inceleme için en az iki hakeme sunulmaktadır. Çimento İşveren Dergisi'ne gönderilen makaleler için hakemlik sürecine alınacağı **garantisizdir.**

5. Çimento İşveren Dergisi'ne gönderilen makalelerin hakemlik sürecine girip girmeyeceği 4-5 hafta içinde **sonuçlandırılır.**

6. Makalelerin değerlendirme süresi için **tarih verilmaz.**

7. Hakemlerden gelen değerlendirmeler doğrultusunda, makalenin yayınlanmasına, değerlendirme çerçevesinde yazardan düzeltme, ek bilgi ve kısaltma istenmesine veya yayınlanmamasına karar verilmekte ve bu karar yazara bildirilmektedir.

8. Hakemlerden birinin makaleyle ilgili olarak olumsuz görüş bildirmesi durumunda diğer hakemin/hakemlerin görüşüne bakılmaksızın makale yayınlanmaz. Hakem raporunda düzeltme istenmesi durumunda yazar tarafından sadece belirtilen düzeltmeler çerçevesinde değişiklikler yapılabilecektir.

9. Gönderilen makaleler 1,5 satır aralıklı olmalıdır. Makalelerin tablo ve şekillerle birlikte en çok 25 A4 sayfası boyutunda olmasına özen gösterilmelidir. Yazı 12 puntoda Times New Roman ve Türkçe font kullanılarak hazırlanmalıdır. Şekil şartlarına veya dergi içeriğine uymayan yazılar ön inceleme sonrasında Çimento İşveren Dergisi'nce hakemlere gönderilmeden **yazara iade edilir.**

10. Çimento İşveren Dergisi'ne gönderilen makalelerin şekil, grafik ve tablolarının, derginin belirttiği formata uygun olması gereklidir. Konu hakkında ek bilgi içeren dipnotlar, grafikler ve tablolar olabildiğince atıf yapılan sayfada veya hemen devamında yer almalıdır. Grafik ve tabloların altındaki notlar bu materyalleri ana metne bakmaksızın anlaşılabilir hale getirme amacını taşımaktadır. Tablo ve grafiklerin A4 kağıt boyutunu aşmayacak şekilde düzenlenmiş olmaları gerekmektedir. Tablo ve grafiklerin okunaklı olması şart olup, okunmayan tablo ve grafikler olması durumunda makale **yazara iade edilir.**

11. Gönderilen bütün makalelerin başında, Türkçe başlık, Türkçe özet, İngilizce başlık, İngilizce özet yer almalıdır. Özet kısımları 200-250 kelimeli aşmamalıdır. Özetlerde; amaç, yöntem, bulgular ve sonuç bilgilerinin yer almasına özen gösterilmelidir. Özet kısımlarının altında anahtar kelimeler (keywords) İngilizce ve Türkçe olarak yazılmalıdır. Özetlerde kısaltma kullanılmamalıdır.

12. Makaleler ile birlikte yazarın özgeçmişi, yazara ait bir adet vesikalık fotoğraf ve yazarın detaylı iletişim bilgileri de ek dosya olarak gönderilmelidir.

13. Tüm makaleler; Amerikan Psikologlar Birliği (American Psychological Association, APA) tarafından yayınlanan "The publication manual of the American Psychological Association (6th edition), 2010" isimli kaynakta belirtilen yazım ilkelerine uygun olarak yazılmalıdır. Bu kaynak genelde üniversite kütüphanelerinde ve internette kolaylıkla bulunabilen bir materyaldir ve yazım kuralları ile ilgili çok sayıda örnek bulunmaktadır.

14. APA yazım stilinde kaynakça ve metin içi referanslama ile ilgili olarak aşağıda çeşitli örnekler yer verilmiştir:

Kaynakça

- **Kitap/Yazar Soyadı, A. A.** (Yayın yılı). Kitabın adı.Yer:Yayınevi.
- **Derleme kitap/Hazırlayanın Soyadı, A. A..** (haz.). (Yayın yılı). Kitabın adı.Yer:Yayınevi.
- **Kitapta makale/Yazar Soyadı, A. A., ve Yazar Soyadı, B. B.** (Yayın yılı). Makalenin adı. A. Editör ve B. Editör (haz.), Kitap adı (makalenin sayfa aralığı).Yer:Yayınevi.
- **Dergi makalesi/** Soyadı, A. A. (Yayın yılı). Makale adı. Çimento İşveren, cilt(sayı), makalenin sayfa aralığı.

Metin içi referanslama

Yazarların soyadı ve yayın tarihi (ve gerekiyorsa sayfa bilgisi) kullanılmaktadır. Örneğin:

- Uzun (2002)...; Küçük (2002, s.182)...; Öztok (2001, ss.182-186)...
- Öztürk ve Göçekli'ye (2004) göre...; Girgin'e (2007) göre...
- Öztürk ve Göçekli (2004)...; Öztürk, Göçekli ve Girgin (2004)... gibi.

APA atıf formatına uygun olarak, atıfta bulunulan kaynağın yazar sayısı 3 ile 5 arasında ise, kaynağa metin içinde ilk geçtiği yerde yukarıdaki gibi atıfta bulunulur. Örneğin:

- Öztok, Uzun, Göçekli, Girgin ve Küçük (1992, ss.154-198).

Aynı kaynağa daha sonra yapılan atıflarda ilk yazarın ismi ile birlikte "v.d." ifadesi kullanılır. Örneğin:

- Öztok v.d. (2005, ss.154-198).

Yazar sayısı 6 veya daha fazla ise atıf, metin içinde ilk geçtiği yerde ve sonrasında ilk yazarın ismi ile birlikte "v.d." ifadesi ile kullanılır. Örneğin:

- Öztok v.d. (2005, ss.154-198).

Cümle sonunda birden fazla esere atıfta bulunuluyorsa bu kaynaklar parantez içinde alfabetik sıra ile verilmelidir. Örneğin: ...

- (Hepkaner, Gençler ve Yılmaz, 2007; Kıranbay, 2000; Öztok v.d., 1996; Vardar, 2004).

Kaynakta aynı alıntı yapıldıysa, kaynağa atıfta bulunurken sayfa numarası mutlaka verilmelidir. Türkçe metinde kaynaklara atıfta bulunurken sayfa bilgisi için "s." veya "ss." kullanılmalıdır. Örneğin:

- Öztürk (2002, s.182)...; Göçekli (2001, ss.182-183).

Yukarıdaki açıklamalar, APA yazım stilinde referanslama konusunda kısıtlı sayıda örneklerden oluşturulmuştur. Daha fazla bilgi için 13. maddede bahsi geçen kaynak kullanılmalı ve APA yazım stili titizlikle uygulanmalıdır.

15. Makalelerde dile getirilen **düşüncelerden yazarları sorumludur.**

16. Makalelerde Türk Dil Kurumu'nun (TDK) yazım kılavuzu ve yazım kuralları örnek alınmalıdır. Detaylı bilgi için TDK'nın web sayfasına bakınız: www.tdk.gov.tr. Yabancı sözcükler yerine olabildiğince Türkçe sözlükler kullanılmalıdır. Türkçede alışılmamış sözcükler kullanılırken ilk geçtiği yerde yabancı dildeki karşılığı parantez içinde verilmelidir.

17. Dergide yayınlanması kabul edilen ve yayınlanan yazıların yazılı ve elektronik ortamda **tüm yayın hakları Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası'na aittir.**

18. Makale sunum ve değerlendirme süreçlerine ilişkin tüm iletişim **e-mail sistemi** ile gerçekleştirilir. Telefonla **bilgi verilmaz.**

Article Publication Terms of Çimento İşveren Journal

1. Çimento İşveren is a refereed, bimonthly journal, accepting articles written in Turkish or Turkish and English.

2. The articles submitted to Çimento İşveren Journal **cannot be previously published** elsewhere and cannot be submitted to some other publication. **The process is cancelled** if any act of having an identical or similar article previously published or submitting the article to some other publication after it is submitted to Çimento İşveren Journal and/or while it is undergoing the referee procedure, is detected.

3. The articles shall be sent to the e-mail address of either the journal editor (ozguracar@ceis.org.tr) or Cement Industry Employers' Association (genel@ceis.org.tr).

4. The articles submitted to Çimento İşveren Journal are primarily subjected to a pre-emptive examination of format and content. Those which are found appropriate are submitted to two referees in the least for scientific examination. The articles submitted to the Çimento İşveren Journal **are not guaranteed** to be included in the referee procedure.

5. The pre-emptive examination for articles submitted to Çimento İşveren Journal, determining if the article will be included in the referee procedure, is concluded within 4-5 weeks.

6. Deadlines concerning the evaluation period of the articles shall not be established.

7. Publishing the article, asking the author of any rectification, additional information or shortening, or not publishing the article is decided in accordance with the evaluation received from the referees and the author is notified of this decision in writing.

8. In the event of having received negative opinion from one of the referees, the article shall not be published regardless of the opinion of other referee/s. In the event of any rectification request arising from the referee evaluation, the author shall only be allowed to make the changes which are in line with the specified readjustments.

9. Submitted articles must be 1.5 spaced. Authors should be attentive to limit articles to 25 A4 pages at most, including tables and graphics. The script must be Times New Roman with a font size of 12 and the font must include Turkish characters. Çimento İşveren Journal shall **return the articles** which do not fit the format requirements and journal content, to their authors after the pre-emptive examination, without submitting to referees.

10. The figures, graphics and tables of the articles submitted to Çimento İşveren Journal must comply with the designated format of the journal. Footnotes including additional information in the subject, graphics and tables should be on the same page with the reference or immediately following it. Notes written under graphics and tables should make it possible to understand their content without having to peruse the main text. The tables and graphics cannot exceed A4 paper size. It is compulsory for the graphics and tables to be legible. In case of unreadable tables and graphics, the article **shall be returned to the author**.

11. All submitted articles must include, at the outset, a Turkish title, Turkish summary, an English title and English summary. The summary parts shall not exceed 200-250 words. The summaries must include information regarding the purpose, method, findings and conclusion of the study. Under the summary parts, keywords must be written in English and Turkish. Abbreviations shall not be used in summary parts.

12. Author's brief autobiography, photograph and detailed contact information shall be submitted as a supplementary file attached to the article.

13. All articles must be arranged in line with the writing norms specified in "The publication manual of the American Psychological Association (6th edition), 2010" published by the American Psychological Association (APA). The guidelines may be readily found online and in university libraries, and contains a wide range of examples.

14. A variety of examples concerning reference list and in-text citations in APA writing norms are included below:

Reference List

- **Book/** Author Surname, A. A. (Year of publication). Title of work. Location: Publisher.
- **Edited Book/** Author Surname, A. A. (Eds.) (Year of publication). Title of book. Location: Publisher.
- **Chapter in a Book/** Author Surname, A. A., & Author, B. B. (Year of publication). Title of chapter. In A. Editor & B. Editor (Eds.), Title of book (pages of chapter). Location: Publisher.
- **Article in Journal/** Author Surname, A. A. (Year of publication). Title of article. Title of Periodical, volume number(issue number), pages.

In-text citations:

Authors' surnames and year of publication (and page numbers if necessary) must be used.

- Cullen (2002)...; Yergin (2002, p.182)...; Swan (2001, pp.182-186)...
- According to Adams and Carroll (2004)...; Austen (2007) claims...
- Adams and Carroll (2004)...; Adams, Carroll and Austen (2004)... etc.

In line with APA citation format, if the reference material's author number is between 3 to 5, the first in-text citation is made according to the examples above.

- Swan, Cullen, Carroll, Austen and Yergin (1992, pp.154-198).

All subsequent in-text citations to the same reference material are made using the first author's name followed by et.al.

- Swan et.al. (2005, pp.154-198).

If the number of authors is more than 6, the initial and subsequent in-text citations are made using the first author's name and et.al

- Swan et.al. (2005, pp.154-198).

If more than one reference material are to be cited at the end of a sentence, all material is listed in alphabetical order in parenthesis.

- (Lucas, 2004; Kinsella, 2000; Salinger, Asimov and Stevens, 2007; Swan et.al., 1996).

If a direct quotation is used, page number must be provided in the in-text citation. The abbreviations of p. or pp. should be used.

- Adams (2002, p. 182)...; Carroll (2001, pp. 182-183).

The exemplary explanations above are composed of a limited number of samples in APA Reference Format. For more information, the guidelines mentioned in Article 13 must be used and the writing norms must be meticulously applied.

15. **Authors hold the sole responsibility for ideas** stated in the articles.

16. All rights of publishing via written or electronic media regarding the articles published or accepted for publication in the journal belongs to Cement Industry Employers' Association.

17. All communication regarding article submission and evaluation procedures shall be carried out via e-mail. No information will be provided by telephone.

Doç. Dr. Nazlı Töre

Rekabet Derneği
Yönetim Kurulu Üyesi

Makale gönderim tarihi: 27 Mart 2025
Makale kabul tarihi: 18 Nisan 2025

08

ULUSLARARASI ENERJİ HUKUKU: AYRI BİR DİSİPLİN OLARAK KABUL EDİLEBİLİR Mİ?

INTERNATIONAL ENERGY LAW: CAN IT BE CONSIDERED AS A SEPARATE DISCIPLINE?

ÖZ

Bu makale, uluslararası enerji hukukunun müstakil, bağımsız bir disiplin olup olmadığını tartışmayı hedeflemektedir. Enerji hukukunun yeni olan bir tarafı yoktur; ama enerji hukukunun uluslararasılaşması görece yenidir. Bugün, kalıcı kriz çağına gelişle birlikte, enerji hukukunun geleneksel anlayışının yıkıldığına tanıklık ediyoruz. Enerji hukuku, bu süreçte hem fiziki hem yasal sınırları aşmıştır. Uluslararası enerji hukuku gelişmekte olan bir alan olarak enerji üretimi, tüketimi ve ticaretinin çeşitli veçhelerini düzenlemekte bir çözüm önerebilir. Uluslararası enerji hukuku, bütün örf-adet kuralları, antlaşmalar, ulusal ve bölgesel hukuk kuralları ile hükümetler arası ve hükümet dışı kurumların prensipleri aracılığıyla; enerji bağımsızlığı, enerji güvenliği, sürdürülebilirlik ve enerji dönüşümü (energiewende) gibi temel zorluklara hitap etmek konusunda büyük bir potansiyele sahiptir. Üstelik daha istikrarlı, güvenli ve verimli küresel enerji piyasalarını desteklemek üzere uyumsuzluk çözüm mekanizmalarına, yatırım muhafazasına ve düzenleyici yakınsamaya yaptığı katkılar tartışmaya açık bile değildir. Genel olarak, uluslararası enerji hukuku ekonomik kalkınmayı çevre koruması ve jeopolitik istikrarla dengelemek üzere kritik bir çerçeveye sağlar.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası enerji hukuku, kalıcı kriz çağı, enerji bağımsızlığı, enerji güvenliği, sürdürülebilirlik, enerji dönüşümü, uyumsuzluk çözüm mekanizmaları, yatırım muhafazası, düzenleyici yakınsama, daha istikrarlı, güvenli ve verimli küresel enerji piyasaları, ekonomik kalkınma, çevre koruması ve jeopolitik istikrar.

ABSTRACT

This article aims to discuss on whether international energy law constitutes a separate, independent discipline or not. Energy law has nothing new, but the internationalisation of energy law can be considered relatively new. Today we witness that conventional understanding of energy law is breaking down with the advent of the era of permacrisis. Energy law is transcending both physical and legal boundaries in this process. International energy law as an evolving field may offer a solution to regulate the various facets of energy production, consumption and trade. Through all rules of customs, treaties, national and regional laws, and principles of intergovernmental and non governmental institutions, it has a great potential to address to key challenges such as energy sovereignty, energy security, sustainability and energy transition (energiewende). Its contributions to dispute resolution mechanisms, investment protection and regulatory convergence in order to support more stable, secure and efficient global energy markets are not even debatable. Overall, international energy law provides a critical framework for balancing economic development with environmental protection and geopolitical stability.

Key Words: *International energy law, the era of permacrisis, energy sovereignty, energy security, sustainability, energy transition, dispute resolution mechanisms, investment protection, regulatory convergence, more stable, secure and efficient global energy markets, economic development, environmental protection and geopolitical stability.*

GİRİŞ

Günlük yaşamımızda, her birimiz en basitinden cep telefonuyla konuşurken, ısıtıcıda su kaynatırken, araba kullanırken farkında olarak veya çoğu zaman farkına dahi varmadan mütemadiyen enerji tüketiyoruz. Kaliteli bir yaşam sürdürmek için enerji olmazsa olmaz bir şart. Zira ısınmada, gıda üretiminde, teknolojik aletleri çalıştırmada enerji bir gereklilik olarak karşımıza çıkıyor.

Birleşmiş Milletler Eski Genel Sekreteri Ban Ki-MOON' un ifadesiyle “Günümüz ekonomilerinin elektrik ve diğer modern enerji hizmetleri olmadan işleyebilmesi düşünülemez. İş yaratmaktan ekonomik kalkınmaya, güvenlik endişelerinden kadınların statüsüne kadar enerji tüm ülkelerin temel menfaatlerinin kalbinde yer alır.”¹

Demek ki enerji, sosyoekonomik ve kültürel kalkınmanın vazgeçilmez bir ögesidir. İşte geçtiğimiz yüzyılda bir yandan enerji tüketiminde, diğer yandan sera gazı emisyonlarında büyük bir artış yaşanması da bu kalkınmanın zorunlu bir sonucudur.

Geleneksel olarak, enerji güvenliği enerji arzı garanti altına alınırken; buna bağlı olarak, ekonomik büyümenin mümkün kılınmasıyla ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda, ülkeler hem enerji kaynaklarını hem ticaret ortaklarını çeşitlendirirken; aynı zamanda enerji altyapısı ve teknolojiye yatırımı arttırdılar².

Bugün, dünya çapında hükümetler, işletmeler ve sıradan insanlar iklim değişikliği sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu sebeple, en geç 2050 yılına kadar net sıfır emisyona ulaşmak için temiz enerji geçişini hızlandırmak zarureti doğmuştur. Enerjiyle ilgili emisyonları azaltmanın merkezinde fosil yakıt kullanımından elektrikli sistemlere geçiş, enerji verimliliğinde önemli ve sürdürülebilir iyileştirmeler ile yenilenebilir elektrik üretim kapasitesinde artış yer almaktadır³.

Enerji politikalarına yaratıcı ve yenilikçi yaklaşımların daha ziyade enerji tüketiminin sürekli artış gösterdiği ve çevre tahribatının daha net anlaşıldığı ülkelerde görülmesi bu bakımdan hiç de şaşırtıcı değildir. Nitekim, Çin halihazırda yeşil ekonomiye doğru önemli bir değişim sürecinden

¹ Leal-Arcas, R., et al. “A Fragmented Global Energy Governance” in International Energy Governance (Edward Elgar Publishing Ltd. 2014), 15.

² Farah, P.D. (2020) “Strategies to balance energy security, business, trade and sustainable development: selected case studies” The Journal of World Energy Law& Business, 13/II, 95-99.

³ IEA (2023), The Evolution of Energy Efficiency Policy to Support Clean Energy Transitions, OECD Publishing, Paris.

geçmektedir⁴. Bu değişimi Çin özelinde güdüleyen temel faktörler, karbon nötrlüğüne ulaşmaya yönelik ortaya konulan iddialı hedefler ve çevresel sürdürülebilirliğe artan bir odaklanmadır⁵.

Buna karşılık; bugün geldiğimiz noktada ne tek başına Çin'in ne de diğer ülkelerin gayretleri yeterli olmaktadır. Enerji konusunda bütün ülkeleri eşit bir biçimde kapsayan, bağlayıcı bir kurallar sistemine duyulan ihtiyaç şimdi her zamankinden daha fazla hissedilmektedir. Acaba uluslararası enerji hukuku bağımsızlığını kazanıp, ayrı bir hukuk disiplini olarak "rüşünü ispatlarsa" bu ihtiyacı karşılayabilir mi? İşte bu makalede temel olarak bu soruya yanıt aranmaktadır. Bunun için önce enerjinin kaynakları, tanımı üzerinde kısaca durulup; uluslararası enerji hukuku üzerinde bazı tartışmalara değinildikten sonra; bu hukuk dalının yapısı, kapsamı, temel ve yardımcı kaynakları ile temel prensipleri kısaca açıklanacak ve sonrasında enerji hukukunda güncel eğilimler ve tartışmalı noktalar uzun uzun anlatılıp bir sonuca varılmaya çalışılacaktır.

I. ENERJİ KAYNAKLARI

Enerji kaynakları yenilenebilir enerji kaynakları ve yenilenebilir olmayan enerji kaynakları olmak üzere iki gruba ayrılabilir⁶.

Yenilenebilir enerji kaynakları arasında: güneş, rüzgâr, hidroelektrik, jeotermal ve biyokütle sayılabilir.

Yenilenebilir olmayan enerji kaynakları arasında: petrol, kömür, doğalgaz ve nükleer enerji sayılabilir.

II. ENERJİ TANIMI

Enerji, esas itibarıyla, bütün insani ve ticari faaliyetlerin gerçekleşmesini sağlayan birbirinden farklı türlerde enerji kaynaklarını içine alan çok geniş kapsamlı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Enerji, kaçınılmaz olarak, insan hayatının çalışma, beslenme, uyuma, yaşama, hayatta kalma ve daha başka pek çok

faaliyette bulunma ve pek çok farklı görevleri yerine getirme becerileri gibi bütün an ve aşamalarıyla bağlantılı olmaktadır. Enerjiyi en büyük alma şeklimiz, bunun elektriğe dönüştüğü zaman gerçekleşir.

Küresel enerji piyasası dediğimiz şey; enerji üretim, dağıtım ve satışına katılan bütün insanlardan, şirketlerden, finans kuruluşlarından, ticaret örgütleri ile ulusal otoritelerden müteşekkildir.

Enerji piyasası yukarı akış (upstream), orta akış (midstream) ve aşağı akış (downstream) olarak kategorilendirilen 3 temel sektörden oluşur. Yukarı akışta üretim, orta akışta network, aşağı akışta perakende sektörleri bulunmaktadır.

Her temel sektör içinde çok çeşitli alt endüstrileri barındırmaktadır. Bu sektörler arasında madencilik sektörü, daha ziyade yerin altından petrol, doğalgaz gibi madenleri çıkartmaya ve işlemeye odaklanırken; madencilik dışında kalan sektörler arasında elektrik enerjisi endüstrisi, sondaj, ekipman/ hizmet endüstrisi, rafineri/pazarlama endüstrisi, su, gıda ve arazi ilk akla gelenlerdir.

Bu şekilde hızlı gelişen alt endüstrilerden bir tanesi olan yenilenebilir enerji endüstrisi aslında bu gelişimini büyük ölçüde son dönemde giderek güçlenen iklim değişikliği mücadelesine borçludur. Bilindiği gibi; iklim değişikliğiyle mücadelede sıklıkla temiz ve düşük karbon enerji kaynaklarının kullanımı öne çıkartılmaktadır.

III. ULUSLARARASI ENERJİ HUKUKU ÜZERİNE BAZI TARTIŞMALAR

1. Hukuki Nitelik Tartışması

Enerji hukukunun niteliği konusunda çok farklı görüşler ortaya konulmuştur. Aslında bu farklılık temelde enerji kurallarının tüm dünya için mi geçerli olduğu -yani küresel bir niteliği mi haiz bulunduğu-; yoksa dünyada belirli bölgeler⁷ veya sadece ülkeler için mi geçerli olduğu meselesinden kaynaklanmaktadır. Buna göre, acaba her ülkenin kendi enerji kurallarını kendisinin belirlemesi imkânı var mıdır?

⁴ Pedraza, J.M. (2024) "Towards a green economy in China: current status and perspective in electricity generation" Academia Green Energy, 1(1),1-28 <<https://www.doi.org/10.20935/AcadEnergy6236>>

⁵ Deng, H. and Farah, P.D. (2020) "China's energy policies and strategies for climate change and energy security" The Journal of World Energy Law & Business, 13 (II), 141-156.

⁶ Wawryk, A. "International Energy Law: An Emerging Academic Discipline" in Babie, P. and Leadbeter, P. Law as Change: Engaging with the Life and Scholarship of Adrian Bradbrook (University of Adelaide Press, 2014) 223-255.

⁷ Avrupa Birliği (AB), küresel enerji sektöründe önemli bir oyuncu olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa Birliği, kendi bölgesinde üye devletler üzerinde geçerli olacak enerji politika ve kurallarını bizzat tayin etmektedir. Dünyadaki pek çok ülke de kendi kural ve politikalarını oluştururken ilham ve rehberlik için AB'ye ve üye devletlere bakmaktadır. AB kendi politika ve kurallarını tayin ederken enerji güvenliği, çevre ve rekabet şeklinde üçlü bir odak noktasına sahiptir. AB'de birkaç idari birim enerji sektörüyle ilgilenmektedir. Bunların başında Avrupa Komisyonu Enerji Departmanı gelmektedir. Bunun dışında; Avrupa Parlamentosu, Avrupa Enerji Düzenleyicileri İş Birliği Ajansı ve Euratom gibi kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bu konuda bkz. Heffron, R.J. Energy Law: An Introduction (Springer,2014), 16. Ayrıca bkz. Talus, K. EU Energy Law and Policy (Oxford University Press, 2013)

2. İsimlendirme Tartışması

Enerji ile ilgili kuralların tam adı ne olmalıdır? Bazıları bu kurallara topluca bunların sınır aşan karakterini de göz önünde tutarak “uluslararası enerji hukuku” derken; diğerleri bu kuralları “enerji ile ilgili uluslararası hukuk” olarak adlandırıyor.

3. Bağımsızlık Tartışması

Burada başlangıç olarak gerçekten ayrı bir uluslararası enerji hukuku disiplinine ihtiyaç olup olmadığı tartışmaya açılıyor. Bunu uluslararası enerji hukukunun bağımsız bir hukuk dalı olmaya yetecek ölçüde gelişimini tamamlayıp tamamlamadığı tartışması izliyor⁸.

4. Kapsam Tartışması

Uluslararası enerji hukuku kuralları özel karakterli midir; yoksa kamusal bir nitelik mi taşır? Uluslararası enerji hukuku hem özel hem kamusal nitelikli kurallardan oluşan bir disiplin olabilir mi? Diğer bir deyişle, uluslararası enerji hukuku kuralları herkes üzerinde uygulama alanı bulabilir mi; yoksa sadece olağan şüpheli ilgili şirketler bakımından mı geçerli olacaktır?

5. Odak Tartışması

Uluslararası enerji hukuku kuralları hangi enerji kaynaklarına odaklanmalıdır? Acaba sadece düşük karbon enerjilere mi yönelmek gerekir? Düşük karbon denildiği zaman acaba ne anlamalıyız? Bu, sıfır karbon anlamına mı geliyor; yoksa sıfıra ulaşmayan belirli bir seviyedeki karbon salınımı kabul edilebilir mi? (sıfır karbon-net sıfır⁹ tartışması[zero carbon v. net zero])

IV. ULUSLARARASI ENERJİ HUKUKUNUN YAPISI VE KAPSAMI

Uluslararası hukuk kural olarak devletler arasındaki ilişkileri düzenler. Uluslararası hukukunun tarihi gelişim çizgisi z yöneldür: ya yukarıdan aşağıya ya da aşağıdan yukarıya bir seyir izler.

Uluslararası enerji hukukuna gelince; bu hukuk çoğunlukla devletlerin ve uluslararası örgütlerin yenilenebilir olsun olmasın bütün enerji kaynaklarının kullanımı, transferi ve yönetimine ilişkin davranışlarını düzenleyen bir alan olarak mütalaa edilmektedir.

Uluslararası enerji hukukunun temel amacı; enerji kaynaklarının sürdürülebilir şekilde yönetilmesi ve kullanılmasını sağlamak üzere kurallar koymaktır. Bu temel amacın ekonomik yönünde, enerji ticareti ve iş birliğinin teşvik edilmesiyle temin edilen enerji yoluyla refah, gelir, iş imkânlarının yaratılması hedefi bulunmaktadır. Sosyal yönünde, daha ziyade enerji güvenliği sağlanmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla, burada enerjinin herkesçe ulaşılabilir, kolay erişilebilir ve uygun fiyatlı olması hedefi vardır.

V. ULUSLARARASI ENERJİ HUKUKUNUN TEMEL KAYNAKLARI

1. Uluslararası Sözleşmeler ve Anlaşmalar

Devletler kendi aralarında gerek ikili gerek çok taraflı 200'den fazla anlaşma imza etmiş bulunmaktadır.

Bunlar arasında:

- 1978 Protokolü ile Değişik, 1973 tarihli Denizlerin Gemi Tarafından Kirlenmesinin Önlenmesi Hakkında Uluslararası Sözleşme (MARPOL 73/78)¹⁰.
- 1992 tarihli Petrol Kirliliğinden Doğan Zararların Tazmini İçin Uluslararası Bir Fonun Kurulmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (FUND, 1992)¹¹.
- 1969 tarihli Petrol Kirliliğinden Doğan Zararlar İçin Hukuki Sorumluluk Hakkında Uluslararası Sözleşme (CLC)¹².
- 2001 tarihli Gemi Yakıtlarından Kaynaklanan Petrol Kirliliği Zararının Hukuki Sorumluluğu Hakkında Uluslararası Sözleşme (BUNKER)¹³.
- Nükleer Güvenlik Sözleşmesi¹⁴.
- Enerji Şartı Antlaşması¹⁵.

⁸ Hunta, K. “The Disciplinary Foundations of Energy Law” in (ed. Talus, K.) A Research Agenda for International Energy Law (Edward Elgar Publishing Ltd. 2024), 10-13.

⁹ Net sıfır emisyonlar, karbon emisyonlarını kalan emisyonların doğa ve diğer karbondioksit giderme önlemleriyle emilip, kalıcı olarak depolanabileceği bir seviyeye düşürmeyi içerir. Net sıfır emisyon hedefi, atmosferde sıfır emisyon bırakmaktır. Bu konuda bkz. McKinsey & Company. The Net-Zero Transition: What it would cost, what it could bring (Report, January 2022)

¹⁰ <[https://www.imo.org/en/about/Conventions/Pages/International-Convention-for-the-Prevention-of-Pollution-from-Ships-\(MARPOL\).aspx](https://www.imo.org/en/about/Conventions/Pages/International-Convention-for-the-Prevention-of-Pollution-from-Ships-(MARPOL).aspx)> (Erişim Tarihi. 2.2.2025)

¹¹ <[https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-on-the-Establishment-of-an-International-Fund-for-Compensation-for-Oil-Pollution-Damage-\(FUND\).aspx](https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-on-the-Establishment-of-an-International-Fund-for-Compensation-for-Oil-Pollution-Damage-(FUND).aspx)> (Erişim Tarihi. 2.2.2025)

¹² <[https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-on-Civil-Liability-for-Oil-Pollution-Damage-\(CLC\).aspx](https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-on-Civil-Liability-for-Oil-Pollution-Damage-(CLC).aspx)> (Erişim Tarihi. 2.2.2025)

¹³ <[https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-on-Civil-Liability-for-Bunker-Oil-Pollution-Damage-\(BUNKER\).aspx](https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-on-Civil-Liability-for-Bunker-Oil-Pollution-Damage-(BUNKER).aspx)> (Erişim Tarihi. 2.2.2025)

¹⁴ <<https://www.iaea.org/topics/nuclear-safety-conventions/convention-nuclear-safety>> (Erişim Tarihi. 2.2.2025)

¹⁵ Baklavacı, P ve Akıntürk, E. (2006) “Enerji Şartı Antlaşması” Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 7(II), 97-113.

7. ECOWAS Enerji Protokolü (A/P4/1/03)
8. 1986 tarihli ASEAN¹⁶ Enerji İş birliği¹⁷ Anlaşması.
9. 1984 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (UNCLOS)¹⁸.
10. 1992 tarihli Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi¹⁹.
11. 1958 tarihli Kıta Sahaneliği hakkında Cenevre Sözleşmesi (m.5)²⁰

sayılabilir.

2. Uluslararası Örf-Adet Kuralları

Bazen yazıya dökülmemiş olsa da devletler arasında kendiliğinden uzunca bir süre uygulanarak resmîyet kazanmış bazı kurallar bulunmaktadır. Sözgelimi; doğal kaynaklar üzerinde kalıcı egemenlik hakkı²¹ bu tarz bir kuraldır.

3. Genel Hukuk İlkeleri

Bütün hukuk sistemlerinde ortaklaşa kabul edilen birtakım temel ilkeler bulunmaktadır. Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları' nın "Erişilebilir ve Temiz Enerji" başlığını taşıyan yedincisi uluslararası enerji hukuku bakımından genel bir hukuk ilkesi halini almış bulunmaktadır. BM 7. Sürdürülebilir Kalkınma Amacı; herkes için karşılanabilir, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişimi sağlamaya yöneliktir²².

4. Yargı Kararları

Uluslararası enerji hukukuna temel kaynak teşkil eden yargı kararlarına örnek olarak;

1. Kamerun ile Nijerya arasındaki kara ve deniz sınırlarının görüşüldüğü dava: Cameroon v. Nigeria [1998] ICJ Rep 275²³.
2. Democratic Republic of Congo v. Uganda, ICJ Reports 2005²⁴.
3. Belçika ile İspanya arasındaki dâva: Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited, Judgement, ICJ Reports, 1970.²⁵
4. İran ile Amerika arasında petrol platformları dâvası: Iran v. US (1996) ICJ Rep 187²⁶

verilebilir.

Bunun yanında; son dönemde Avrupa Birliği özelinde enerji konusunda önemli bir içtihat hukuku tezahürü söz konusudur. Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) önünde görülen davalara örnek olarak;

1. **T-485/21-BNetzA v. ACER** [T-482/21; T-446/21; T-476/21; T-472/21; T-482/21; T-483/21; T-484/21]
2. **T-526/19-RENV-Nord Stream 2 v. Parliament and Council** (appeal: C-118/25P)
3. **C-205/23- Engie Romania**
4. **C-255/22 P-Orlen v. Commission**
5. **C-794/21 P-Germany v. Infineon Technologies Dresden and Others** [C-790/21 P; C-792/ 21 P]

¹⁶ Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği.

¹⁷ Nicolas, F. "ASEAN Energy Cooperation: An Increasingly Daunting Challenge" Note de l'Ifri (Septembre 2009) <<https://www.ifri.org/en/asean-energy-cooperation-inc-reasingly-daunting-challenge>> (Erişim Tarihi. 2.2.2025)

¹⁸ United Nations Convention on the Law of Sea (with annexes, final act and procès verbaux of rectification of the final act dated 3 March 1986 and 26 July 1993) Concluded at Montego Bay on 10 December 1982, 1833, I-31363.

¹⁹ Bodansky, D. (1993) "The United Nations Framework Convention on Climate Change: A Commentary" Yale Journal of International Law, 18, 451-558.

²⁰ Meray, S.L. (1958) "Kıt'a Sahaneliği Hakkında Cenevre Sözleşmesi (29 Nisan 1958)" AÜSBFD, 13(IV), 91-92.

²¹ UN Resolution 523 (VI) of 12 January 1952; G.A. Res. 1803 (XVII)

²² Bu doğrultuda;

"7.1. 2030'a kadar uygun fiyatlı, güvenilir ve modern enerji hizmetlerine evrensel erişimin sağlanması;

7. 2. 2030'a kadar yenilenebilir enerjinin küresel enerji kaynakları içindeki payının önemli ölçüde artırılması;

7.3. 2030'a kadar küresel enerji verimliliği ilerleme oranının iki katına çıkarılması;

7.a. 2030'a kadar yenilenebilir enerjiyi, enerji verimliliğini ve gelişmiş ve daha temiz fosil yakıt teknolojilerini kapsayan temiz enerji araştırmaları ve teknolojilerine erişimi kolaylaştırmak için uluslararası iş birliğinin geliştirilmesi ve enerji altyapısı ve temiz enerji teknolojisi alanlarına yatırımın teşvik edilmesi;

7.b. 2030'a kadar özellikle en az gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan küçük ada devletleri ve karayla çevrili gelişmekte olan ülkeler olmak üzere gelişmekte olan ülkelere, bu ülkelerin destek programları çerçevesinde herkese modern ve sürdürülebilir enerji hizmetleri sunabilmek için altyapının genişletilmesi ve teknolojinin geliştirilmesi" hedefleri sıralanmıştır.

²³ <<https://www.icj-cij.org/node/103220>> (Erişim Tarihi. 5.2.2025)

²⁴ <<https://www.icj-cij.org/case/116>> (Erişim Tarihi. 5.2.2025)

²⁵ Uluslararası Adalet Divanı nezdinde açılan kısaca Barcelona Traction Davası olarak adlandırılan dâvanın tarafları Belçika ve İspanya devletleridir. Burada Belçika dâvacı, İspanya ise dâvalı konumundadır. Barcelona Traction Dâvası, esasen Kanada kanunlarına göre kurulmuş ve İspanya'da faaliyet gösteren Barcelona Traction Şirketi'ne İspanya tarafından el konulması üzerine Şirketin Belçika vatandaşı olan hissedarları adına Belçika hükümetinin diplomatik himaye girişimi ve ortaya çıkan zararın tazmin talebine yönelik bir dâvadır. Bu konuda bkz. Söyler, Y. (2015) "Barcelona Traction Davası ve Uluslararası Hukuka Etkisi" GÜHFD, C.XIX, Ş. 3, 207-247.

²⁶ <<https://www.icj-cij.org/case/90>> (Erişim Tarihi. 5.2.2025)

6. C-701/21 P-Mytilinaios v. DEI and Commission

7. C-59/23 P-Austria v. Commission (Centrale nucléaire Paks II) [Opinion of AG Medina]

8. C-48/23 P-Alajärven Sähkö and Others²⁷

verilebilir.

5. Bilimsel Yayınlar ve Uzman Görüşleri

Alanında uzman akademisyen ve hukukçular tarafından kaleme alınan metinler de uluslararası enerji hukukunun gelişimine katkı sağladığı nispette bir hukuk kaynağı teşkil edecektir.

Buna göre;

1. Uluslararası Hukuk Komisyonu Raporları.
2. Uluslararası Hukuk Birliği, Sürdürülebilir Kaynak Yönetimi Komitesi'nin çalışmaları.
3. Uluslararası Barolar Birliği-Enerji, Çevre, Doğal Kaynaklar ve Altyapı Hukuk Birimi (SEERIL) Akademik Danışma Grubu tarafından son dönemde özellikle enerji adaleti, enerji dayanıklılığı/esnekliği, net sıfır ve doğal kaynaklar hukuku üzerine yayımlanmış kitaplar.
4. Uluslararası Barolar Birliği'nin Enerji ve Doğal Kaynaklar Dergisi.

VI. ULUSLARARASI ENERJİ HUKUKUNUN YARDIMCI KAYNAKLARI

1. Diğer Esnek Hukuk (Soft Law) Araçları

Bunlar arasında katılan devletleri doğrudan bağlayan katı kurallar yerine daha ziyade tavsiye niteliğinde olan uluslararası anlaşmalar, deklarasyonlar ve strateji belgeleri sayılabilir.

Buna göre;

1. Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından Yedincisi tavsiye verici niteliğiyle esnek hukuk araçlarına iyi bir örnek teşkil etmektedir.
2. Enerji İthalatçıları ve İhracatçıları Ortak Bildirgesi ile fosil yakıt kullanımından kaynaklanan sera gazı emisyonlarının azaltılması hedeflenmektedir.
3. 2015 tarihli Uluslararası Enerji Şartı.

2. Önemli Uluslararası Enerji Kuruluşları

Bu kuruluşlar, uluslararası enerji politikalarını yönlendirmekte ve uluslararası iş birliklerine vesile olmaktadır.

Bunlar arasında;

1. Uluslararası Enerji Ajansı (IEA)²⁸
2. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA)²⁹
3. Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı (IRENA)³⁰
4. Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC)³¹
5. Doğalgaz İhracatçıları Forumu (GECF)³²
6. Arap Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (AOPEC)³³
7. Afrika Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü³⁴ & Afrika Enerji Komisyonu³⁵.
8. Enerji Şartı Sekreteryası³⁶

bulunmaktadır.

VII. ULUSLARARASI ENERJİ HUKUKUNUN TEMEL PRENSİPLERİ

Uluslararası enerji hukukunun temel prensipleri olan enerji bağımsızlığı, enerji güvenliği ve sürdürülebilir enerji/enerji dönüşümü bir araya gelince imkânsız bir enerji üçlemesi meydana getirmektedir. Buna göre, birçok devletin aynı anda hem enerji bağımsızlığını hem enerji güvenliğini hem

²⁷ Hancher, L. and Hunta, K. "An Overview of Recent Energy Case Law From CJEU" EUI [presentation notes] (Mar.26, 2025)

²⁸ < <https://www.iea.org/> > (Erişim Tarihi.7.2.2025)

²⁹ < <https://www.iaea.org/> > (Erişim Tarihi.7.2.2025)

³⁰ < <https://www.irena.org/> > (Erişim Tarihi.7.2.2025)

³¹ < https://www.opec.org/opec_web/en/ > (Erişim Tarihi.7.2.2025)

³² < <https://www.gecf.org/> > (Erişim Tarihi.7.2.2025)

³³ < <https://oapec.org.org/Home> > (Erişim Tarihi.7.2.2025)

³⁴ < <https://aposecretariat.org/> > (Erişim Tarihi.7.2.2025)

³⁵ < <https://au-afrec.org/> > (Erişim Tarihi.7.2.2025)

³⁶ < <https://www.energycharter.org/who-we-are/secretariat/overview/> > (Erişim Tarihi.7.2.2025)

de sürdürülebilirliği temin etmesi mümkün gözükmemektedir³⁷.

Enerji Bağımsızlığı

Enerji bağımsızlığı, bir yandan enerji konusunda ülkeler arasında iş birliğini teşvik ederken; bir yandan da enerji güvenliği ile ulusal enerji kaynaklarının yönetimi konularında alınacak önemli kararlarda yabancı kontrolünü olabildiğince azaltmayı ve hatta tümüyle ortadan kaldırmayı hedefleyen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Enerji Güvenliği

Uluslararası Enerji Ajansı'nın tanımı çerçevesinde enerji güvenliği, enerjiye çevreye yönelik tehditleri göz önünde bulundurarak, makul fiyatlarda ve hiçbir kesintiye uğramadan ulaşılması anlamına gelmektedir. Bu anlamda, Uluslararası Enerji Ajansı enerji güvenliğini uzun dönemli ve kısa dönemli olmak üzere ikiye ayırarak incelemektedir. Buna göre; kalkınma ve çevresel faktörler çerçevesinde enerji tedarikine yönelik yatırımlar uzun dönemli enerji güvenliğini ifade ederken; talep ve tedarikteki dalgalanmaları dengeleyecek tedbirlerin alınması ise kısa dönemli enerji güvenliğini ifade etmektedir³⁸.

Sürdürülebilir Enerji/ Enerji Dönüşümü

Enerji kaynaklarının karbondan arındırılması, merkezileştirilmesi, dijitalleştirilmesi ve demokratikleştirilmesi aracılığıyla, hiç kimseyi geride bırakmaksızın bütünüyle adilane ve hak temelli bir şekilde daha düşük karbon ve temiz enerjiye geçilmesini ifade eder.

Uluslararası enerji hukukunun gelecekteki araştırma gündemi bu imkansız enerji üçlemesini çözerek; uluslararası enerji hukukunun temel prensiplerini (enerji bağımsızlığı/ enerji diplomasisi, enerji güvenliği ve sürdürülebilir enerji/ enerji dönüşümü) bağdaştırmak üzerine kurulmalıdır.

VIII. ULUSLARARASI ENERJİ HUKUKUNDA GÜNCEL EĞİLİMLER VE TARTIŞMALI NOKTALAR

1. Enerji Dönüşümüyle İlgili Uyuşmazlıklar

Bugün için neredeyse 2000'e yakın hukuk sistemi ve hükümet "iklim acil durumu" ilan etmiş bulunmaktadır. Bu

gelişmelerin enerji sektörüne yansımaları daha fazla hukuki düzenleme yapılması ve düzenleyici eylemde bulunulması şeklinde olmuştur.

Aslında daha 1896 yılında İsveçli bilim insanı Swante ARRHENIUS fosil yakıt tüketiminden ortaya çıkan karbondioksitin küresel sıcaklıkları arttırabileceği uyarısında bulunmuştu. Buna karşılık, pek çok kişi salınan gazın denizler ve karalar tarafından emilebileceğini, bunun önemli bir etkisi olmayacağını düşünüyordu.

1938 yılında Guy CALLENDAR, ısınmanın başladığını iddia ettiyse de, konu gündeme tekrar gelmekle birlikte, çokça itirazla karşılandı. Ne var ki; Charles KEELING' in ölçümleri atmosferdeki CO₂ artışını açıkça göstermiş ve yaptığı deneyler de bunun bitkilerin büyüme mevsimi üzerindeki etkisini kesin olarak teyit etmiştir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra artan sanayi faaliyetlerinden kaynaklanan toz ve is parçalarının yarattığı tablo bulanıklaşmıştı. Fakat ABD Ulusal Bilim Akademisi'nden bir heyetin 1979 yılında yayınladığı araştırmada, CO₂ miktarının sanayileşme öncesindeki düzeyin iki katına çıkması halinde küresel sıcaklıkların 3 oC kadar artacağı sonucuna varıldı. O zamandan bu zamana teknik yönden giderek gelişen iklim modelleri bu çıkarımı desteklemektedir. Bu sıcaklık artışının nedeni, CO₂'nin bir sera gazı olmasıdır.

Şimdiye kadar, toplam 38 ülkede enerji dönüşümünü konu edinen 1550'den fazla dava açılmıştır. Burada devletlerin kömür, doğalgaz ve petrol gibi fosil yakıtların üretimi ve kullanımını -bunların sübvansiyonlarını da içerecek ölçüde- azaltmak yönünde bir yükümlülüğü bulunup bulunmadığının netleştirilmesi lüzumu ortaya çıkmıştır. Gerçekten devletler ve hatta şirketler açık bir hukuki yükümlülükleri bulunmadığında çoğu kez hareketsiz kalmakta; tutamayacakları vaatlerde bulunmakta ve gerçek bir iklim hareketini görmezden gelebilmektedir; tıpkı şimdi olduğu gibi. Bu bakımdan özellikle Uluslararası Adalet Divanı gibi yargı kurumlarının bu yönde vereceği kararlar salt tavsiye niteliğini haiz bulunsan bile hukuki yönden devletlerin yükümlülüklerini teyit etmede son derece önemli olmaktadır. Yine nadir de olsa devletlerin kendiliğinden harekete geçtiği kimi örnekler de bulunmaktadır. Bu konuda Suudi Arabistan'ın 20 Aralık 2024 tarihli petrol üretim ve ihracını azaltmak yönündeki kararı takdire şayandır.

Bunun yanında; fosil yakıtların üretimi ve kullanımının meşruiyeti halen tartışılmaya devam etmektedir. Aslında ener-

³⁷ Bu konuda bkz. Thaler, P. and Hofmann, B. (2022) "The impossible energy trinity: Energy security, sustainability and sovereignty in cross-border electricity systems" Political Geography, 94, 1-11.

³⁸ Erkal, H.Y. (2018) "Enerji Güvenliğine Yönelik Tehditler ve Enerji Güvenliği Politikalarında Değişim" AEULİBFD, 2/II, 63-78, 65.

jide 200 yıldan fazla bir süredir çoğunlukla fosil yakıtlara bel bağlandığı görülmektedir. Buna rağmen, son 30 yıldır, fosil yakıt tüketiminden kaynaklanan tehlikelerin daha net idrak edilmeye başlandığı da bir gerçektir³⁹.

Artık çoğu ülkede fosil yakıtların bırakılması gereği teslim edilse de; bunların yerine yeni bir enerji kaynağı koymak sanıldığı kadar kolay olmamaktadır. Hiç kuşkusuz bunun birçok sebebi bulunmaktadır. Bir kere, her şeyden önce, fosil yakıtlar çok kullanışlıdır. İkincisi; fosil yakıtlara erişim her yerde, her zaman mümkün olabilmektedir. Dahası, fosil yakıtlar yakın zamana kadar en ucuz enerji kaynağı olma özelliğine sahip bulunmaktaydı. Bugün hala; elektrik santrallerinde, sanayide, evlerde ısıtma için kömür ve doğalgaz yaygın olarak kullanılıyor. Petrol ve türevleri az yer kapladığı, kolay taşınır bir enerji kaynağı olduklarından arabaları, kamyonları, gemileri, uçakları çalıştırmak için çok uygun. Son olarak; fosil yakıt endüstrisi ve altyapısı son derece kurumsallaşmış olduğundan; fosil yakıtlara bağımlılığı sürdürmeyi savunan güçlü çıkar grupları bulunuyor⁴⁰.

Enerji tahkim davalarında en çok görüşülen konu başlıkları arasında:

1. Devletlerin maden çıkarma faaliyetlerini azaltma veya durdurmaya yönelik istikrar hükümleri ve hükümet tedbirleri;
2. Yenilenebilir enerji kaynaklarına dönük teşvik rejimi ve ürün sorumlulukları;
3. Yenilenebilir enerji projelerinde ortaya çıkan kusur ve gecikmeler;
4. Piyasa ve elektrik iletim kurallarındaki değişiklikler;
5. Yeşil aklama (greenwashing) ile petrol şirketlerinin de dahil olduğu yanıltıcı iklim beyanları karşımıza çıkmaktadır.

Öne çıkan davalardan bazıları;

1. *Westmoreland Mining Holdings v. Canada, ICSID Case No. UNCT/20/3, challenging the decision of the Government of Alberta, Canada, to phase out coal-generated electricity by 2030*

³⁹ Önce İngiltere’de, ardından dünyanın başka yerlerinde ve en son olarak da Çin ve Hindistan’da Sanayi Devrimi’nin yakıtı olan kömür santrallerinin yarattığı hava kirliliği özellikle şehirlerde ciddi boyutlara ulaşarak görüş netliği ve sağlık açısından olumsuz etkiler doğurmuştur. Kömür yakıldığında ortaya çıkan kükürtdioksit asit yağmurlarına yol açarak binalara ve bitki örtüsüne zarar veriyor ve kömür madenciliği ağır çevresel tahribata sebep olabiliyor. Petrole geleneksel erişim zorlaşırken; derin deniz sondajları da 2010 yılında Deepwater Horizon platformunda yaşanan benzer petrol sızıntısı risklerini arttırmıştır. Son 10 yılda tortul kayalardan gaz ve petrol çıkarmak mali açıdan uygulanabilir hale geldiğinden, her ne kadar kaya gazı ile kaya petrolü, enerji üretiminde önemli pay sahibi haline gelse de; bu süreçte kullanılan hidrolik kırma yöntemi yeraltı sularını kirlilemesi başta olmak üzere çevreye olan diğer etkileri bakımından endişe verici bir hal almıştır. Yine de en büyük tehlike hiç kuşku yok ki; bugün için karbondioksit (CO2) salınımdır.

⁴⁰ Jelly, N. Yenilenebilir Enerji: Kısa Bir Giriş (çev. M. Arık) (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Bilim Akademisi Serisi-10, Bilim-23, İstanbul, Kasım 2023), s. 17 vd.

⁴¹ Bu konuda bkz. <<https://investmentpolicy.unctad.org/investment-dispute-settlement/cases/1016/westmoreland-v-canada-ii->> (Erişim Tarihi. 2.2.2025)

⁴² <<https://climatecasechart.com/non-us-case/westmoreland-v-canada/>> (Erişim Tarihi. 2.2.2025)

Davaya konu uyuşmazlık, Alberta Eyaleti hükümetinin, 2015 yılında kendi eyalet sınırları içinde bulunan kömür yakıtlı elektrik santrallerini 2030 yılına kadar aşamalı olarak kapatma kararından kaynaklanmıştır.

Davacının iddiasına göre, Alberta Eyaleti hükümetinin, kendisini Amerika Birleşik Devletler’ de ikamet eden bir yatırımcı olarak, üç yerel (Kanadalı) kömür maden işletmesine sunulan tazminat planına dahil etmemesi yüzünden kömür madenciliği faaliyetlerinin erken kapatılması sonucunda uğradığı zararları tazminatsız kalmıştır⁴¹. Bu durum ise, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması’nın (NAFTA) taraf devletlerden birinde ikamet eden yatırımcılara diğer taraf devletlerce “ulusal muamelede bulunulması” ile “adil ve eşit işlem yapılması” nı garanti altına alan 1102 ile 1105. maddelerine açık bir aykırılık teşkil etmektedir. Bu itibarla, davacı her ne kadar davalı hükümetin kamu yararına tasarruflarda bulunma hakkını teslim etse de; kendisine yapılan ayrımcılığa itiraz etmiştir.

Buna karşılık söz konusu itirazı değerlendiren hakem heyeti, Ocak 2022’de davayı reddetmiştir⁴².

2. *RWE AG and RWE Eemshaven Holding II BV v. Kingdom of the Netherlands, ICSID Case No. ARB/21/4, seeking € 1.4 billion in compensation for expropriation of their investments*

Davaya konu uyuşmazlık, davacıların Hollanda’nın kuzeyde Almanya sınırına yakın Groningen şehrine yakın Eemshaven limanında bulunan kömür yakıtlı elektrik santrali yatırımına ilişkindir.

Davacılar, 2000’li yılların sonunda Hollanda devletinin aktif ve şeffaf bir şekilde yeni kömür yakıtlı elektrik santrallerine yapılması yönünde çağrıda bulunması üzerine bir yatırım planı hazırlamıştır. Davalı Hollanda’nın bu çağrışı yaparken temel hedefi; elektrik maliyetlerini düşürmek suretiyle, yerli (Hollandalı) işletmelerin rekabet gücünü arttırmaktır. Bunun yanında, siyasi yönden istikrarsız devletlerden doğrudan veya bu devletler aracılığıyla yapılan gaz ithalatına yönelik bağımlılığı ortadan kaldırarak enerji tedariki güvenliğini temin etmeyi hedeflemiştir. Öyle ki; 2008 yılında imzalanan

bir anlaşmada Hollanda elektrik santrallerinin sayısını ve türünü düzenlemeyeceği taahhüdünde bile bulunmuştur.

Neticede davacılar söz konusu santralin inşaatı için 3 milyar €'nin üzerinde bir yatırım yaptılar. İnşaatın devamı sırasında da Hollanda hükümeti kömür yakıtı enerji santrallerine olan ihtiyaç ve arzusunu defaatle teyit ederek; bu tür uzun vadeli yatırımların istikrarlı yatırım koşullarına ihtiyaç duyduğunu belirterek, CO₂ emisyonlarının sadece Avrupa Birliği'nin Emisyon Ticareti Sistemi (ETS) tarafından düzenleneceği güvencesini de verdi. Bu şekilde Santral 2015 yılında faaliyetine başlamıştır. Santralin elektrik üretmek üzere kömür yakmak ve ETS sistemine uygun bir biçimde CO₂ salınımı yapmak konusunda geçerli ve iptali mümkün olmayan izinleri vardı. Bu izinlerin süresi en az 40 yıldır ve dolayısıyla en azından 2055 yılına kadar geçerli olmaktadır.

Taraflar arasındaki uyuşmazlık Hollanda'daki 2017 Sonbahar seçimlerinden sonra yeni seçilen hükümetin enerji politikalarında öngörülmeyen radikal bir değişiklik yapmasıyla ortaya çıkmıştır. Yeni hükümet, ilk iş olarak Hollanda Parlamentosu'na bir Kömür Yasağı Kanun tasarısı sundu. Tasarı prima facie yalnızca kömürü yasaklıyordu; yoksa kömür santrallerini tümünden kapatmıyordu. Davacıların yaptıkları yatırım masraflarını yeniden kazanabilmeleri için 10 yıl olarak öngörülen bir geçiş döneminin ardından Santralin artık kömür yakmayacağına hüküm verilmişti. Santralin bu süreçte, kömür yerine %100 biyokütle olan başka bir yakıtı geçmesi talep ediliyordu.

Kömür Yasağı Kanunu'nun hızlıca yürürlüğe girmesi, Santralin herhangi bir tazminat ödemesi yapılmaksızın kapatılmasıyla sonuçlandı. Üstelik öngörülen geçiş süreci de davacıların yatırım masraflarını karşılamakta başarısız oldu. Zaten kömürden %100 biyokütle olan bir başka yakıtı geçişin devlet desteği olmadan gerçekleştirilmesi de mümkün görünmüyordu. Öte yandan; Kömür Yasağı Kanunu'na temel teşkil eden koalisyon anlaşmasında mevcut kömür santrallerinde kömür dışında başka bir biyokütle yakıtı kullanımını teşvike yönelik halihazırda verilen finansal desteğin de aşamalı olarak kaldırılması öngörülmekteydi. Bu durumda aşamalı olarak kaldırılması planlanan bir yatırıma girişmeyi hiçbir basiretli iş insanı göze alamazdı.

Sonuç itibarıyla, somut uyuşmazlık, iklim değişikliği ve bunun sonuçlarıyla ilgili olmadığı gibi; iklim değişikliğinin et-

kilerini azaltmak yönünde CO₂ salınımlarını kısma ihtiyacına karşı bir çıkış da değildir. Kaldı ki; davalı bu konuda resmi bir kısıtlama da getirmemiştir. Bu anlamda davalı, düzenleyici yetkisini ne yeni karbon emisyon şartları belirlemek; ne de Santralin kömür yakmak suretiyle CO₂ emisyonu yapmasına olanak veren -iptali mümkünsüz- izinleri geri çekmekte kullanmıştır. Tam tersine; davalı burada Santral çıktısı karbonla ilgilenmek yerine yerine mevcut bütün yasal düzenlemeleri atlamaya karar vermiştir ve egemenlik yetkisini kullanarak Santralin girdisi kömürü yasaklayıcı bir kanun çıkarmıştır.

Özetle; davacılar maruz kaldıkları durumun “dolaylı kamulaştırma”, “adil ve eşit muamele ilkesinin ihlali” ve “yatırım güvenliğinin zedelenmesi” anlamına geldiğinden bahisle; Hollanda devletinin kendilerine karşı yükümlülüklerini yerine getirmemesi sonucunda uğradıkları 1,4 milyar €'luk zararlarının karşılanmasını talep etmektedir.

3. Arjantin Elektrik İdaresi an itibarıyla Daimî Tahkim Divanı önünde yenilenebilir enerji projelerinin ertelenmesinden kaynaklı kendisine yönelik çok sayıda iddiaya cevap vermeye çalışmaktadır⁴³. Sözgelimi; ABD merkezli bir yenilenebilir enerji üreticisi yakın zamanda güneş enerji parkı inşa etme taahhüdü altına girdiği sözleşmeyi iptal eden İdare'ye karşı Divan'a başvurmuş bulunmaktadır⁴⁴. Bunu, bir İngiliz-İspanyol yenilenebilir enerji üreticisinin yan kuruluşunun Divan önünde öne sürdüğü UNCITRAL' den kaynaklı bir dizi talep izlemiştir⁴⁵.

4. Enerji Şartı Antlaşması uyarınca sadece İspanya devletine karşı yenilenebilir enerji kaynaklarında teşvik rejimi değişikliğine gittiği gerekçesiyle açılmış 50'den fazla yatırım tahkimi davası bulunmaktadır.

-Bunlardan birisi de Cavalum SGPS S.A. v. Kingdom of Spain, ICSID Case No. ARB/15/36, Decision on Jurisdiction, Liability and Directions on Quantum, 31 August 2020, 601.

Bahsi geçen dava, İspanya ve Portekiz bakımından 16 Nisan 1998 tarihinde yürürlüğe giren Enerji Şartı Antlaşması ile 14 Ekim 1966 tarihinde yürürlüğe giren Devletler ile Diğer Devletlerin Vatandaşları Arasında Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözümüne Dair Sözleşmesi'ne (ICSID Konvansiyonu) istinaden Uluslararası Yatırım Uyuşmazlıklarının Çözüm Merkezi'ne iletilen bir uyuşmazlıkla ilgilidir.

⁴³ Arjantin'in özellikle ICSID yargılamalarında yabancı yatırımcılara karşı en çok başvurduğu savunma; bütün yatırım hukuku kısıtlamalarına rağmen kamu menfaati doğrultusunda düzenleme yapma hakkı bulunduğuudur.

⁴⁴ <<https://latinlawyer.com/article/argentine-grid-manager-faces-arbitration-claim>> (Erişim Tarihi. 7.3.2025)

⁴⁵ <<https://globalarbitrationreview.com/article/another-solar-investor-brings-claim-against-argentine-grid-manager>> (Erişim Tarihi.7.3.2025)

Uyuşmazlığın tarafları; davacı konumunda Portekiz kanunlarına göre kurulmuş Cavalum SGP S.A. şirketi ile davalı konumundaki İspanya Krallığı'dır.

Taraflar arasındaki uyuşmazlık, esas itibarıyla, İspanyol hükümetinin yenilenebilir enerji projelerinin düzenleyici ve ekonomik rejimini değiştiren tedbirlerinden doğmuştur.

2. İş Dünyası, İnsan Hakları ve Çok Uluslu Enerji Şirketlerinin Özen Yükümlülüğü

Uluslararası hukuk, artık şirketlerin-buna enerji şirketleri de dahildir- kendi değer zincirleri içerisindeki insan haklarına yönelik etkilerle meşgul olmak konusunda daha fazla sorumluluğu bulunduğunu teslim etmektedir. Bu etkiler arasında cinsiyet temelli ayrımcılık, modern kölelik, çocuk işçiliği ve çevre kirliliği gibi konular sayılabilir.

Zaten artık çağdaş enerji şirketleri de faaliyetlerini daha çevre ve insan dostu bir tarzda yürütmeye çalışıyor. Bir örnekle açıklamak gerekirse; Afrika'da kurulan M-KOPA şirketi, elektrik şebekesine bağlı olmayan kullanıcılar için patentli, güneş enerjili elektrik üretim sistemleri sağlamak amacıyla kurulmuştur. Şirket, daha ucuz, güvenli ve temiz enerji üretimi için çalışmaktadır. Nitekim 2015 yılında M-KOPA'nın kurucu ortağı Jesse MOORE:

"Çevreye fayda sağlayabiliriz; müşterilerimiz daha iyi durumda olur; ve biz de zenginleşiriz. Böylece hepimiz kazanabiliriz" demiştir⁴⁶.

Burada bazı temel uluslararası/bölgesel hukuk metinlerini belirtmek gerekir:

1. Birleşmiş Milletler İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri (2011)⁴⁷ "Koruma- Saygı-Tazminat" Çerçevesi

2005 yılında, o zamanki Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi ANNAN, Prof. John RUGGIE'yi İş ve İnsan Hakları Özel Temsilcisi olarak atadı. Bu şekilde, Prof. RUGGIE devletlerin ve işletmelerin insan hakları konusundaki yükümlülüklerini tayin eden bir çerçeve metin hazırlama görevini üstlenmiş oldu.

Neticede, 6 yıl devam eden çok paydaşlı istişareler, araştırmalar ve pilot projelerin ardından hazırlanan "İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri" Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi tarafından oybirliğiyle onaylandı. Bununla aynı zamanda Konseyin 2008 yılında onayladığı "Koruma-Saygı-Tazminat" Çerçevesi de işlerlik kazanmış oldu.

Birleşmiş Milletler'in İş Dünyası ve İnsan Hakları için hazırladığı "Rehber İlkeler" temel olarak şu üç sütun üzerine bina edilmiştir:

1. Devletlerin insan haklarını koruma yükümlülüğü.
2. İşletmelerin insan haklarına saygı gösterme yükümlülüğü.
3. Mağdurların zararlarının etkili bir şekilde tazmin edilmesi gerekliliği.

Birleşmiş Milletlerin Rehber İlkeleri, bağlayıcı olmasalar da pek çok hukuk sistemindeki düzenlemelere örnek teşkil etmesi bakımından son derece etkilidir⁴⁸.

Birinci sütunda, devletlerin insan haklarını koruma yükümlülüğü, uluslararası hukukun empoze ettiği hukuki bir yükümlülük olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yükümlülük, insan hakları ihlallerinin politikalar, hukuki düzenlemeler ve yargı kararları marifetiyle önlenmesi, soruşturulması, cezalandırılması ve gerektiği zaman telafi edilmesi suretiyle yerine getirilir⁴⁹.

İkinci sütunda, işletmelerin büyüklüğüne, sektörüne, operasyonel bağlam, mülkiyet ve yapısına bakılmaksızın kendi operasyonlarında ve değer zincirlerinde insan haklarına saygı gösterme yükümlülüğü bulunduğu kayıt altına alınmıştır⁵⁰. Bu da aslında işletmelerin kamuya açık bir şekilde insan haklarına saygı göstermeyi taahhüt etmeleri ve bu taahhüdü yönetimlerine, liderliklerine ve kültürlerine nüfuz ettirmeleri ve dahil oldukları veya olabilecekleri olumsuz insan hakları etkilerini tanımlamak, önlemek ve azaltmak için gereken özeni göstermeleri anlamına gelir. İnsan hakları konusunda gösterilmesi gerekli özen, öyle paydaşları merkeze alan sürgit bir süreçtir ki; bunun aracılığıyla ilgili işletme olası ve olgusal insan hakları etkilerini belirleyip, ona göre bütünsel bir tarzda cevap vererek, kendi performansını denetler ve rapor altına alır.

⁴⁶ Faris, S. "The Solar Company Making a Profit on Poor Africans" Bloomberg Businessweek (Dec.2, 2015) <<https://www.bloomberg.com/features/2015-mkopa-solar-in-africa/>> (Erişim Tarihi: 8.3.2025)

⁴⁷ "UNGP"

⁴⁸ Updated IBA Guidance Note on Business and Human Rights: The role of lawyers in the changing landscape, 1-2.

⁴⁹ UNGP 1.

⁵⁰ UNGP 14.

Üçüncü sütunda, devletlerin insan hakları ihlallerinden doğan zararları tazmin etmekte temel yükümlülüğü bulunduğu belirtilmektedir. Buna karşılık, işletmelerin olumsuz etkilere sebep oldukları veya katkıda bulundukları hallerde hukuki süreçler aracılığıyla kendi zararlarını tazmin etmeleri ya da somut zararın tazmininde iş birliği yapmaları beklenmektedir⁵¹. Bunu yaparken işletmenin bizzat veya başkalarının iştirakinde tazminat sürecine aktif katılımı icap eder. Tazminat çok değişik şekillerde tezahür edebilir: yargısal olabilir de olmayabilir de. İşletmelerin bireylerin veya toplulukların sorunlarını erken ele alabilmesi için operasyonel düzeyde etkili şikâyet mekanizmalarına katılmaları beklenir.

2. Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım İlkeleri

Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım İlkeleri, yatırımcıları çevresel, sosyal ve yönetim faktörlerini karar alma süreçlerine entegre etmeye teşvik eden küresel bir çerçeve olarak karşımıza çıkmaktadır. Aslında BM Sorumlu Yatırım İlkeleri, ESG⁵²'den önce 2006 yılında ortaya çıktı ve 2008 yılında Chartered Financial Analyst (CFA) Enstitüsü tarafından kabul edildi⁵³.

Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım İlkeleri finansal kuruluşlar için gönüllü bir düzenlemedir.

Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım İlkeleri ile sürdürülebilir yatırımların teşvik edilmesi ve uzun vadeli değer yaratılması hedeflenmektedir.

Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım İlkeleri'ne riayet etmeyi kabul eden şirketler aşağıda belirtilen 6 temel ilkeyi kabul etmiş olur:

1. Bunlar, çevresel, sosyal ve yönetim faktörlerini yatırım analizine ve karar alma süreçlerine entegre edeceklerdir.
2. Bunlar aktif mal sahibi olarak, çevresel, sosyal ve yönetim konularını mal sahipliği politikalarına ve uygulamalarına dahil edeceklerdir.
3. Bunlar yatırımlarında, çevresel, sosyal ve yönetim konuları hakkında uygun beyanlarda bulunacaklardır.
4. Bunlar, Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım İlkeleri'nin yatırım endüstrisinde kabulü ve uygulanmasını temin edeceklerdir.

5. Bunlar, hep birlikte Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım İlkeleri' nin etkili bir şekilde uygulanmasını temin edeceklerdir.

6. Bunlar, Birleşmiş Milletler Sorumlu Yatırım İlkeleri'nin uygulanması konusunda kendi faaliyetlerini ve kaydettikleri ilerlemeleri raporlayacaklardır.

3. İş Dünyası ve İnsan Haklarıyla İlgili Bağlayıcı Bir Sözleşme Taslağı

2014 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi, 26/9 sayılı kararıyla⁵⁴ çok uluslu şirketlerin ve diğer bütün ticari işletmelerin faaliyetlerini insan hakları nazarında çerçevelelendiren, hukuken bağlayıcılığı olan uluslararası bir metin hazırlamak üzere harekete geçti. Bunun için, öncelikle açık uçlu hükümetler arası bir çalışma grubu (IGWG) kurdu.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, böyle bir metnin kabul edilmesi halinde, bunun Birleşmiş Milletler İş Dünyası ve Rehber İlkeleri ile karşılıklı birbirlerini pekiştirip tamamlayacağına inanıyor. Rehber İlkeler hem lafzıyla hem ruhuyla, iş dünyası kaynaklı insan hakları ihlallerine karşı koruyucu ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde etkili hukuki düzenlemeler yapılmasını teşvik ediyor. Aynı şekilde bağlayıcı bir uluslararası sözleşme yapma süreci, iş dünyasının insan haklarına saygısını arttırmak, daha ilkel, sorumlu ve hesap verebilir iş operasyonlarının önünü açmak için bir fırsat sunmaktadır.

Bu süreçte, 28 Ekim 2022 tarihinde 3. Revize Taslak Sözleşme üzerindeki müzakereler tamamlandı. Şayet Sözleşme kabul edilirse; buna taraf olan devletler kendi ülkelerinde, yetki alanlarında bulunan veya başka türlü kontrolleri altında tuttukları işletmelerin bütün operasyonları sırasında insan haklarına saygıda gereken özeni gösterip göstermediklerini takip etmek zorunda kalacaklardır⁵⁵.

Taslak Sözleşmenin asıl amacı, bir yandan devletlerin insan hakları konusunda "saygı, koruma, yerine getirme ve teşvik" yükümlülüklerini netleştirmek ve kolaylaştırmak iken; diğer yandan işletmelerin insan haklarına saygı göstermesini ve insan haklarından doğan yükümlülüklerini yerine getirmelerini temin etmektir.

2023 yılında devletler, Birleşmiş Milletlerin İş Dünyası ve İn-

⁵¹ UNGP 22.

⁵² Environmental Social Governance.

⁵³ Protenhauer, R., Hill, M. and Scheffe, J. "Socially Responsible Investing: The Rise of ESG" Thrive (July 28, 2023) <<https://thrivabilitymatters.org/socially-responsible-investing-the-rise-of-esg/>> (Erişim Tarihi: 10.3.2025)

⁵⁴ A/HRC/RES/26/9.

⁵⁵ Latham & Watkins. Client Alert Commentary "The Future of Human Rights Due Diligence: UNGPs and the Draft Treaty on Business and Human Rights" (Nov.21, 2022) <<https://lw.com/en/insights/the-future-of-human-rights-due-diligence-ungps-and-the-draft-treaty-on-business-and-human-rights>> (Erişim Tarihi: 13.3.2025)

san Haklarıyla İlgili Bağlayıcı Sözleşme Taslağı müzakere-
lerinin g. Oturumunu Cenevre'de gerçekleştirmiştir. Bu Oturumda da devletler Taslak Sözleşmenin içeriği ve uygulan-
masına yönelik istişarelerini sürdürmüşlerdir. Süreç, daha
ziyade, işletmelerin insan haklarına daha fazla saygı gös-
termesini sağlamak ve insan hakları ihlal edilen mağdurla-
ra etkin hukuki yollar sunmak üzerinde ilerlemektedir⁵⁶.

4. Avrupa Birliği Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktifi

Yine burada Avrupa Birliği Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen
Yükümlülüğü Direktif'ini de anmak gerekir. Fransa, Alman-
ya, Hollanda ve Norveç gibi ülkeler başta olmak üzere, bun-
lara ilaveten 11'den fazla AB üyesi ülke şirketlerin insan hak-
ları konusundaki özen yükümlülüklerini düzenleyici bağla-
yıcı bir metin hazırlanması için uzun zamandır gayret sarf
ediyordu⁵⁷. Nihayet 25 Temmuz 2024'te yürürlüğe giren Ku-
rumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktifi ile AB
içinde ve dışında bulunan, enerji sektöründekileri de kapsa-
mına alacak şekilde, özellikle AB sınırları içinde büyük ciro-
lar üreten şirketlere önemli yükümlülükler getirilmiş oldu.
Buna göre söz konusu şirketler bundan böyle hem operas-
yonları hem de değer zincirleri boyunca olumsuz çevresel
ve insan hakları ihlallerini belirlemek, önlemek ve azaltmak
konusunda çok büyük ve kapsamlı bir özen yükümlülüğü al-
tına girmektedir. Bu yükümlülüğe riayet etmeyen işletmeler
büyük para cezaları ve kendilerine karşı açılacak dava riskle-
riyle karşılaşmaktadır.

Öne çıkan davalardan bazıları;

1. *Nevsun Resources Ltd v. Araya*, 2020 SCC 5 (Canada)
Nevsun Resources Ltd. v. Araya (Nevsun) davası, Eritreli
işçilerin ülkelerinde faaliyet gösteren Kanadalı madencilik
şirketi Nevsun' a karşı açtıkları bir dava olarak karşımıza
çıkarmaktadır. Davacı işçiler, Eritre'de bir madende (Bisha Ma-
deni) zorla çalıştırıldıklarından bahisle, davalı şirketin insan
hakları ihlalinde bulunduğunu iddia etmektedir. Buna karşı-
lık; davalı Nevsun şirketi Kanada mahkemelerinin bu davayı
inceleme yetkisinin bulunmadığını savunmaktadır.

Eritre, 1995 yılından beri ulusal çapta zorunlu bir askerlik
programı uygulamaktadır. Buna göre, 18 yaşına gelen bü-
tün Eritrelilerin söz konusu askerlik eğitimi ve hizmetini
tamamlaması gerekmektedir. Zorunlu askerlik programı,
kamu yararına olmak kaydıyla kamusal projelerin yapımın-
da görev almayı da içermektedir. 2002 yılında, önceden 18
ay olan zorunlu askerlik hizmeti süresiz uzatılmıştır. Bu şe-

kilde, Eritre ordusunun veya ordu mensuplarının sahibi ol-
duğu şirketlerde belirsiz bir süre zarfında, düşük ücretli işçi
çalıştırma imkânı temin edilmiştir.

İşte Nevsun davasını açan işçiler böyle (rıзалarı dışında)
istihdam edilmiş bulunmaktadır. Eritre'den kaçıp, yaşamak
için Kanada'ya iltica eden bazı işçiler, Bisha Madeni'nde
çalışırken maruz kaldıklarını iddia ettikleri kötü muamele
sebebiyle Britanya Kolombiyası'nda Nevsun şirketine kar-
şı toplu dava açtılar. 2008-2012 yılları arasında bu şekilde
zorla çalıştırılan işçiler, bunun için tazminat talebinde bu-
lundular.

Buna karşılık, Nevsun şirketi, yerel Kanada mahkemelerinin,
yabancı bir devlet hükümetinin eylemleri hakkında karar
verme yetkisini reddeden "devlet eylemi doktrini" teme-
linde işçilerin iddialarının dinlenilmesini önleyici erken bir
talepte bulundu. Nevsun'a göre, bu çerçevede Kanada mah-
kemelerinin Eritre'nin zorunlu askerlik programı hakkında
bir karar vermesi yasaktır. Üstelik davacı işçilerin iddiala-
rını uluslararası örf-adet kurallarına dayandırmış olması
da işbu davayı sürdürmeye yeterli gelmemektedir. Nevsun,
davanın forum non conveniens doktrini mucibince Kanada
yerine Eritre'de görülmesini de önermiştir.

2016 yılında, Britanya Kolombiyası İlk Derece Mahkemesi,
Nevsun şirketinin davanın durdurulması ve reddi taleplerini
reddetmiştir. Mahkeme, Eritre'deki adalet sisteminin bağımsız
ve tarafsız olmadığından bahisle, davacıların iddialarının
Kanada'da görülmesine hükmedip, karar tesis etmiştir.

2017 yılında Britanya Kolombiyası Temyiz Mahkemesi de, İlk
Derece Mahkemesi'nin kararını onamıştır.

Sonuç itibarıyla Kanada Yüksek Mahkemesi'nin önüne gelen
davada, iki temel konu tartışmaya açılmıştır: Birincisi, dava-
da bahsi geçen "devlet eylemi doktrini" Kanada hukuk sis-
teminin (Canadian Common Law) bir parçası mıdır? İkinci-
si, uluslararası örf-adet hukukundaki zorla işçi çalıştırma,
kölelik, kötü-insanlık dışı- aşağılayıcı muamele yasağı ile
insanlığa karşı işlenen suçlardan Kanada hukukuna göre bir
tazminat talebinde bulunulabilir mi?

Yüksek Mahkeme, 28 Şubat 2020'de verdiği kararla, Nevsun
şirketinin temyiz talebini reddederek, alt mahkemelerin kar-
rarlarını onaylamış oldu. Bununla, Kanadalı şirketlerin yurt
dışındaki faaliyetlerinden doğabilecek insan hakları ihlalle-
rine karşı hesap verebilirliği pekiştirilmiş oldu⁵⁸.

⁵⁶ <<https://www.fidh.org/en/issues/business-human-rights-environment/business-and-human-rights/un-binding-treaty-position-2023>> (Erişim Tarihi. 13.3.2025)

⁵⁷ Kingo, L. "It's time to rethink human rights in the boardroom" <<https://boardsimpactforum.com/2022/06/06/its-time-to-rethink-human-rights-in-the-boardroom/>> (Erişim Tarihi. 13.3.2025)

⁵⁸ <<https://gowlwngwl.com/en/insights-resources/articles/2020/nevsun-resources-ltd-v-araya-2020-scc-5>> (Erişim Tarihi. 13.3.2025)

2. Dutch Shell Davası (Hollanda 2021)

5 Nisan 2019 tarihinde, Milieudéfensie/Friends of the Earth Netherlands ve aralarında çok sayıda sivil toplum kuruluşunun bulunduğu diğer davacılar, Shell'e iklim değişikliğine olan katkılarının Hollanda hukuku ve insan hakları düzenlemeleri mucibince özen yükümlülüğünü ihlal ettiği gerekçesiyle bir mahkeme celbi gönderdiler. Dava, Lahey Bölge Mahkemesi'nde açıldı. Davacılar, bununla Mahkemeden Paris İklim Anlaşması'na uygun olarak Shell'in CO₂ emisyonlarını 2030 yılına kadar, 2010 yılındaki seviyenin %45'i kadarını azaltması ve 2050 yılına kadar sıfırlaması yönünde bir hüküm tesis etmesini talep ediyorlar.

Bu dava, Hollanda hükümetinin iklim değişikliği konusundaki yetersiz eylemlerinin vatandaşlarına yönelik özen yükümlülüğünü ihlal ettiği tespit eden tarihi Urgenda kararı üzerine bina edilmiştir. Buradaki nüans Shell'e karşı açılan davada, davacıların hükümetin özen yükümlülüğünü özel bir şirkete teşmil etmek suretiyle; özellikle Paris Anlaşması'nın ortaya koyduğu hedefler ile iklim değişikliğinin yaratacağı tehlikelere ilişkin bilimsel kanıtlar da göz önüne alındığında, Shell gibi şirketlerin sera gazı emisyonlarını azaltmak maksadıyla harekete geçmek yönünde bir özen yükümlülüğü bulunduğunu iddia ediyor olmalarıdır. Davacıların söz konusu iddiası hukukun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) "yaşam(a) hakkını" düzenleyen 2. maddesi ile "özel hayat, aile hayatı, konut ve haberleşme haklarını" düzenleyen 8. maddesi aracılığıyla şekillendirilen Hollanda Medeni Kanunu'nun 6(162). maddesinde ifadesini bulan özen yükümlülüğü argümanı üzerine bina edilmiştir. Bu doğrultuda, davacılar Shell'in aslında iklim değişikliği konusunda uzun bir süredir bilgi sahibi olmasına rağmen kamuyu yanıltıcı beyanlarına devam edip, iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak yönünde yeterince çaba sarf etmediğinden bahisle, Shell'in tehlikeli ihmal oluşturacak ölçüde Hollanda vatandaşlarını hukuka aykırı olarak tehlikeye düşürdüğünü ispata çalışmaktadır.

Kasım 2019'da sunduğu cevap dilekçesinde, Shell diğer savunmalarının yanı sıra ortada -kanun haline gelsin gelmesin- kendisinin hukuki emisyon sınırlarına uygun davranmayarak yazılı olmayan bir standardı ihlal ettiğini destekleyen bir düzenleme bulunmadığı savunmasını yaptı. Bunun dışında; Shell davacıların iddialarının AİHS'nin ilgili 2 ve 8. maddelerinin kapsamını aşan bir genişlikte bulunduğunu da dile getirdi.

2020'nin Eylül ve Ekim aylarında taraflar yasal ve olgusal gerekçelendirmelerini tamamlayan delillerini sundular. Akabinde Aralık ayı içinde 4 gün süren duruşmalar yapıldı.

26 Mayıs 2021'de Mahkeme, Milieudéfensie ve diğer davacıları haklı bularak, Shell'in küresel karbon emisyonlarını 2030 yılına kadar %45 azaltmasına hükmetti. Üstelik bu yükümlülük, sadece Shell'in kendi faaliyetlerini değil; aynı zamanda tedarik zinciri ve müşterilerini de kapsıyor. Mahkeme, Shell'in mevcut iklim tedbirlerinin yetersizliğinden bahisle, mevcut eylemlerinin Paris Anlaşması'nın koyduğu hedeflere ve insan haklarına aykırı olduğuna karar verdi.

Shell bu kararı adil olmadığı ve yalnızca tek bir şirkete yük getirdiği gerekçesiyle temyize götürdü. Şirket bununla, iklim politikalarından bir tek hükümetlerin sorumlu tutulması gerektiği savunmasını yaptı. Buna rağmen, Lahey Bölge Mahkemesi'nin kararı özel şirketlere karşı açılan iklim davalarında önemli bir emsal teşkil etmektedir⁵⁹.

3. Lafarge Davası (Fransa 2021)

Lafarge davası, bugün için savaş ve silahlı çatışma bölgelerinde faaliyet gösteren şirketlerin dokunulmazlığına karşı girişilen mücadelede bir dönüm noktası olmaya devam ediyor. Mayıs 2022'de Paris Temyiz Mahkemesi, çimento grubu Lafarge' a (artık Holcim) yönelik insanlığa karşı işlenen suçlara yardım ve yataklık etme suçlamalarını onaylayarak; Fransız Yüksek Mahkemesi'nin 2021 tarihli kararını yürürlüğe koymuş oldu. Ekim 2023'te Fransız Yüksek Mahkemesi suçlamayı onadı. Ekim 2024'te Fransız sorgu hakimleri, Lafarge SA ve 4 eski yöneticisinin Suriye'deki terörizmi finanse ettikleri gerekçesiyle yargılanmalarını talep etti.

Lafarge, dünyada bu tür bir suçlamayla karşılaşan ilk şirket olma özelliğine sahiptir. Bununla birlikte, Mahkeme Suriyeli çalışanların çalışmaları esnasında ve çalışmaları sebebiyle ölüm, yaralanma veya kaçırılma gibi ciddi tehlike risklerine maruz kalmaları sabit olmasına rağmen, Lafarge'ı eski Suriyeli çalışanlarının hayatlarını riske atmaktan suçsuz buldu. Mahkeme, aynı zamanda Fransız İş Hukuku'nun güvenliği temin edici ilgili hükümlerinin Suriyeli işçilere uygulanamayacağına hükmetti⁶⁰.

3. Uluslararası Enerji Hukukunda Açık Denizlerdeki Tesislerin Devre Dışı Bırakılması

Petrol ve doğalgaz üretim sürecinin doğal ömrünü tamamlamasıyla birlikte, özellikle Asya, Afrika ve Orta Doğu'daki tesislerin sökülmesi gündemdedir. 2038 yılına kadar, 1970'li yıllarda inşa edilmiş 1000'den fazla tesis ve 6000'den fazla kuyu 30 yıldan daha eski olacak.

Bugün açık denizlerdeki petrol ve doğalgaz üretim tesisleri iklim değişikliğinin giderek artan aciliyeti karşısında

⁵⁹ <<https://climatecasechart.com/non-us-case/milieudéfensie-et-al-v-royal-dutch-shell-plc/>> (Erişim Tarihi. 13.3.2025)

⁶⁰ <<https://www.ecchr.eu/en/case/lafarge-in-syria-accusations-of-complicity-in-grave-human-rights-violations/>> (Erişim Tarihi. 13.3.2025)

varoluşsal bir tehditle yüz yüze gelmiştir. Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli, mevcut ve müstakbel fosil yakıt tesislerinden kaynaklanan sera gazı emisyonlarının küresel ısınmayı Paris Anlaşması'nın 1,5 eşiğinin aşacak biçimde arttıracığı öngörüsünde bulunuyor⁶¹. Daha ayrıntılı tahminlerde petrol ve fosil metan gazının 1,5'lik karbon bütçesi içinde kalmak üzere çıkartılmadan bırakılması gerektiği ifade ediliyor⁶². İklim eyleminin artan harareti, tüm dünyada yenilenebilir enerji sistemlerine geçiş ve enerji yönünden verimli teknolojilerin kabulüyle bir araya gelince küresel ölçekte binlerce petrol ve doğalgaz tesisinin doğal ömrünü dahi tamamlayamadan devre dışı bırakılması zarureti ortaya çıkıyor.

Bu yönden devletlerin açık denizlerdeki petrol ve doğalgaz üretim tesislerinin sökülmesine ilişkin olarak yasal, düzenleyici ve sözleşmesel rejimlerini en iyi şekilde düzenlemeleri ve enerji dönüşümünün getirdiği hızlı aşamalı sonlandırma senaryosunun finansal ve çevresel risklerini dikkatle hesaplamaları gerekiyor.

Açık denizlerdeki petrol ve doğalgaz üretim tesislerinin vaktinden önce, hızla devre dışı bırakılması konusu neticede kamuyu ilgilendirmektedir; çünkü hükümetler aynı zamanda söz konusu tesislerin sökülmesinde son başvuru mercii olarak görev yapmaktadır⁶³.

Açık denizlerde önemli miktarda petrol ve doğalgaz kaynağına sahip ülkelerin çoğunda ilgili tesislerin sökülme maliyetlerini özel petrol ve doğalgaz şirketlerinin üzerinde bırakan kanun, düzenleme ve sözleşmelerin varlığı dikkati çekmektedir⁶⁴.

Bununla birlikte, belirtmek gerekir ki; bu tarz bir hukuki yükümlülük devri sökülme işleminin muhakkak surette gerçekleşeceğini garantilemediği gibi; buna ilişkin fonların sökülme yükümlülüğü ortaya çıktığında hazır olacağı anlamına da gelmez. Öyle ki; en çok sökülme deneyimine sahip hukuk sistemleri ile çok iyi sağlaması yapılmış sökülme düzenlemeleri bile petrol ve doğalgaz üretiminin hızlı aşamalı sona erdirilmesi söz konusu olduğunda, endüstri çapında hazırlıksız yakalanabilmektedir.

Bu itibarla; hükümetlerin, politika yapıcılarının ve endüstri katılımcılarının hem hızlı aşamalı bir sonlandırma senaryosunda kamuyu korumak hem de fosil yakıt şirketlerinin bu senaryodaki sökülme yükümlülüklerini yerine getirmesini sağlamak üzere şu dört adımı atması gerekmektedir:

1. Kapsamlı sökülme planları yapmak ve bunları düzenli aralıklarla güncellemek.
2. Sökülme güvenliği mekanizmalarını yeniden incelemek.
3. Endüstri çapında sökülmenin vergi sonuçlarını değerlendirmek ve planlamak.
4. Hızlı aşamalı bir sonlandırmanın karşılanmasını temin eden istikrar hükümlerini değerlendirmek ve değiştirmek⁶⁵.

Uluslararası hukuka bakıldığında açık denizlerde petrol ve doğalgaz tesislerinin devre dışı bırakılması konusunda, özellikle kıyı devletlerinin yükümlülüklerini düzenlemek üzere çok taraflı birden fazla sözleşme akdedildiği görülmektedir. Bu sözleşmeler, diğer bölgesel anlaşmalar ve üzerinde uzlaşmış uluslararası standartlarla pekiştirilmiştir. Bu son sayılan bölgesel anlaşmalar ile üzerinde uzlaşmış uluslararası standartlar, açık denizlerde faaliyet gösteren petrol şirketlerinin sökülme yükümlülüklerinin tespitinde birincil nitelikte bir hukuki kaynak sayılmazlar. Bununla birlikte, söz konusu uluslararası ve bölgesel çerçeveler ulusal hukuk, düzenleme ve sözleşmelerde kendilerine atıf verilen bazı standart ve örfi yükümlülüklerin kabulünde önemli rol oynarlar.

Bunun dışında, Okyanus Sözleşmeleri devletlerin yetki sahasının dış sınırını belirlerlerken; diğer çokça taraf olunan antlaşmalar devletlerden kendi yetki sahaları içinde kalan denizlerde terk edilmiş tesislerin güvenli bir şekilde sökülmesini temin etmesini talep etmektedir. Belki de bu tür yükümlülüklerin teslim edildiği Birleşik Krallık gibi yetki sahalarında, bütün olarak halkın (vergi verenlerin) sökülme konusunda sıklıkla son başvuru mercii olarak addedilmesinde şaşılacak bir yan yoktur.

Uluslararası hukukta açık denizlerdeki petrol ve doğalgaz tesislerinin devre dışı bırakılması konusunda imzalan çok taraflı antlaşmalar arasında:

⁶¹ Intergovernmental Panel on Climate Change, Synthesis Report on the IPCC Sixth Assessment: Summary for Policymakers 48 (Mar. 19, 2023)

⁶² Welsby, D., Price, J. and Ekins, P. (2021) "Unextractable Fossil Fuels in a 1,5°C World" Nature 597, 230-234.

⁶³ Consultation on Establishing the Offshore Decommissioning Regime for CO2 Transport and Storage Networks 36, U.K. Department of Business, Energy & Industrial Strategy (Aug. 2021)

⁶⁴ Leeks, A., Smith, S., Tonova, S. and Wallach, D. "Offshore Oil and Gas Field Decommissioning: Disputes and Other Challenges" Mondaq (Oct. 23, 2021) <<https://www.mondaq.com/unitedstates/oil-gas-electricity/1123876/offshore-oil-and-gas-field-decommissioning-disputes-and-other-challenges>> (Erişim Tarihi: 8.3.2025)

⁶⁵ Lockman, M., Brauch, M.D., Rodríguez, E.F.F. and Torres, J.L.G. Decommissioning Liability at the End of Offshore Oil and Gas: A Review of International Obligations, National Laws, and Contractual Approaches in Ten Jurisdictions (Sabin Center for Climate Change Law and Columbia Center on Sustainable Investment, Columbia Law School, 2023/8), i-v.

1. 1958 tarihli Kıta Sahaneliği Hakkında Cenevre Sözleşmesi.
2. 1972 tarihli Atıkların ve Diğer Maddelerin Suya Dökülmesiyle Oluşan Deniz Kirliliğinin Önlenmesi Hakkında Londra Sözleşmesi.
3. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (UNCLOS).

Bunun yanında Uluslararası Denizcilik Örgütü 'nün (International Maritime Organization-IMO) Rehber İlkeleri ile bazı bölgesel antlaşmalar uluslararası hukukta konuyla ilgili önemli başvuru kaynaklarındandır. Bu antlaşmalar arasından 1992 tarihli Kuzeydoğu Atlantik Deniz Çevresinin Korunmasına İlişkin Sözleşme (OSPAR Sözleşmesi) öne çıkmaktadır.

Yine 1989 tarihinde Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN), bölgedeki petrol kaynaklarının geliştirilmesini koordine etmek üzere ASEAN Petrol Konseyi'ni (ASCOPE) kurdu. 2012 tarihinde ASCOPE, ASEAN bölgesinde gerçekleştirecek söküm için gerekli bir teknik bir referans belgesi sağlayan Söküm Kılavuzlarını yayımladı; bunlarla UNCLOS ile IMO'nun Rehber İlkeleri'nin kapsamını hayli genişletmiş oldu. Belirtmek gerekir ki; söz konusu Söküm Kılavuzları, ulusal söküm düzenlemelerini tamamlayıcı bir nitelik taşır, yoksa onların yerini almayı hedeflemez⁶⁶.

Uluslararası hukukta açık denizlerdeki petrol ve doğalgaz üretim tesislerinin sökümünden kaynaklanan hukuki sorumluluğun nasıl tahsis edileceği, üzerinde en çok anlaşmazlığın yaşandığı bir mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir kere, her şeyden önce, bütün hukuk sistemlerinde özel petrol ve doğalgaz tesislerini işletenleri ya söküm işlemlerinden bütünüyle sorumlu tutmak ya da bunların söküm işlemlerinin masraflarına belirli bir miktarda katılımlarını sağlamak yönünde bir temayül vardır. Birleşik Krallık gibi bazı hukuk sistemlerinde ise; hukuki sorumluluğun ilgili tesisi işletenlerle birlikte tesisin tamamına veya bir kısmına sahip olanlar arasında paylaştırıldığı da görülmektedir.

Bu şekilde söküm masrafları hukuken özel kişiler arasında paylaştırılırken; söz konusu masrafların farklı hukuk sistemlerindeki yasal ve sözleşmesel karşılığı mevcut ekonomik yükün yeniden dağıtılmasıyla neticelenebilir. Devlet ile yatırımcı arasındaki kimi sözleşmeler söküm yükümlülüklerini doğrudan taraflar arasında paylaştırabilir veya yeniden dağıtabilir.

Daha büyük bir ustalıkla, özel şirketler ile ev sahibi hükümetler arasında akdedilen kâr paylaşma anlaşmaları, özel şirketlerin geri kalan kârlar paylaşılmadan önce söküm maliyetlerini geri kazanmalarına izin vermek suretiyle söküm işlemlerinin ekonomik yüklerini yeniden dağıtabilir.

Bazı hukuk sistemlerinde ise, açık deniz tesislerinin eski sahibinin, yeni sahibinin karşılayamaması durumunda söküm masraflarından sorumlu tutulabileceği kabul edilmiştir. Bu türden bir devam eden sorumluluk mekanizması değişik formlarda Birleşik Krallık'ın dışında Birleşik Devletler ve Norveç'te de uygulama alanı bulmaktadır.

Avustralya yakın zamanda Avustralyalı enerji devi Woodside Petroleum'un açık denizde faaliyet gösteren tesislerini satın alan yüksek profilli bir şirketin iflasının ardından devam eden hukuki sorumluluk mekanizmasını sistemine entegre etmiştir. Devam eden sorumluluk rejiminin varlığı, ömrünün sonuna gelmiş varlıkların ticari değeri üzerinde bir etkiye sahip olabilir⁶⁷. Bu bakımdan devam eden hukuki sorumluluğu kabul eden sistemler sıklıkla bu mekanizmanın en son başvurulacak bir ihtimal olduğuna ve bunun nadiren uygulandığına vurgu yapmaktadır.

Öte yandan, devam eden sorumluluk rejimi kendiliğinden mevcut halde söküm masraflarını karşılayabilecek eski sahiplerin sorumluluğunu garantilememektedir.

Hükümetler, açık denizlerdeki tesislerin söküm masraflarının karşılanması konusunda doğrudan sorumluluk üstlenirler. Ancak bunu nadiren yaparlar. Bu tür bir ihtimal ancak petrol ve doğalgaz endüstrisinde doğrudan ticari bir rol oynayan hükümetler için geçerli olabilecektir.

Bunun dışında, bir hükümetin söküm maliyetlerini üstlenmesi, ilgili tesisi özel bir şirketten sonra devralması halinde mümkündür.

Söküm yükümlülükleri, petrol ve doğalgaz sözleşmeleri içinde ilgili söküm hükümleriyle tanımlanıp, tahsis edilebilmektedir. Söküm yükümlülüğünü idare eden sözleşmeler, çok çeşitli yaklaşımlar benimsemektedir. Buna göre; bazı sözleşmeler basitçe tarafların yasa yükümlülüklerine değinmeyi tercih ederken; diğerleri sökümüne yönelik üzerinde çalışılmamış "ham" atıflarla yetinebilirler veya söküm sürecinin yalnızca bir kısmına odaklanabilirler ya da tam tersine kapsamlı söküm hükümleri getirebilirler. Çoğu sözleşme

⁶⁶ Canales, E. "The Coming Decommissioning Wave in Southeast Asia: What to Expect and the Relevance of Experiences in the North Sea and U.S. Gulf of Mexico" Akin (Apr. 2, 2020) <<https://www.akingump.com/en/insights/blogs/speaking-energy/the-coming-decommissioning-wave-in-southeast-asia-what-to-expect-and-the-relevance-of-experiences-in-the-north-sea-and-us-gulf-of-mexico>> (Erişim Tarihi. 9.3.2025)

⁶⁷ Thomas, T. and Milner, T. "Trailing Liability for Asset Decommissioning in Australia" Lexology (Aug.30,2022) <<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=2e20a-a55-92d5-4894-8b15-7dbd60201ff8>> (Erişim Tarihi. 9.3.2025)

söküm konusuna hiç girmez ve dış yasal çerçevenin bütün bir söküm sürecini idare etmesinden medet umar.

Ele alınan detayların miktarı sözleşmeden sözleşmeye değişiklik göstermektedir. Bir dizi sözleşmede salt söküm işlemlerini idare eden genel yasal çerçeveye atıf vermekle yetinilirken; başka sözleşmelerde söküm yükümlülükleri geniş bir faaliyet yelpazesinde detaylandırılabilir.

Çoğu kez, açık denizdeki tesisin işletmecisinin hem bizzat yürüttüğü söküm faaliyetlerinin yeterliliğinden hem de bu faaliyetlerin çevreye verdiği zarardan uzun bir zaman sorumluluk altında tutulduğuna şahit olunmaktadır.

Bazı durumlarda, ev sahibi hükümetin söküm sonrası sorumluluğunu ancak özel tarafın kendi söküm yükümlülüklere yeterli derecede yerine getirdiğini teyit ettikten sonra üzerine alabilmektedir.

4. Sınır Ötesi Enerji Projeleri ve Yeni Teknolojiler

Sınır ötesi enerji projelerinin artışı, uluslararası hukuk açısından proje onayları, çevresel etkiler ve uyumsuzlukların çözümü gibi kritik sorunları gündeme getiriyor.

Örnek projelerden bazıları;

1. Keystone XL⁶⁸.
2. Batı Afrika Boru Hattı⁶⁹.
3. Katar Dolphin Doğal Gaz Boru Hattı⁷⁰.
4. ASEAN Elektrik Şebekesi⁷¹ dir.

Uluslararası enerji hukukunda yeni teknolojilerin rolü giderek artıyor. Bunlar arasında en göze çarpanlar;

1. Yeşil Hidrojen Teknolojileri

Bugün artık birçok farklı senaryo ve araştırmada gelecekteki hidrojen talebine yönelik tahminler sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan çoğunda hidrojenin enerjinin geleceğinde; özellikle de azaltılması zor endüstriyel sektörler için bir karbon giderme seçeneği olarak; merkezi bir rol üstleneceği öngörülmüyor. Buna göre; önümüzdeki yıllarda hidrojen talebinin katlanarak artacağı hesap ediliyor.

Buna karşılık; hidrojen fiyatının ileride küresel ekonomi için bugün petrol fiyatlarının olduğu kadar önemli olup olmayacağını şimdiden tahmin etmek hayli zor. Avrupa Komisyonu Hidrojen Stratejisi "Avrupa Birliği'nin 2030 yılına kadar, sınıır ötesi ticaretin engellenmeksizin, sektörler arasında hidrojen arzının verimli bir şekilde tahsisi sağlanmak suretiyle açık ve rekabetçi bir AB hidrojen pazarının tamamlanması" hedefini açıkça ortaya koyuyor. Bunun yanında, Amerika Birleşik Devletleri ile Çin'in hidrojen ARGE' sine büyük yatırımlar yapması ve Afrika gibi komşu bölgelerden yeşil hidrojen ithal etme projelerine ağırlık vermesi bize uluslararası hidrojen ticaret pazarının çok yakın bir gelecekte gelişeceğini muştuluyor. Elbette bunun zaman içinde bazı jeopolitik etkileri olacağı açıktır. Bu doğrultuda, muhtemelen yeni tedarik zinciri ve tedarik güvenliği zorlukları ortaya çıkacaktır⁷².

2. Bağlantı Sistemleri: Enterkonnekte Ağlar (Interconnectors)

Ağ veya şebeke, aynı cins elektrik dalgası frekansına sahip, anma gerilimi gibi değerleri birbirine eş olan elektrik sistemlerinin birbirine bağlanmasıyla gerçekleşen bir işlem şeklinde tanımlanabilir. 4 çeşit ağ vardır. Bunlar; enterkonnekte ağlar, dallı ağlar, ring ağlar ve şebeke ağlardır.

Bunlar arasından enterkonnekte ağlar, üretim noktasından tüketicilere kaliteli ve güvenilir bir enerji iletmek için kullanılan sistemdir.

Her ağ sisteminde olduğu gibi, enterkonnekte ağların avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır.

Avantajları:

- Beslemesi süreklidir ve kesintisi azdır.
- Günümüzde büyük santraller kurulduğu için verimi yüksektir.
- Ekonomiktir.

Buna karşılık, en büyük dezavantajı; kısa devre akımının fazla olmasıdır. Kısa devre akımları iyi hesaplanmazsa büyük sonuçlara yol açabilir.

3. Sensör Ağları.

Sensör, fiziksel dünyayla etkileşimde bulunmak için kullanılan bir elemandır. Buna göre, sensör fiziksel dünyadan

⁶⁸ <<https://www.keystonexl.com/>> (Erişim Tarihi. 10.3.2025)

⁶⁹ West African Pipeline Company. Africa Region-West African Gas Pipeline Project: resettlement plan, 4 (IV): Togo (en), Washington, D.C. :World Bank <<https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/313751468768550009>> (Erişim Tarihi. 10.3.2025)

⁷⁰ <https://www.gem.wiki/Dolphin_Qatar%E2%80%93Natural_Gas_Pipeline> (Erişim Tarihi. 10.3.2025)

⁷¹ Bu konuda bkz. Mokhtar, S. (ed.) (2023) "The Making of the Asean Power Grid" [cover story] Energy Malaysia, 24, 8-15)

⁷² Piebalgs, A. and Nouicer, A. "Paradigm Shift in Energy Security Agenda" EUI (Jun.10, 2021) <<https://fsr.eui.eu/paradigm-shift-in-energy-security-agenda/>> (Erişim Tarihi. 14.3.2025)

aldığı verileri üst bir karar verme merciine ileterek fonksiyonunu tamamlar. Bu şekilde önceden belirlenmiş bir vazife yerine getirilmiş olur. Sensörlerin bir araya gelerek bir ağ oluşturma potansiyeli bulunmaktadır.

4. Yapay Zeka ve İleri Analitik Çözümler'dir.

Nesnelerin Yapay Zekası (AIoT), yapay zeka ile nesnelerin internetinin bir araya gelmesiyle tezahür edip; bunların pratik kullanımını ifade eder. Dağıtılmış enerji kaynağı ortamında, nesnelerin interneti (IoT), çok sayıda cihaz ve makineyi internete bağlar. Buna bütün güç kaynakları, sınır (uç) düğüm ve trafo anahtarları da dahildir. IoT sensörleri, jeneratörden son müşterilere kadar enerji sisteminin durumunu gösteren büyük miktarda veri oluşturur. Bu verileri işlemek ve analiz etmek için makine öğrenimi ve yapay zeka algoritmaları kullanılır. Bütün bu sistemlerin amacı; bunların gerçek dünyada nasıl çalıştırılabileceğine dair daha iyi kararlar alınmasını sağlamaktır⁷³.

Sözelimi, yapay zeka destekli akıllı ağlar özellikle elektrik altyapılarının modernleştirilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir.

Akıllı ağlar sayesinde tahmin ve yük yönetimi kolaylaşmıştır. Artık güvenilir ağ dengesinin temini için yapılan kısa ve uzun süreli elektrik talebi tahminleri, denetimli makine öğrenmesi marifetiyle gerçekleştirilmektedir. (Talep Tahmini) Güneş ve rüzgârın entegrasyonunu arttırmak üzere yüksek kaliteli meteorolojik verilerden yararlanılmaktadır. (Yenilenebilir Enerji Tahmini)

Yine akıllı ağlardan öngörücü bakım ve varlık yönetiminde fayda sağlanmaktadır. Şöyle ki;

- veri toplamada, ağ ekipmanlarından sensör verileri toplanır.
- yapay zekâ analizinde, makine öğrenimi algoritmaları olası arızaları tahmin eder.
- önleyici tedbirlerle, arızalar daha meydana gelmeden bakım planlanır.
- azaltılmış kesinti süresi sayesinde ağ güvenilirliği ve verimliliği artırılır.

Müşteri katılımı ve desteğinde, yapay zeka destekli chat-bot' lar müşterilerin sorularını etkili bir biçimde ele alırken,

anında cevap vermektedir. Müşteri etkileşim araçları, müşterilere yönelik hizmetin verim ve kalitesini temin eden destek işlevi görür. Enerji konusunda kişiselleştirilmiş çıkarsamalarla, yani yapay zekanın tüketim örüntüsü analizleriyle kişiye özel tavsiyeler sağlanmış olmaktadır.

Enerjide yapay zeka uygulamalarına örnek olarak; İsveç, Norveç ve Polonya'da baş üstü (havai) hatlar yoluyla yapılan teftiş projeleri verilebilir. (Drone Temelli Denetimler)⁷⁴ Bunlar kullandıkları yapay zeka destekli analizlerle varlık kusurlarını tespit etmekte ve daha riskli manuel denetimlerin yerine geçerek güvenliği arttırmaktadır. Bunun dışında, Dijital İkizler ve Açık Kaynak Temelli Modeller bir diğer uygulama örneğidir. GridFM⁷⁵ gibi girişimler, güç akışlarını simüle etmek ve ağ planlamasını desteklemek için açık kaynak temelli modeller kullanarak ağ modellemesinde önemli bir hızlanma potansiyeli göstermektedir.

Enerji konusunda, yapay zekanın getirdiği bazı zorluklar ve fırsatlar bulunmaktadır. Bir kere; yapay zeka uygulamaları için önemli başlangıç maliyetlerini gözden çıkarmak gerekir. İkincisi; eski sistemin entegrasyonunu sağlamak üzere önemli modernizasyon yatırımları yapmak icap eder. Üçüncüsü; yapay zeka altyapısının kendi enerji kullanımı bir sürdürülebilirlik riski olarak karşımıza çıkar. Dördüncüsü; yapay zeka sistemlerinin geliştirilmesi, uygulanması ve sürdürülmesi uzmanlık gerektirmektedir. Bu bakımdan, bu alanda nitelikli iş gücüne ihtiyaç vardır. Beşincisi; burada siber güvenlik riskleriyle karşılaşmaktadır. Dolayısıyla güçlü güvenlik önlemlerinin alınması son derece önem taşımaktadır. Altıncısı; birlikte işlerlik meseleleri yapay zekanın kabulü önündeki temel engeller şeklinde tanımlanmaktadır. (veri siloları)

Enerjide yapay zeka kullanımı tercihi bazı soruları gündeme getiriyor.

1. Bu tercihle hız mı; yoksa güvenlik mi öncelenmiş olacak? Sözelimi, yapay zeka yarışında geride kalmamak için, yapay zekanın etik dışı kullanılmasına göz yumulabilir mi?

2. Sandbox⁷⁶ (Kum havuzu) ölçeklenebilirliği. Düzenleyici kum havuzları, söz konusu kullanım tercihi üzerinde bulgularının hukuken veya teknik anlamda bağlayıcılığı olmadığına bir inovasyon riskine dönüşebilir mi?

⁷³ El Hilmer, S., et al. "Artificial Intelligence of Things (AIoT) for Renewable Energies Systems" in (ed. El Hilmer, S.) Artificial Intelligence of Things for Smart Green Energy Management (Springer, Switzerland, 2022), 6.

⁷⁴ Langåker H-A., Kjerkreit H., Syversen CL., et al. (2021) "An autonomous drone-based system for inspection of electrical substations" International Journal of Advanced Robotic Systems, 18(II). doi:10.1177/17298814211002973

⁷⁵ <https://lfenergy.org/projects/gridfm/> (Erişim Tarihi. 20.3.2025)

⁷⁶ Avrupa Birliği Yapay Zekâ Kanunu ile geliştirilen Sandbox sistemi, adı üstünde tıpkı çocukların yaralanmalarına karşı korunaklı bir oyun alanı olan kum havuzu gibi; esasında inovasyonla regülasyonun iç içe geçtiği, sınırları önceden tayin edilmiş bir ortamda teknoloji geliştiricilerinin kendi sistemlerini kontrollü olarak test ederken; aynı zamanda yasal düzenlemelere uymalarını temin etmektedir.

3. Etik kullanıma liderlik etmek bir tercih midir; yoksa zorunluluk mudur?

4. Ağ demokrasisi. Yapay zeka güdümlü optimizasyonları -mesela otonom ağ dengelemeleri-kırsal alanlar ve topluluklar karşısında şehir merkezlerini önelemekten nasıl alıkoyabiliriz?

5. İş birliği yorgunluğu. Endüstri güdümlü yapay zeka entegrasyonunun giderek daha fazla desteklendiği göz önünde tutulduğunda; politika yapıcılar kamu yararının kurumsal ajandaların gölgesinde kalmamasını nasıl garanti edecekler?

6. Yeşil yapay zeka paradoksu. Yapay zekâ bir yandan karbonsuzlaştırmaya hizmet ederken, diğer yandan kendi alt-yapısının enerji tüketimine nasıl engel olunacak ve elektronik atık meselesi nasıl çözüme kavuşturulacak?

7. Hukuki yükümlülük labirenti. Şayet yapay zekanın kusurlarından müşterek bir sorumluluk ihdas edilecekse; bu konudaki hesap verilebilirlik değer zincirinde yer alan bütün aktörlere -geliştiriciler, operatörler, düzenleyiciler- nasıl izafe edilecek?

8. Sınır(uç) bilişim (Edge computing) limitleri. Hibrit sınır (uç) merkezli modeller verimlilik vadetmektedir; ancak bunlar yapay zekânın kritik verilerin depolanması yoluyla mümkün olan öğrenmesini parçalayabilir mi?

9. Ayıışı, serabı. Momentum kazanmak amacıyla kısa vadeli yapay zeka kazançlarını mı önelemek gerekir; yoksa kaynakları spekülatif uzun vadeli projelere yönlendirip, durgunluk riski göze mi alınmalıdır?

10. Güven krizi. Şeffaflık tüketici güveninin anahtarıdır. Ancak acaba ortalama vatandaş, yapay zeka konusunda ağ kararlarını geçerli kılacak ölçüde bilgiye erişebilmekte midir?⁷⁷

Görüldüğü gibi; bu yeni teknolojilerin sorumlu bir şekilde geliştirilmesi ve devletler tarafından kullanımı hukuki açıdan ayrı bir dikkat gerektiriyor.

Enerji altyapılarının finansmanı da ayrı bir sorun teşkil ediyor. Sözgelimi, 2050 yılına kadar ASEAN bölgesinde %100 yenilenebilir enerji üretimi için 7,3 trilyon bir yatırım gerekmektedir. Buna karşılık; yatırımcıların fosil yakıtlardan çekilmesi (divestment) bu süreci zorlaştırıyor.

Öte yandan, jeopolitik faktörler ve azalan iş birliği enerji dayanışmasını tehdit ediyor. Bu açıdan uluslararası hukukun enerji iş birliğini teşvik etmekteki işlevi giderek daha önemli bir hale geliyor⁷⁸.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Uluslararası enerji hukuku, bugün için bağımsız bir disiplin olarak olgunlaşmasını tam olarak tamamlamasa da tamamlama aşamasına gelmiş ve gelişimine aşağıdan yukarıya bir seyir izlemek suretiyle devam eden bir hukuk dalıdır.

Uluslararası enerji hukukunun alt dalları; uluslararası petrol hukuku, yenilenebilir enerji hukuku, nükleer enerji hukuku ve elektrik hukukunun muğlak sınırları, esas itibarıyla, enerji dönüşümünün tamamlanmasıyla daha belirgin bir hale gelecektir.

İmkânsız enerji üçlemesini (ki bunun içine su, gıda, arazi sektörleriyle bağlantılar da dahildir) dengelemek üzere daha odaklı bir araştırma gündemine ihtiyaç duyulmaktadır.

Her şeyin ötesinde, tutarlılık ve sistemik entegrasyonun sağlanması elzemdir. Uluslararası enerji hukukçuları olmadan küresel enerji dönüşümü tartışılmamalıdır. Kanaatim odur ki; ticaret, çevre ve yatırım müzakerelerinde uzman enerji hukukçularının da yer alması son derece önemlidir.

⁷⁷ Cunha, L. "AI and GenAI in Smart Grids" EUI [presentation notes] (Mar.19, 2025)

⁷⁸ San, D.S.O. "International Energy Law: Recent Developments and Future Research Agenda" CIL, NUS [presentation notes] (Feb.20, 2025)

KAYNAKÇA

Baklavacı, P. ve Akıntürk, E. (2006) "Enerji Şartı Antlaşması" Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 7(II), 97-113.

Bodansky, D. (1993) "The United Nations Framework Convention on Climate Change: A Commentary" Yale Journal of International Law, 18, 451-558.

Consultation on Establishing the Offshore Decommissioning Regime for CO₂ Transport and Storage Networks 36, U.K.Department of Business, Energy & Industrial Strategy (Aug.2021)

Cunha, L. "AI and GenAI in Smart Grids" EUI [presentation notes] (Mar.19, 2025)

Deng, H. and Farah, P.D. (2020) "China's energy policies and strategies for climate change and energy security" The Journal of World Energy Law & Business, 13 (II)

El Hilmer, S., et al. "Artificial Intelligence of Things (AIoT) for Renewable Energies Systems" in (ed. El Hilmer, S.) Artificial Intelligence of Things for Smart Green Energy Management (Springer, Switzerland, 2022)

Erkal, H.Y. (2018) "Enerji Güvenliğine Yönelik Tehditler ve Enerji Güvenliği Politikalarında Değişim" AEUIİBFD, 2/II, 63-78.

Farah, P.D. (2020) "Strategies to balance energy security, business, trade and sustainable development: selected case studies" The Journal of World Energy Law & Business, 13/II.

Hancher, L. and Hunta, K. "An Overview of Recent Energy Case Law From CJEU" EUI [presentation notes] (Mar.26, 2025)

Heffron, R.J. Energy Law: An Introduction (Springer,2014)

Hunta, K. "The Disciplinary Foundations of Energy Law" in (ed. Talus, K.) A Research Agenda for International Energy Law (Edward Elgar Publishing Ltd. 2024)

IEA (2023), The Evolution of Energy Efficiency Policy to Support Clean Energy Transitions, OECD Publishing, Paris.

Jelley, N. Yenilenebilir Enerji: Kısa Bir Giriş (çev. M. Arık) (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Bilim Akademisi Serisi-10, Bilim-23, İstanbul, Kasım 2023)

Langåker H-A., Kjerkeit H., Syversen CL., et al. (2021) "An autonomous drone-based system for inspection of electrical substations" International Journal of Advanced Robotic Systems, 18(II). doi:10.1177/17298814211002973.

Leal-Arcas, R., et al. "A Fragmented Global Energy Governance" in International Energy Governance (Edward Elgar Publishing Ltd. 2014)

Lockman, M., Brauch, M.D., Rodríguez, E.F.F. and Torres, J.L.G. Decommissioning Liability at the End of Offshore Oil and Gas: A Review of International Obligations, National Laws, and Contractual Approaches in Ten Jurisdictions (Sabin Center for Climate Change Law and Columbia Center on Sustainable Investment, Columbia Law School, 2023/8)

McKinsey & Company. The Net-Zero Transition: What it would cost, what it could bring (Report, January 2022)

Meray, S.L. (1958) "Kit'a Sahanlığı Hakkında Cenevre Sözleşmesi (29 Nisan 1958)" AÜSBFD, 13(IV).

Mokhtar, S. (ed.) (2023) "The Making of the Asean Power Grid" [cover story] Energy Malaysia, 24, 8-15)

Pedraza, J.M. (2024) "Towards a green economy in China: current status and perspective in electricity generation" Academia Green Energy, 1(II),1-28 <<https://www.doi.org/10.20935/AcadEnergy6236>>

San, D.S.O. "International Energy Law: Recent Developments and Future Research Agenda" CIL, NUS [presentation notes] (Feb.20, 2025)

Söyler, Y. (2015) "Barcelona Traction Davası ve Uluslararası Hukuka Etkisi" GÜHFD, C.XIX, S. 3, 207-247.

Talus, K. EU Energy Law and Policy (Oxford University Press, 2013)

Thaler, P. and Hofmann, B. (2022) "The impossible energy trinity: Energy security, sustainability and sovereignty in cross-border electricity systems" Political Geography, 94, 1-11.

United Nations Convention on the Law of Sea (with annexes, final act and procès verbaux of rectification of the final act dated 3 March 1986 and 26 July 1993) Concluded at Montego Bay on 10 December 1982, 1833, I-31363.

UN Resolution 523 (VI) of 12 January 1952; G.A. Res. 1803 (XVII)

Updated IBA Guidance Note on Business and Human Rights: The role of lawyers in the changing landscape.

Wawryk, A. "International Energy Law: An Emerging Academic Discipline" in Babie, P. and Leadbeter, P. Law as Change: Engaging with the Life and Scholarship of Adrian Bradbrook (University of Adelaide Press, 2014) 223-255.

Welsby, D., Price, J. and Ekins, P. (2021) "Unextractable Fossil Fuels in a 1,5 °C World" Nature 597.

İnternet Kaynakları

<<https://apposecretariat.org/>> (Erişim Tarihi.7.2.2025)

<<https://au-afrec.org/>> (Erişim Tarihi.7.2.2025)

<<https://boardsimpactforum.com/2022/06/06/its-time-to-rethink-human-rights-in-the-boardroom/>> (Erişim Tarihi. 13.3.2025)

<<https://climatecasechart.com/non-us-case/milieudefensie-et-al-v-royal-dutch-shell-plc/>> (Erişim Tarihi. 13.3.2025)
<<https://climatecasechart.com/non-us-case/westmoreland-v-canada/>> (Erişim Tarihi. 2.2.2025)

<<https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/313751468768550009>> (Erişim Tarihi. 10.3.2025)

<<https://lfenergy.org/projects/gridfm/>> (Erişim Tarihi. 20.3.2025)

<<https://fsr.eui.eu/paradigm-shift-in-energy-security-agenda/>> (Erişim Tarihi. 14.3.2025)

<<https://globalarbitrationreview.com/article/another-solar-investor-brings-claim-against-argentine-grid-manager>> (Erişim Tarihi.7.3.2025)

<<https://gowlingwlg.com/en/insights-resources/articles/2020/nevsun-resources-ltd-v-araya-2020-scc-5>> (Erişim Tarihi. 13.3.2025)

<<https://investmentpolicy.unctad.org/investment-dispute-settlement/cases/1016/westmoreland-v-canada-ii>> (Erişim Tarihi. 2.2.2025)

<<https://latinlawyer.com/article/argentine-grid-manager-faces-arbitration-claim>> (Erişim Tarihi. 7.3.2025)

<<https://lw.com/en/insights/the-future-of-human-rights-due-diligence-ungps-and-the-draft-treaty-on-business-and-human-rights>> (Erişim Tarihi. 13.3.2025)

<<https://oapcc.org/Home>> (Erişim Tarihi.7.2.2025)

<<https://thrivabilitymatters.org/socially-responsible-investing-the-rise-of-esg/>> (Erişim Tarihi. 10.3.2025)

<<https://www.akingump.com/en/insights/blogs/speaking-energy/the-coming-decommissioning-wave-in-southeast-asia-what-to-expect-and-the-relevance-of-experiences-in-the-north-sea-and-us-gulf-of-mexico>> (Erişim Tarihi. 9.3.2025)

<<https://www.bloomberg.com/features/2015-mkopa-solar-in-africa/>> (Erişim Tarihi. 8.3.2025)

<<https://www.ecchr.eu/en/case/lafarge-in-syria-accusations-of-complicity-in-grave-human-rights-violations/>> (Erişim Tarihi. 13.3.2025)

<<https://www.energycharter.org/who-we-are/secretariat/overview/>> (Erişim Tarihi.7.2.2025)

<<https://www.fidh.org/en/issues/business-human-rights-environment/business-and-human-rights/un-binding-treaty-position-2023>> (Erişim Tarihi. 13.3.2025)

<<https://www.gecf.org/>> (Erişim Tarihi.7.2.2025)

<https://www.gem.wiki/Dolphin_Qatar%E2%80%933UAE_Natural_Gas_Pipeline> (Erişim Tarihi. 10.3.2025)

<<https://www.iaea.org/>> (Erişim Tarihi.7.2.2025)

<<https://www.iaea.org/topics/nuclear-safety-conventions/convention-nuclear-safety>> (Erişim Tarihi. 2.2.2025)

<<https://www.icj-cij.org/case/90>> (Erişim Tarihi. 5.2.2025)

<<https://www.icj-cij.org/case/116>> (Erişim Tarihi. 5.2.2025)

<<https://www.icj-cij.org/node/103220>> (Erişim Tarihi. 5.2.2025)

<<https://www.iea.org/>> (Erişim Tarihi.7.2.2025)

<<https://www.ifri.org/en/asean-energy-cooperation-increasingly-daunting-challenge>> (Erişim Tarihi. 2.2.2025)

<[https://www.imo.org/en/about/Conventions/Pages/International-Convention-for-the-Prevention-of-Pollution-from-Ships-\(MARPOL\).aspx](https://www.imo.org/en/about/Conventions/Pages/International-Convention-for-the-Prevention-of-Pollution-from-Ships-(MARPOL).aspx)> (Erişim Tarihi. 2.2.2025)

<[https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-on-Civil-Liability-for-Bunker-Oil-Pollution-Damage-\(BUNKER\).aspx](https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-on-Civil-Liability-for-Bunker-Oil-Pollution-Damage-(BUNKER).aspx)> (Erişim Tarihi. 2.2.2025)

<[https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-on-Civil-Liability-for-Oil-Pollution-Damage-\(CLC\).aspx](https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-on-Civil-Liability-for-Oil-Pollution-Damage-(CLC).aspx)> (Erişim Tarihi. 2.2.2025)

<[https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-on-the-Establishment-of-an-International-Fund-for-Compensation-for-Oil-Pollution-Damage-\(FUND\).aspx](https://www.imo.org/en/About/Conventions/Pages/International-Convention-on-the-Establishment-of-an-International-Fund-for-Compensation-for-Oil-Pollution-Damage-(FUND).aspx)> (Erişim Tarihi. 2.2.2025)

<<https://www.irena.org/>> (Erişim Tarihi.7.2.2025)

<<https://www.keystonexl.com/>> (Erişim Tarihi. 10.3.2025)

<<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=2e20a-a55-g2d5-4894-8b15-7dbd60201ff8>> (Erişim Tarihi.9.3.2025)

<<https://www.mondaq.com/unitedstates/oil-gas-electricity/1123876/offshore-oil-and-gas-field-decommissioning-disputes-and-other-challenges>> (Erişim Tarihi. 8.3.2025)

<https://www.opec.org/opec_web/en/> (Erişim Tarihi.7.2.2025)

Çimento Sektörü Sanal Kariyer Fuarı 2025

Çimento sektörünün tüm
kariyer fırsatları bu fuarda!

FUARDA NELER VAR?

- **Konuk Konuşmacı:**
Networking Eğitmeni Erdal UZUNOĞLU
- Sektörün İK Profesyonelleriyle bire bir görüşme fırsatı
- ÇEİS Kampüs'te ücretsiz eğitim imkanları

Ne zaman? : 22 Mayıs 2025 / 09.30 - 17.30

Kayıt formu: <https://kariyerfuari.ceis.org.tr/>

*ÇİMENTO ENDÜSTRİSİ İŞVERENLERİ SENDİKASI olarak amacımız;
"Üyelerimizin çalışma ilişkilerinde ortak ekonomik ve sosyal haklarını
korumak, karşılıklı yardımlaşmalarını sağlamak ve çalışma barışını devam ettirmektir."*

Merkez

Köybaşı Cad. No:40 34464
Yeniköy, Sarıyer/İSTANBUL
T+90(212)299 9222
F+90(212)299 1151

Ankara Ofisi

Tepe Prime A Blok Kat:18
Eskişehir Devlet Yolu 9. km. No:266
06800, Çankaya/ANKARA
T+90(312)447 2025

E-posta: bilgi@ceis.org.tr

Çimento Endüstrisi
İşverenleri Sendikası

